

Masteroppgave

Enslige mindreårige asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak

En kvalitativ studie av enslige mindreårige asylsøkeres opplevelse av mestring og mening i norske asylmottak

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie

Julie Sundli

Masteroppgave i helsevitenskap

Trondheim, juni 2018

Sammendrag

I denne masteroppgaven belyses det hvordan enslige mindreårige asylsøkere (EMA) mellom 15 og 18 år opplever mestring og mening i hverdagen på asylmottak. Følgende problemstilling vil bli adressert *Hva fremstår som avgjørende faktorer for enslige mindreåriges konstruksjon av mening på asylmottak, og hvordan håndterer de sin nye hverdag?* Datamaterialet i oppgaven er samlet inn gjennom individuelle semi-strukturerte intervju med seks enslige mindreårige asylsøkere, samt tre ansatte ved et asylmottak i Midt-Norge. Denne oppgaven er en del av et større prosjekt ved NTNU Samfunnsforskning AS, og hovedprosjektet er ett oppdrag finansiert av Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS). Datamaterialet som er samlet inn i denne oppgaven, er derfor også en del av dataene i hovedprosjektet.

I forkant av presentasjon og drøfting av funn presenteres en bakgrunnsforståelse av enslige mindreårige asylsøkere som en gruppe i den norske konteksten. Det har generelt vært en nedgang av enslige mindreårige som søker asyl i Norge, det har derimot vært en økt bruk av antall tidsbegrenset oppholdstillatelse for enslige mindreårige fra Afghanistan (Bufdir, 2018). Salutogenese blir løftet frem som et teoretisk rammeverk for oppgaven, her inngår også teori om risiko, resiliens og mestring. Constructing grounded theory presentert i Charmaz (2014) ble brukt som en systematisk fremgangsmåte for innsamling og analysering av data.

Mine funn viste at (1) opprettholde kontinuitet og kjente aktiviteter, (2) læring og tilpasning, (3) innta et positivt syn, (4) søke distraksjon, (5) selvstendighet, og (6) mistillit ble identifisert og som viktige mestringsstrategier. Her ble blant annet mistillit betegnet som en beskyttende mestringsstrategi for dem med midlertidig oppholdstillatelse. Dette ble sett i sammenheng med at de måtte bytte mottak ofte, og det å etablere meningsfulle relasjoner med de ansatte derfor ikke var hensiktsmessig. Utover dette ble derimot skolen sett på som en viktig arena for å styrke ungdommenes ressurser og relasjoner. Videre belyses problematikken rundt at flere av de EMA med midlertidig oppholdstillatelse flykter fra mottaket. Det å flykte fra mottaket ble karakterisert som den eneste måten å ta kontroll over en håpløs situasjon. Avslutningsvis blir det drøftet hvordan hverdagslivet ser ut der politikken treffer bakken. Det blir fremhevet hvordan bruk av midlertidig oppholdstillatelse kommer i konflikt med barns rettigheter slik den er nedfelt i De forente nasjoners (FNs) barnekonvensjon (Barne- og familiedepartementet, 2003).

Abstract

This master thesis has examined unaccompanied asylum-seeking children (UASC) (aged 15-18 years) coping strategies and their constructing of meaning in everyday life at a Norwegian reception center. Following research problem has been explored *What is emerging as crucial factors for unaccompanied minors construction of meaning in reception centers, and how are they coping with their new life?* A qualitative methodology was adapted in the research, where individual semi-structured interviews were conducted with six unaccompanied minors, as well as three professionals workers at a reception center in Norway. This task is a part of a project done in collaboration with NTNU Samfunnsforskning AS. The main project are contract research funded off Norwegian Organization for Asylum seekers (NOAS). The data conducted in this thesis is therefore also a part of the data in the main project.

Unaccompanied minors are children and young people under the age of 18 seeking asylum, separated from both parents or their primary caregiver (UDI, 2017A). There has been an increased attention to unaccompanied minors in the Norwegian context, much do to the increase of temporary residence permit to youngsters from Afghanistan (Bufdir, 2018). This has resulted in an increased waiting period, and that several unaccompanied minors have fled from the country in hope of a better life. In this thesis I focus on the resilience and resources of the unaccompanied minors, and the theory of salutogenesis, resilience and coping are illuminated. Constructing grounded theory is used as a systematic method for collecting and analyzing the data. This represent a method where the researcher is going back and forth between data and analysis using comparative methods (Charmaz, 2014).

The results identified six coping strategies. They are as following (1) maintaining continuity and familiar activities, (2) learning and adjustment, (3) adopting a positive outlook, (4) distraction, (5) independent and (6) distrusting. Furthermore, my findings illustrate that school and education is important for the youngsters coping and construction of meaning. The findings also highlights the problem where several UASC with temporary residence fleeing from both the reception, and Norway in hope of a better life in central Europe. In conclusion I discuss how the findings especially shows the political consequences of a strict asylum policy. I further emphasize how the use of temporary residence for children violates the convention on the Right of the Child (Barne- og familiedepartementet, 2003).

Forord

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til alle de seks ungdommene som ønsket å snakke med meg. Jeg er dypt takknemlig for at dere valgte å bruke tiden deres til å gi ærlige og utfyllende svar. Dere har lagt ut på en farlig flukt gjennom Europa for å komme til Norge, der dere har etterlatt både hjem, familie og selve barndommen. I tillegg er dere nå i et fremmed land, med en usikker fremtid. Likevel viste dere både mot, engasjement og store ambisjoner for veien videre. Jeg er glad jeg fikk anledning til å møte dere, og dere har både fått meg til å både tro, tvile og stille spørsmål til den verden vi lever i.

Jeg hadde ikke fått møtt disse ungdommene, og gjennomført dette masterprosjektet hadde det ikke vært for at prosjektleder Berit Berg og biveileder Marko Valenta inkluderte meg i prosjektet ved NTNU Samfunnsforskning AS. Tusen takk for tilliten dere har gitt meg. Jeg er videre veldig takknemlig for at dere finansierte oppmøtetolk i intervjuene med ungdommene, det ga grunnlaget for gode samtaler.

Videre må jeg rette en stor takk til hovedveilederen min Borgunn Ytterhus. Takk for at du var ekstra bestemt på at prosjektet mitt skulle gå bra, og at jeg ikke skulle bli berørt av omfusjoneringen på NTNU. Da Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap ble delt opp, havnet jeg midt i mellom et prosjekt tilhørende sosialt arbeid, mens jeg selv var en del av helsevitenskap. Du sikret likevel at prosjektet mitt fikk fortsette sin gang. Takk for konstruktive tilbakemeldinger og oppmuntrende ord. Jeg håper jeg får et like innholdsrikt kontor som deg en dag!

Jeg vil videre vie min takknemlighet til venner og familie for god hjelp og oppmuntrende ord, og ikke minst «masterbanden» ved helsevitenskap. Dere har gjort masterutdannelsen ikke bare faglig spennende, men også til en sosial og gøy tid. Tilslutt vil jeg takke min samboer Robin, takk for at du alltid får meg til å le. Du har vært en stødig klippe, gjennom en utfordrende og til tider vanskelig skriveprosess. Jeg er både stolt og ydmyk for at jeg er kommet i mål med denne masteroppgaven, og jeg håper den også vil vekke engasjement og interesse for deg som leser.

Brekstad, juni 2018.

Julie Sundli

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	1
1.1 Bakgrunn for problemstillingen.....	1
1.2 Avgrensninger.....	3
1.3 Oppgavens oppbygning.....	3
2. BAKGRUNNSFORSTÅELSE OM ENSLIGE MINDREÅRIGE ASYLSØKERE.....	5
2.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?.....	5
2.2 Utfall av asylsøknaden.....	6
2.3 Tidligere forskning på enslige mindreårige i asylsøkerfasen.....	8
3. TEORETISK FUNDAMENT.....	9
3.1 Det salutogene rammeverket.....	9
3.2 Risiko og resiliens.....	10
3.3 Mestring og mestringsstrategier.....	13
3.4 Sense of coherence.....	15
4. METODISK TILNÆRMING.....	19
4.1 Vitenskapsfilosofisk ståsted.....	19
4.2 Konstruksjon av forskningsdesignet.....	20
4.2.1 Kvalitativ tilnærming.....	20
4.2.2 Tidsperspektiv.....	21
4.3 Datainnsamling.....	22
4.3.1 Semi-strukturerte intervju.....	22
4.3.2 Utvalg og rekruttering.....	23
4.4 Intervjuguide.....	26
4.4.1 Prøveintervju.....	27
4.5 Utførelse av intervjuene.....	28
4.5.1 Bruk av tolk.....	30

4.5.2	Bruk av tekniske hjelpemidler.....	31
4.5.3	Transkripsjon.....	31
4.6	Analysering.....	32
4.7	Metodekvalitet.....	35
4.7.1	Gyldighet.....	35
4.7.2	Pålitelighet.....	36
4.7.3	Generliaserbarhet.....	37
4.8	Forskningsetiske retningslinjer.....	37
5.	PRESTASJON OG DRØFTING AV FUNN.....	41
5.1	Feltet og konteksten for intervjuene.....	41
5.2	Fremtredende mestringsstrategier.....	43
5.2.1	Opprettholde kontinuitet og kjente aktiviteter.....	43
5.2.2	Tilpasning gjennom læring og forandring.....	48
5.3.3	Inntar et positivt syn.....	51
5.2.4	Søker distraksjon.....	55
5.2.5	Ønsker å være selvstendig.....	56
5.2.6	Mistillit.....	58
5.3	Håndtering av mestringsstrategiene i praksis.....	61
5.3.1	Skolen som en arena for mestring.....	61
5.3.2	Flukten som en aktiv mestringsstrategi.....	65
5.4	Enslige mindreårige asylsøkeres erfaring av hverdagen.....	71
5.5	I skjæringspunktet mellom mistillit og sosial støtte.....	79
6.	AVSLUTTENDE DRØFTING.....	85
6.1	Når politikken treffer bakken.....	87
6.2	Det salutogene perspektivet.....	91
6.3	Veien videre.....	92

LITTERATURLISTE.....	95
VEDLEGG.....	103
Vedlegg 1: Behandling av personvern.....	103
Vedlegg 2: Informasjonsskriv leder - Oktober.....	107
Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring ungdom - Oktober.....	108
Vedlegg 4: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring ansatte - Oktober.....	109
Vedlegg 5: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring ungdom - Februar.....	110
Vedlegg 6: Intervjuguide ungdom - Oktober.....	111
Vedlegg 7: Intervjuguide ansatt - Oktober.....	116
Vedlegg 8: Intervjuguide ungdom - Februar.....	120
Vedlegg 9: Intervjuguide ansatt - Februar.....	124

Liste av tabeller

Tabell 1: Antall asylsøknader fra de vanligste opprinnelseslandene av alle asylsøknader fra barn 0-18år (2015-2017).....	6
Tabell 2: Kjønnfordeling enslige mindreårige asylsøkere etter antall 15-18år (2015-2017)....	6
Tabell 3: Informanter: Enslige mindreårige asylsøkere (15-17år).....	25

Liste av figurer

Figur 1: Hvordan skolen påvirker og forsterker identifiserte mestringsstrategier.....	62
Figur 2: Å planlegge å flykte fra mottaket sett i sammenheng med mestringsstrategiene.....	69
Figur 3: Hvordan håndtering av mestringsstrategiene i hverdagen skapes av tidligere erfaringer, konteksten på mottaket, og en drivkraft om en bedre fremtid.....	70
Figur 4: Hvordan EMA med midlertidig oppholdstillatelse ikke får dekt grunnleggende behov.....	76
Figur 5: Hvordan EMA uten midlertidig oppholdstillatelse får dekt grunnleggende behov....	77

1. INNLEDNING

Enslige mindreårige asylsøkere (EMA) er barn under 18 år som søker asyl i Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar (UDI, 2017A). De enslige mindreårige asylsøkerne er barn som har flyktet fra krig, uroligheter og fattigdom, og som ofte har beveget seg helt alene gjennom store deler av Europa. Det er barn som har måttet flykte fra hjemland, nærmiljø, familie og venner. De har levd i en utrygg og ustabil tilværelse, gjerne gjennom flere år. De har sådan levd i en risikofull tilværelse som kan karakteriseres som lite salutogen (Antonovsky, 1987). De er likevel barn som har store ambisjoner og er villig til å gå langt for å skape en bedre fremtid for seg selv. Dette fikk meg til å lure, hvordan opplever egentlig enslige mindreårige asylsøkere tilværelsen i asylmottak? Kunne disse ungdommene klare seg i hverdagen med de påkjenningene som de har vært igjennom, som krig, flukt og brudd med familie?

Min studie er en del av et større prosjekt ved NTNU samfunnsforskning AS

(<https://samforsk.no/Sider/Om-oss.aspx>) som jeg ble koblet på gjennom prosjektleder Berit Berg og biveileder Marko Valenta. Jeg ble kjent med de gjennom faget «Immigration, Integration, Diversity», og jeg tok kontakt fordi jeg særlig fattet interesse og engasjement for enslige mindreårige asylsøkere, disse barna som søker asyl uten foreldre. Jeg var heldig, og fikk være med på et prosjekt med NTNU samfunnsforskning AS som omhandlet enslige mindreårige asylsøkere i norske mottak. Hovedprosjektet er oppdragsforskning for Norsk organisasjon for Asylsøkere (NOAS) med mål om undersøke informasjonsbehov i ulike faser av asylprosessen. Prosjektet har tittelen «Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettsikkerhet, helsefremming». Målet med det overordnede prosjektet er blant annet å identifisere gode praksiser som kan bidra til å redusere konsekvenser ved mottakstilværelsen, og øke mestringsfølelsen blant de mindreårige. Datamaterialet jeg har samlet inn vil derfor foruten om å bli brukt i egen masteroppgave, også være en del av dataene i hovedprosjektet.

1.1 Bakgrunn for problemstillingen

Jeg hadde et engasjement, og en vekket interesse for hvordan enslige mindreårige asylsøkere opplever tilværelsen på mottak. En salutogen tilnærming handler om å rette fokus på betingelser og faktorer som gjør at mennesker klarer seg til tross for store påkjenninger (Antonovsky, 1987). Jeg ønsket derfor med andre ord å se på hvilke ressurser og styrker EMA

hadde, og hvilke faktorer som bidro til å skape meningsfulle hverdager for dem på mottaket. En av grunnene til at jeg nettopp ønsket å undersøke ressurser, var fordi media bildet viste en forverret psykisk helse blant EMA bosatt i mottak. Flere aviser rapporterte blant annet at det både var stor usikkerhet og frykt blant de enslige mindreårige, med økt selvskading og selvmordsforsøk (Fremstad, 2017; Skjetne, 2017). Barneombudet skrev i et brev til Justisdepartementet en bekymringsmelding for enslige mindreårige i mottak, der de stilte spørsmål ved om rettighetene til enslige mindreårige ble overholdt fra departementet. De uttrykte også bekymring knyttet til blant annet forsvinninger og høyt skolefravær (Barneombudet, 2017).

Allerede i 2015 viste levekårsundersøkelsen for barn i asylsøkerfasen at asylbarn hadde store emosjonelle problemer, langt høyere enn andre norske barn (Berg og Tronstad, 2015). Sett i sammenheng understreker Antonovsky (1987) at ved en salutogen tilnærming er ikke fokuset på hva som skaper sykdom og uhelse, men på hva som skaper helse. Fokuset er med andre ord på mestringsressurser. Et slikt fokus vil gi andre typer svar, skape andre løsninger og vil derfor identifisere ressurser for helse (Lindström og Eriksson, 2015). Målet med masteroppgaven har derfor vært å identifisere hvordan enslige mindreårige asylsøkere konstruerer mening i asylmottak, og hvilke mestringsstrategier ungdommene tar i bruk i en vanskelig tilværelse. På den måten kan man indentifisere hva som skaper håp, helse og et godt liv for ungdommene. Etter en lang prosess endte jeg derfor på følgende problemstilling:

Hva fremstår som avgjørende faktorer for enslige mindreåriges konstruksjon av mening på asylmottak, og hvordan håndterer de sin nye hverdag?

Problemstillingen er presisert gjennom følgende forskningsspørsmål:

- *Hvilke mestringsstrategier blir identifisert som fremtredende for å mestre livet på asylmottaket?*
- *Hvordan blir mestringsstrategiene håndtert i praksis?*
- *Hvordan erfares hverdagen for enslige mindreårige asylsøkere, og fremstår mestringsstrategiene som en beskyttende faktor i hverdagen?*
- *Hvilken betydning har sosial støtte for enslige mindreåriges konstruksjon av mestring og hva beskrives som støttende opplevelser i asylmottaket?*

Problemstillingen har blitt besvart ved å utføre en kvalitativ intervjuundersøkelse av seks ungdommer og tre ansatte på et mottak i Midt-Norge. Gjennom å intervjuer både ungdommer og ansatte ønsket jeg å skape en bredere innsynsvinkel. Videre blir problemstillingen belyst fra flere vinkler, blant annet blir det undersøkt fremtredende mestringsstrategier, erfaringer fra hverdagen, og betydning av sosial støtte. Alle de personidentifiserbare opplysninger om ungdommene, de ansatte og mottaket er blitt anonymisert.

1.2 Avgrensninger

Når jeg i denne oppgaven omtaler enslige mindreårige asylsøkere omhandler det i denne sammenheng dem mellom 15 og 18 år som er underlagt UDI, og bosatt på asylmottak for enslige mindreårige. Jeg omtaler denne gruppen som ungdom, en av grunnene til dette er at det i samtalene med de enslige mindreårige særlig kom frem at de var ungdommer, som i likhet med andre på deres alder også hadde vanlige tenåringsinteresser. De likte å trene, spille fotball, høre på musikk, og hadde kjærester. Videre karakteriserte også de ansatte på mottaket de enslige mindreårige asylsøkerne som ungdommer. Jeg omtaler derfor gruppen vekselvis som ungdommer, og enslige mindreårige asylsøkere fordi jeg ønsker å belyse at de er mye mer enn bare mindreårige asylsøkere. Fokuset i denne oppgaven er videre lagt til hvordan hverdagen oppleves her-og-nå i asylsøkerfasen.

1.3 Oppgavens oppbygning

Jeg starter denne oppgaven med en nærmere utdypning om hva en enslig mindreårig asylsøker er, der jeg utdyper hva som kjennetegner denne gruppen i en norsk kontekst. I kapittel 3 belyses det teoretiske rammeverket for oppgaven, og jeg vil her definere viktige begrep og teorier som salutogenese, risiko, resiliens, og mestring. Videre vil jeg i kapittel 4 presentere metodiske betraktninger som har vært styrende for forskningsopplegget, her inngår vitenskapsteoretisk ståsted, en utdypning av metodevalg, fremgangsmåte for analysering av data, og etiske betraktninger. I kapittel 5 presenteres og drøftes funn som kom frem gjennom en analyse med constructing grounded theory (CGT). Her blir forskningsspørsmålene presentert og drøftet i ulike delkapittel, og direktisitat blir brukt for å belyse poeng og funn. I kapittel 6 avslutter jeg med å drøfte problemstillingen som en helhet på bakgrunn av analytiske funn som kom frem i besvarelsen av forskningsspørsmålene. Oppgaven avsluttes med noen kommentarer på hva jeg anser som videre nødvendig for å styrke enslige mindreårige asylsøkeres konstruksjon av mening i norske asylmottak.

2. BAKGRUNNSFORSTÅELSE AV ENSLIGE MINDREÅRIGE ASYLSØKERE

De enslige mindreårige søker asyl i Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar (UDI, 2017A). De mellom 15 og 18 år blir derfor bosatt på asylmottak for enslige mindreårige. Dette er fordi at ansvaret for barn og unge som kommer til Norge uten foreldre eller foresatte er aldersdelt mellom Barne-, ungdoms og familieetaten (Bufetat) og Utlendingsdirektoratet (UDI) (Berg og Tronstad, 2015). EMA under 15 år er underlagt Bufetat, og bosettes på omsorgssentre der både bemanning og utforming er lik norske barnevernsinstitusjoner. De eldste enslige mindreårige mellom 15 og 18 år er underlagt UDI, og de bosettes på mottak for enslige mindreårige etter en modell av et ordinært mottak (Berg og Tronstad, 2015; Bufdir, 2017; Regjeringen, 2017). Det delte ansvaret mellom Bufetat og UDI har vært mye diskutert, og det har vært en målsetting at Bufetat skal ha ansvaret for hele gruppen av enslige mindreårige (Berg og Tronstad, 2015). Barnevernloven gjelder for alle barn i Norge, dette innebærer at alle de enslige mindreårige asylsøkerne skal bli fulgt opp etter samme prosedyrer som gjelder for andre barnevernssaker (Regjeringen, 2017). Ved ankomst til Norge får alle enslige mindreårige asylsøkere oppnevnt en representant (verge) hos politiet, som skal sikre barnets rettigheter, både økonomisk og juridisk i Norge (UDI, 2017A).

2.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?

EMA er en svært heterogen gruppe. Det er ungdommer fra store deler av verden som kjennetegnes av forskjellige kulturer og levesett. Jeg vil likevel trekke frem noen fellestrekk som kjennetegner EMA som en gruppe i den norske konteksten. Den mye omtalte globale flyktningsituasjonen som utviklet seg i løpet av høsten 2015, regnes som den største humanitære krisen i nyere tid (Berg og Tronstad, 2015; Bufdir, 2017). Denne krisen var blant annet ledsaget av borgerkrigen i Syria der store grupper ble tvunget på flukt, parallelt med en fortsettelse av flyktningsstrømmen fra Afghanistan, Eritrea og Somalia. I 2015 kom det totalt 5480 EMA til Norge, der 4319 av dem var mellom 15 og 18 år (Bufdir, 2018; Dalgard, Wiggen, og Dyrhaug, 2018). Dette representerte det høyeste antallet enslige mindreårige søkere noen gang, noe som har preget asylbilde igjen med en kraftig nedgang de to siste årene (Bufdir, 2017). Det vil si at i 2015 kom det mer enn det dobbelte av tidligere år (2008-2014), og også senere år (2016-2017) (Dalgard, Wiggen, og Dyrhaug, 2018). I 2016 kom det totalt 320 EMA, der 235 var mellom 15 og 18 år (Bufdir, 2018), videre viser nyere tall at det i 2017 kom 191 EMA (UDI, 2018A). Dette representerer en jevn nedgang i antall mindreårige som har søkt asyl i Norge, der antallet i 2017 var det laveste søkertallet på flere år.

De vanligste opprinnelseslandene for enslige mindreårige har de seneste årene vært Afghanistan, Eritrea, og Syria. Blant asylsøkende barn (0-18 år) var det i 2015 desidert flest søkere fra Afghanistan, i påfølgende år har antallet enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan blitt redusert, blant annet som følger av innstramminger i asyllovgivninger for EMA fra Afghanistan (Bufdir, 2018). I inngangen til 2017 var 42% fra Afghanistan, mens 16% kom fra Somalia, og 14% fra Eritrea (Dalgard, Wiggen, og Dyrhaug, 2018).

Tabell 1: Antall asylsøknader fra de vanligste opprinnelseslandene av alle asylsøknader fra barn 0-18år (2015-2017) (Bufdir, 2018)

	2015	2016	2017
Totalt	10 535	1221	1090
Afghanistan	4575	222	80
Eritrea	876	119	180
Irak	780	79	65
Somalia	195	60	31
Tyrkia	28	25	66

Det er fortsatt flest gutter blant de enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Det er likevel en økning i andelen jenter. Antallet gutter har gått ned siden 2015, mens antallet jenter har holdt seg stabil de siste to årene (Bufdir, 2018). I 2017 var 71% gutter, og 29% jenter. Det er illustrert i tabellen.

Tabell 2: Kjønnfordeling enslige mindreårige asylsøkere etter antall 15-18 år (2015-2017) (Bufdir, 2018)

Kjønn	2015	2016	2017
Gutter	3961	188	101
Jenter	358	48	41

2.2 Utfall av asylsøknaden

De fleste enslige mindreårige under 15 år får innvilget søknaden sin om asyl og dette har vært lite endring fra 2015 til 2017 (Bufdir, 2018). For dem mellom 15 og 18 år har det derimot vært en nedgang i innvilgede søknader, og en lavere andel som har fått realitetsbehandlet

søknaden sin. I 2016 fikk 26% innvilget søknaden sin, noe som blant annet forklares med at den største gruppen av EMA er fra Afghanistan, der det har vært en økning av tidsbegrenset oppholdstillatelser for denne gruppen. I 2016 ble det innvilget 320 begrensede oppholdstillatelser til EM fra Afghanistan, der de som var blitt 18 på vedtakstidspunktet hadde en innvilgelsesandel på 0%. De med begrenset oppholdstillatelse får bo på omsorgssenter eller asylmottaket, men får ikke tilbud om å bosette seg i en kommune (Bufdir, 2017). Tidsbegrenset oppholdstillatelse til enslige mindreårige asylsøkere blir gitt etter Utlendingsforskriften §8-8 der det heter at

Enslige, mindreårige asylsøkere som har fylt 16 år på vedtakstidspunktet og som ikke har annet grunnlag for opphold enn at norske myndigheter anser at søkeren er uten forsvarlig omsorg ved retur, kan gis oppholdstillatelse etter lovens § 38 første ledd til fylte 18 år. Tillatelsen kan ikke fornyes og danner ikke grunnlag for oppholdstillatelse for familiemedlemmer etter lovens kapittel 6 (Utlendingsforskriften, 2010, §8).

En tidsbegrenset oppholdstillatelse innebærer at de kan oppholde seg i Norge frem til fylte 18 år, og at de ikke vil bli returnert så lenge de er barn (Utlendingsforskriften, 2010). Ut i fra bestemmelsen i §8-8 i Utlendingsforskriften skal ta det tas en skjønnsvurdering av om det skal gis en tidsbegrenset tillatelse eller ikke. Dette innebærer blant annet tvil om den EMA identitet, nettverk eller om den mindreårige har forsvarlig omsorg. I tillegg skal det for de enslige mindreårige vektlegges barnet beste (Utlendingsforskriften, 2010). Dersom den enslige mindreårige asylsøkeren kan returnere til trygt og tilgjengelig internfluktområde, vil dem ved fylte 18 år bli henvist til et slikt internfluktområde i Afghanistan. Dette betyr at den enslige mindreårige asylsøkeren vil få avslag på søknaden om beskyttelse. I følge Utlendingsforskriften (2010) er internflukt anbefalt hvis personen har tilgang til husly og grunnleggende tjenester (Utlendingsforskriften, 2010).

UDI tilbyr EMA fra Afghanistan å bli gjenforent med familien sin i hjemlandet, gjennom assistert retur. Dersom den enslige mindreårige har en kjent omsorgsperson i hjemlandet kan han eller hun søke om reintegreringsstøtte. Dette innebærer at den mindreårige får 42 000kr i støtte, der UDI legger føringer for hva pengene kan brukes på. Omsorgspersoner som samarbeider om returen vil videre få 10 000kr utbetalt (UDI, 2017B). Selv om UDI har en varsom praksis når det gjelder utvisning av mindreårige, er det ikke noe absolutt vern mot utvisning av enslige mindreårige asylsøkere (UDI, 2018B).

2.3 Tidligere forskning på enslige mindreårige i asylsøkerfasen

Berg og Tronstad (2015) vektlegger at enslige mindreårige asylsøkere trenger både emosjonell og praktisk omsorg i hverdagen. De fremhever at asylsøkende barn har større psykososiale problemer enn andre barn i Norge. Berg og Tronstad (2015) identifiserer blant annet at de enslige mindreårige er opptatt av skole, fritidsaktiviteter, fremtidsdrømmer og venner slik som andre ungdommer. Det kommer frem som ekstra viktig å normalisere hverdagen, da hverdagen deres ofte oppleves som usikker (Berg og Tronstad, 2015).

Tidsaspektet ved opphold i mottak er mye omdiskutert (Lidén, *et al.*, 2013). En av grunnene til det er at oppholdet ideelt sett skal være kortvarig. En økning av tidsbegrenset oppholdstillatelse har ført til at flere av ungdommene bor i mottaket over flere år, noe Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) poengterer har hatt fatale konsekvenser.

Flere har stilt spørsmål vedrørende ventetiden i asylmottak. Berg og Tronstad (2015) mener at det å leve i en uavklart situasjon på mange måter er mer traumatiserende enn minnene de har med seg. Brekke (2004) har vist hvordan ventetiden innebærer usikkert og tap av kontroll. NOAS, Redd Barna og FO (2017) identifiserer at ungdom med midlertidig oppholdstillatelse har svært svekket psykisk helse. Deriblant har flere ungdommer skadet seg og hatt alvorlige selvmordsforsøk. Videre identifiserer de at flere ungdommer med midlertidig tillatelse forsvinner fra mottaket, og per utgangen av september 2017 hadde 443 av 913 ungdommer med begrenset oppholdstillatelse forsvunnet fra mottaket (NOAS, *et al.*, 2017).

Jeg har nå redegjort for flere problemområder som er blitt identifisert for EMA i en norsk kontekst. Utover dette har det vært en internasjonal økning av forskning på enslige mindreårige i asylsøkerfasen. Det kan likevel se ut til at det er lite internasjonal forskning som fokuserer på de enslige mindreårige asylsøkerens ressurser og mestringsstrategier (Carlson, Cacciatore og Klimek, 2012; Ní Raghallaigh og Gilligan, 2010; Oppedal og Idose, 2012). Flere har påpekt at enslige mindreårige generelt har flere ressurser, og en stor evne til å mestre de utfordringene som møter dem i vertslandet og på mottaket. Det er videre blitt identifisert at dette er ungdommer som har en sterk forpliktelse til skole og utdanning, med en sterk indre drivkraft for å lykkes i livet (Carlson, Cacciatore og Klimek, 2012; Hopkins og Hill, 2010; Ní Raghallaigh og Gilligan, 2010).

3. TEORETISK FUNDAMENT

Jeg vil følgende presentere teoretiske perspektiver og begreper knyttet til forskningsspørsmålene. Den teoretiske innfallsvinkelen vil både gi noen muligheter, men også noen begrensninger i analysen. Studiets gyldighet påvirkes blant annet av om det er en sterk sammenheng mellom teori og forskningsspørsmål (Kvale og Brinkmann, 2015).

3.1 Det salutogene rammeverket

Jeg vil starte med å belyse teorien om salutogenese som et teoretisk rammeverk for oppgaven. Teorien om salutogenese handler om å identifiserer personlige og kollektive mostandsressurser som kan fremme mestring i krevende situasjoner (Antonovsky, 1987). Salutogenese er sammensatt av de latinske ordene *salus* som betyr helse, og *genesis* som betyr opprinnelse, altså helsens opprinnelse (Lindström og Eriksson, 2015). Salutogenese ble introdusert av den medisinske sosiologen Aron Antonovsky mot slutten av 1970-tallet (Lindström og Eriksson, 2015). Teorien om salutogenese bunner i Antonovsky sin epidemiologiske studie av middeladrende jødiske kvinner med ulik etnisk bakgrunn født i sentral Europa mellom 1914 og 1923. Til felles hadde kvinnene at de under andre verdenskrig hadde sittet i konsentrasjonsleir, og vært gjennom svært belastende livshendelser. Kvinnene var mellom 16 og 25 år under oppholdet i konsentrasjonsleirene (Antonovsky, 1987; Lindström og Eriksson, 2015). Som forventet fant Antonovsky (1987) at den psykiske helsen til kvinnene som hadde vært i konsentrasjonsleir var dårligere sammenlignet med kontrollgruppen som ikke hadde vært i konsentrasjonsleir. Blant de som hadde vært i konsentrasjonsleir rapporterte kun 29% av kvinnene den psykiske helsen sin som god, kontra 51% i kontrollgruppen (Antonovsky, 1987).

En forklaring til at kun en tredel av kvinnene rapporterte den psykiske helsen som god var at de hadde blitt utsatt for store emosjonelle og miljømessige stressorer gjennom Holocaust, i tillegg til å de måtte leve i eksil etter andre verdens krig og gjennom tre Midt-Øst kriger (Antonovsky, 1987). Det som fattet interessen til Antonovsky (1987) var likevel at en andel av kvinnene klarte seg veldig godt i det daglige livet, og hadde blant annet etablert meningsfulle relasjoner og familier til tross for å ha vært igjennom store psykiske påkjenninger. Antonovsky utførte videre dybdeintervju med kvinnene, og på grunnlag av de kvalitative analysene utarbeid Antonovsky et nytt teoretisk rammeverk for helse (Lindström og Eriksson, 2015).

Til sammenlikning med kvinnene som dannet grobunn for den salutogene modellen, har også de enslige mindreårige asylsøkerne vært i gjennom store påkjenninger gjennom reisen til Norge der flere har opplevd vold, overgrep og tap av nære familiemedlemmer (NOAS *et al.*, 2017). Videre kan det å være i mottak karakteriseres som en tilværelse preget av tap av kontroll, med lite fremtidshåp (Berg og Tronstad, 2015). I likhet med Antonovsky (1987) stiller jeg meg derfor spørsmålet om hva som gjør at enslige mindreårige kan klare seg godt i hverdagen, og hvilke mestringsstrategier tar de aktivt i bruk? Antonovsky (2012, s.36) oppsummerer det salutogene perspektivet slik «En salutogen tankegang er ikke bare en forutsetning for, men tvinger oss til, å jobbe for å uforme og fremme en teori om mestring».

Lindström og Eriksson (2006) mener at blant annet resiliens, og flere stress- og mestrings teorier baserer seg på den salutogene tankegangen. Det er derfor snakk om et bredt salutogenetisk rammeverk. Antonovsky (1979) peker også på beslektede tankeganger til salutogenese, som hardhet, motstandsdyktighet og Bandura (1977) sin teori om mestringstro (self-efficacy). Jeg vil derfor videre med et salutogenetisk utkikkspunkt belyse teorien om risiko og resiliens, da dette er en teori som ofte brukes i sammenheng med barn (Borge, 2010).

3.2 Risiko og resiliens

Resiliens er et fornorsket begrep av det det engelske ordet «resilience» (Borge, 2010). Som Borge (2010) poengterer er ikke det norske begrepet helt dekkende, men det finnes alternative norske ord som motstandskraft og mestring. Jeg vil senere komme nærmere inn på hvordan resiliens begrepet henger sammen med terminologien knyttet til mestring.

Resiliens referer til mønstre av positive tilpasninger hos individet i en kontekst preget av signifikant risiko eller motgang. I følge Masten og Powell (2003) er det to grunnleggende faktorer som må være tilstede for å definere resiliens. Resiliens avhenger for det første av om personen gjør det greit, og for det andre av at personen er eller har vært igjennom en form for risiko. Resiliens er svært dynamisk, og mennesker som møter kriteriene for resiliens vil være forskjellig på mange måter, og de vil heller ikke være resilient i alle situasjoner under alle forhold til en hver tid (Masten og Powell, 2003). Det er likevel et viktig skille mellom begrepene resiliens og resilient, da resilient gjerne fremhever personlighetstrekk knyttet til

barn, mens resiliens handler mer om egenskaper barn tar i bruk under risiko (Borge, 2010). Jeg vil derfor videre bruke begrepet resiliens.

Rutter (2006, s.2) definerer resiliens som «an interactive concept that is concerned with the combination of serious risk experiences and a relatively positive psychological outcome despite those experiences». Resiliens skiller seg fra sosial kompetanse, og positiv mental helse, da fokuset ved resiliens er individuelle responser på sammenlignbare erfaringer (Rutter, 2006). Rutter (2013, s.474) sier også følgende om resiliens «some individuals have a relatively good outcome despite having experienced serious stresses or adversities, their outcome being better than that of other individuals who suffered the same experiences».

Den første definisjonen viser til at resiliens er et dynamisk begrep, og som Borge (2010) poengterer vil både risiko og resiliens variere i form av grader av psykisk velvære. Hun bruker et eksempel med at hvert enkelt barn under risiko må finne sine særegne prosesser for å oppnå en bedre tilværelse. Reaksjoner på risiko, eller stress kan være fra den ene skalaen at barnet får vedvarende psykiske helseproblemer til at barnet kommer stryket ut av situasjonen (Borge, 2010). Risiko er en forutsetning for resiliens. Det finnes flere typer risiko, og Borge (2010) skiller mellom individuell, familiær og samfunnsmessig risiko. Risiko kan være mindre eller mer alvorlig, samt akutt eller kronisk. Første prioritert er å identifisere risikoen, for å kartlegge om den kan ha en skadelig effekt på vedkommende, og på hvilken måte. Både risiko og stress er flertydige begrep som er mye brukt i både dagligtale og i fagspråk. Borge (2010) poengterer at alle barn opplever fra en tid til annen en viss grad av risiko, men langt større fare en akutt risiko, er en kronisk og vedvarende risiko. Alvorlighetsgraden kan også vurderes ut fra om flere risikoforhold hoper seg opp eller virker kumulativt. Ved kumulativ risiko menes det at nye problemer legger seg oppå tidligere utløste problemer (Borge, 2010).

Sett i sammenheng opplever enslige mindre asylsøkere traumatiske opplevelser og flere tap gjennom krig og flukt, så vel som pågående stress knyttet til situasjonen i ankomstlandet (Ehnholt og Yule, 2006). Carlson, Cacciatore og Kilmek (2012) beskriver tap av foreldre gjennom død, og tap av kontakt med foreldre og andre familiemedlem som den største trusselen. De karakteriserer postmigrasjons fasen som en ekstra risiko for EMA fordi at de må tilpasse seg et nytt og fremmed land alene, uten tilgang på tilstrekkelig sosial støtte. Ehntolt og Yule (2006) mener den største trusselen for enslige mindreårige asylsøkere er at de blir utsatt for ekstreme hendelser og stress over tid, som utgjør en kronisk og kumulativ risiko.

Å bearbeide alvorlige påkjenninger krever tid, i tillegg til at mestrings- og resiliens prosessene følgelig også vil ta tid (Borge, 2010). Denne risikoen er likevel en nødvendighet for å utvikle resiliens. Barnets alder, kjønn og erfaringer virker også inn på i hvilken grad resiliens prosessene finner sted. En for stor dose påkjenninger kan derimot resultere i psykiske problemer og lidelser. Flere studier har lagt vekt på at enslige mindreårige asylsøkere opplever både post traumatisk stresslidelse (PTSD), depresjon og angst (Berg og Tronstad, 2011; Carlson, Cacciatore og Kilmek, 2012).

Så hvordan kommer resiliens til syne? Tradisjonelt er tre dimensjoner sett på som viktig for å utvikle resiliens. Det er individuelle faktorer som karakteristikk av barnet, relasjonelle faktorer som kvaliteten av nære forhold, og tilslutt det sosiale miljøet (Masten, 2001; Borge, 2010). Resiliens kommer vanligvis fra normative funksjoner fra menneskers tilpasningssystem (Masten, 2001). Masten (2001) bruker begrepet «ordinary magic» som referer til ideen om at individer er i stand til forbausende mestring og suksess gjennom kun vanlig menneskelig tilpasning gjennom ressurser. Resiliens kommer vanligvis fra ordinære adaptive prosesser enn fra sjeldnere og ekstraordinære tilfeller. Dette gir et optimistisk syn på intervensjoner rettet mot å styrke personers resiliens (Masten og Powell, 2003). I følge Borge (2010) er det vanlig å operere med tre forskjellige modeller for å forstå og forklare resiliens, som er kompensasjonsmodellen, utfordringsmodellen og immunitetsmodellen.

Kompensasjonsmodellen er å iverksette tiltak for å erstatte noe som mangler. Det kan være individuelle hjelpetiltak for å erstatte noe, som en nær voksenperson som erstatter en manglende forelder til en enslig mindreårig asylsøker. Ofte skal det ikke så mye til å kompensere for det som mangler (Borge, 2010). Immunitetsmodellen dreier seg om en individuell tilpasningsevne og interne og eksterne beskyttelsesfaktorer. Her trekkes sosialt nettverk frem som et eksempel på en slik intern beskyttelsesfaktor. Til slutt er utfordringsmodellen at individet takler de nye utfordringene på en god måte, risikofaktorene setter sådan i gang prosesser som gir en vellykket tilpasning. Disse modellene vil i praksis virke sammen (Borge, 2010).

Ungar (2008) understreker at resiliens inkluderer flere områder. Han trekker frem at det kan være en karakteristikk hos barn, noe som kan sees i sammenheng med det Borge (2010) knytter til begrepet resilient. Barnet vil da få et utviklings utfall som er bedre enn forventet

grunnet barnets personlighetstrekk. Resiliens blir likevel også trukket frem som å være barnets kompetanse og ett sett av mestringsstrategier under stress. Tilslutt kan resiliens indikerer det at barnet kan få en positiv funksjon gjennom å overkomme traumer, gjerne her sett i sammenheng med indre og ytre beskyttelsesfaktorer. Felles mellom disse konseptualiseringene er at resiliens opptrer i nærvær av motgang. Videre vil barnets miljø, sosiale kapital, og kulturell variasjon utgjøre graden av positiv utfall (Ungar, 2008). I likhet med Ungar (2008), trekker også Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) resiliens frem som kompetanse under stress, og da hvilke aktive mestringsstrategier som kommer til uttrykk under stress og risiko.

Borge (2010) knytter også resiliens til mestringsbegrepet, men understreker at mestring er forskjellig fra resiliens, og at mestring sådan ikke kan erstatte resiliens begrepet. Hun trekker frem at mestring i større grad er basert på læring, og at det nødvendigvis ikke er knyttet til risiko, slik som resiliens må være (Borge, 2010). Selv om mestring ikke kan erstatte resiliens terminologien, så kan mestring og mestringsstrategier sees på som en del av kompetansen som barna viser under stress (Ní Raghallaigh og Gilligan, 2010; Ungar, 2008). Sett i sammenheng setter utfordringsmodellen i gang prosesser, som gir vellykket tilpasninger der utfallet er at vedkommende blir sterkere og tryggere. Disse prosessene kan da være mestringsstrategier som vedkommende aktiverer for å møte utfordringene (Borge, 2010). På bakgrunn av at det er lite forskning knyttet til hvilke strategier enslige mindreårige asylsøkere tar i bruk i mottak, vil jeg i neste delkapittel gå nærmere innpå mestring og mestringsstrategier (Ní Raghallaigh og Gilligan, 2010).

3.3 Mestring og mestringsstrategier

Mestringsstrategier er blitt diskutert og dratt frem av Lazarus og Folkman (1980; 1984). De definerer mestring som «constantly changing cognitive and behavioral efforts to manage specific external and/or internal demands that are appraised as taxing or exceeding the resources of the person» (Lazarus og Folkman, 1984, s.141). Sagt med andre ord er derfor mestring belønningen for å takle psykologisk stress (Lazarus, 1999). Forholdet mellom stress og mestring er i likhet med risiko og resiliens, noe som må sees i sammenheng.

Mestringsstrategier er ofte diskutert under to generelle former for mestring. Den første er problemfokusert mestring, og den andre er følelsesmessig fokusert mestring (Lazarus og Folkman, 1984).

Ved problemfokuset mestring går strategiene ut på å fokusere på den aktuelle situasjonen, og søke å endre, avslutte eller å løse de vanskeligheter som er forbundet med problemet. Ved følelsesmessig fokusert mestring er strategiene å redusere eller eliminere det følelsesmessige ubehaget uten å forandre selve problemet eller situasjonen (Lazarus og Folkman, 1984). Selv om flere stressorer krever begge typene av mestringsstrategiene, fremhever Lazarus og Folkman (1980) at det er problemfokuset mestring som dominerer når det er noe konstruktivt som kan bli gjort med situasjonen. Generelt er følelsesmessig fokusert mestring mest sannsynlig i situasjoner der vi opplever høy grad av stress, og mistriivsel samtidig som vi oppfatter at det er lite vi kan gjøre for å endre situasjonen (Lazarus og Folkman, 1980).

Likevel er det blitt fremhevet at i en stress situasjon bruker en person i gjennomsnitt nesten alle mestringsstrategiene som er tilgjengelig for dem, noe som er mer enn 7-8 funksjonelle identifiserte typer (Lazarus og Folkman, 1980), selv om enkelte individer også foretrekker enkelte utvalgte strategier (Lazarus, 1999). En stress situasjon kan være kompleks, og kan inneholde nummervis av psykologiske fasetter, noe som kan gjøre det vanskelig å finne ut av alternative strategier. Mestringsstrategier kan på den ene siden være knyttet til personlighets variabler, og på den andre siden være knyttet til den sosiale konteksten. Mestring er en prosess, og mestringsstrategiene endrer seg fra gang til gang dersom risikoen forandrer seg (Lazarus, 1999). Det at stress og risiko er en varierende prosess har mye å si for mestringsstrategiene en person bruker, og når forholdene er uforandret vil følelsesmessig fokusert mestring dominere. Når personens kontroll over omgivelsene synker vil problemfokuset mestring dominere. Effektiviteten av en hver mestringsstrategi avhenger av kontinuitet av de situasjonelle kravene, og mulighetene gitt av de miljømessige forholdene (Lazarus, 1999). Dette viser at de miljømessige omstendighetene kan virke fordelaktig på mestringsstrategiene.

Lazarus (1999) trekker frem at det er en vanlig misforståelse at det er enkelt å velge hvilke handlinger eller tanker man skal bruke i problemfokuset og følelsesmessig fokusert mestring. I realiteten vil derimot den samme handlingen kreve mer enn en strategi. Videre er det også en vanlig misforståelse å se problemfokuset og følelsesmessig fokusert mestring mot hverandre, der man prøver å identifisere hvilke som er mest brukbar. I en kultur der det å ha kontroll over omgivelsene er ettertraktet, er det ofte enkelt å komme til en konklusjon om at problemfokuset mestring vanligvis, eller alltid er å foretrekke. Sett i sammenheng trekker

Lazarus (1999) frem at følelsmessig fokusert mestring kan være like helsefremmende. Som Lazarus (1999) poengterer vil en person som strever over å forandre forhold som ikke kan bli forandret, få større konsekvenser enn de som aksepterer realiteten, og stoler mer på følelsene sine. Det er likevel sjeldent at problemfokuset og følelsesfokusert mestring er separert, og de er begge essensielle i den totale mestringsprosessen.

Mestringsstrategier er komplekse, sammenhengende tanker og handlinger der man søker den mest brukbare meningen som er tilgjengelig i situasjonen, med mål om å forbedre forholdene med miljøet (Lazarus, 1999). Avslutningsvis blir de personlige variablene identifisert som den viktigste faktoren for mestring, og da den relasjonelle meningen et individ konstruerer i en gitt situasjon. Meningen avhenger av personlige variabler, som mål, engasjement, tro på seg selv og personlige ressurser (Lazarus, 1999). For å identifisere valg av mestringsstrategier er det derfor nødvendig for å finne ut hvordan individene vurderer hva som skjer, og hva som er motivasjon for handlingene (Lazarus, 1999).

Motivasjon er også en grunnsteinene i Maslow (1943: 1954) sin teori om motivasjon og menneskelige behov. I følge Maslow (1954) er motivasjon et utilfredsstilt behov som mennesker forsøker å dekke gjennom klare mål og utholdenhet. Maslow (1954) presenterer videre et hierarkisk system for menneskers behov. Grunnleggende behov må være tilfredsstilt før man kan dekke behov som er høyere opp i hierarkiet. De tre nederste trinnene i behovspyramiden er mangelbehov, og kan oppstå når personens tilværelse er forstyrret. Dette er fysiologiske behov som mat, fysisk aktivitet og søvn, et behov for trygghet, og tilslutt et sosialt behov. I følge Maslow (1943; 1954) må mangelbehovene være dekt før vekstbehovene anerkjennelse og selvrealisering blir prioritert, som representerer de to øverste trinnene i behovspyramiden.

3.4 Sense of coherence

Jeg startet innledningsvis med å trekke frem den salutogene tilnærmingen som et bredt salutogenetisk rammeverk for stress, mestring og resiliens (Antonovsky, 1987; Lindström og Eriksson, 2006). Salutogenese identifiserer personlige og kollektive motstandsressurser som kan fremme mestring av spenning i krevende situasjoner (Antonovsky, 1987). Sense of coherence (SOC), eller på norsk opplevelse av sammenheng er grunnkomponenten for at enkelte mennesker klarer å bevege seg mot helseenden av kontinuumet mellom helse og uhelse. SOC defineres som

The sense of coherence is a global orientation that expresses the extent to which one has a pervasive, enduring though dynamic feeling of confidence that (1) the stimuli deriving from one's internal and external environments in the course of living are structured, predictable and explicable; (2) the resources are available to one to meet the demands posed by these stimuli; and (3) these demands are challenges, worthy of investment and engagement (Antonovsky, 1987, s.19).

Det handler med andre ord om individets evne til å sette ting inn i en meningsfull sammenheng. Altså vil en sterk SOC gi en indre trygghet til at man har indre og ytre generelle motstandsressurser som kan brukes på en helsefremmende måte (Lindström og Eriksson, 2015). Antonovsky (1987) bruker begrepet generelle motstandsressurser om ressurser knyttet til egenskaper hos en person som skaper livsopplevelser preget av sammenheng og medbestemmelse. For at en person skal ha en høy SOC, fant Antonovsky (1987) at det var tre kjernekomponenter som måtte være tilstede. Personen måtte ha en følelse av at tilværelsen var begripelig, håndterbar og meningsfull. Begripelighet blir definert etter hvilken grad man opplever at stimuli man utsettes for i det indre eller ytre miljø, er kognitivt forståelige, som velordnet sammenhengende, strukturert og med klar informasjon (Antonovsky, 1987). Den andre komponenten håndterbarhet betegner i hvilken grad vedkommende opplever at han eller hun har tilstrekkelige ressurser til rådighet for å kunne takle kravene man blir stilt overfor. Til rådighet betyr i denne sammenheng hvilke ressurser man har kontroll over (Antonovsky, 1987).

Den tredje og siste komponenten meningsfullhet handler om i hvilken grad man føler at livet er forståelig rent følelsesmessig, og at utfordringer og problemer er verdt å bruke krefter på. Det vil si at vedkommende er villig til å ta utfordringer, og er bestemt på å finne mening i de, og gjøre sitt beste for å komme seg gjennom utfordringen på en anstendig måte (Antonovsky, 1987). Antonovsky (1987) identifiserer meningsfullhet som et motivasjonselement. En person med en sterk meningsfullhet vil identifiserer flere områder som er viktig for dem, og som gir mening både følelsesmessig og kognitivt. Selv om alle komponentene samspiller med hverandre, ligger den viktigste motivasjonsfaktoren i kjernekomponenten meningsfullhet. I følge Lindström og Eriksson (2015) utgjør meningsfullhet selve livets drivkraft, når vedkommende opplever mening vil han eller hun lete etter ressurser, og på den måten styrke de to øvrige komponentene begripelighet og håndterbarhet. En sterk SOC ikke er en bestemt mestringsstil, men en person med en sterk sense of coherence velger de beste

mestringsstrategiene gjennom de generelle motstandsressursene som virket best egnet til å håndtere stressfaktorene han eller hun står overfor (Antonovsky, 1987).

Den salutogene tilnærmingen kan i motsetning til Lazarus og Folkman (1984) sitt mestringsbegrep i større grad se ut til å være knyttet til mestringsressurser. Mestringsressurser er sosiale og personlige karakteristikk som mennesker kan trekke frem under stress (Thoits, 1995). Ressursene er da en latent dimensjon av mestring, fordi det definerer et potensiale for handling, med ikke selve handlingen. Det er to personlige mestringsressurser som blir trukket frem av betydning, og det er sense of coherence og selvtillit (Thoits, 1995). Disse mestringsressursene er antatt å påvirke valget og effektiviteten av mestringsstrategiene som blir brukt under stress (Lazarus og Folkman, 1984).

Antonovsky (1987) understreker selv at en sterk SOC ikke er en mestringsstrategi, men at det er en ressurs som gjør vedkommende bedre egnet til å velge og håndtere tilgjengelige mestringsstrategier når han eller hun er under stress. Sett i sammenheng ble mestringsstrategier sett på som de faktiske handlingene og kognitive forsøkene på å håndtere de kravene man står ovenfor (Lazarus og Folkman, 1984). Borge (2010) trekker frem likhetene mellom salutogense og resiliens, der begge teorier har fokus på helse i stedet for stress og risiko. Borge (2010) poengterer også at «sense of coherence» begrepet nødvendigvis ikke fungerer for barn og unge, da den kognitive funksjonen ikke umiddelbart kan sammenlignes med voksne. Jeg stiller meg likevel bak Olsen og Traavik (2010) i at det kan være fruktbart å benytte SOC i belysningen av resiliens hos barn, i tillegg som et teoretisk rammeverk for oppgaven.

4. METODISK TILNÆRMING

I følgende avsnitt vil jeg redegjøre for valg av metode, og fremgangsmåte i denne studien. Dette innebærer en presentasjon av vitenskapsfilosofisk ståsted, forskningsopplegget med metodevalg og avslutningsvis en etisk refleksjon.

4.1 Vitenskapsfilosofisk ståsted

Før jeg går nærmere inn på valg av forskningsdesign, skal jeg redegjøre for valg av vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Jeg ser det som viktig å reflektere over vitenskapsteoretisk ståsted fordi mitt vitenskapelige standpunkt har en overordnet betydning for både metodevalg, dataanalyse og diskusjon (Busch, 2013). Overordnet er vitenskapsteori og vitenskapsfilosofi, teorier og filosofiske refleksjoner rundt kunnskap og vitenskap (Thornquist, 2003).

I denne sammenheng vil jeg derfor kort komme innpå begrepene ontologi, epistemologi og metodologi. Ontologi er læren om det værende, og handler om hva som fins i verden, og hva som er objektets egenskaper og sanne natur (Thornquist, 2003). Videre er epistemologi erkjennelseslære, der de epistemologiske spørsmålene handler om kunnskap om hva vi kan vite eller erkjenne (Thornquist, 2003). Mine oppfatninger av epistemologisk og ontologisk art er styrende for hva jeg betrakter og etablerer som gyldig kunnskap, og hvordan denne kunnskapen blir utviklet systematisk. Metodologi referer på sin side til et grunnleggende epistemologisk nivå som tar opp spørsmål knyttet til hva som er gyldig viten, og hvordan vi framskaffer slik viten (Thornquist, 2003). Det er viktig å bemerke at jeg derfor skiller metodologi fra metode, da metode er forskerens handling, og innebærer de praktiske aktivitetene av forskning, som utvalg, datainnsamling og dataanalyse (Carter og Little, 2007). Jeg vil komme nærmere innpå metodevalg i delkapittel 4.2.

Jeg har i dette forskningsopplegget inntatt et konstruktivistisk utviklingspunkt gjennom constructing grounded theory, som oppstod som en reaksjon på det positivistiske synet i Glaser og Strauss (1967) tidligere versjoner av grounded theory (Charmaz, 2014). Dette innebærer et grunnsyn om at det finnes flere virkeligheter, der konstruksjon av data skjer gjennom en likeverdig interaksjon. Forskning blir derfor sett på som en konstruksjon som skjer under spesifikke kontekster, der jeg som forsker subjektivt gjennom egne refleksjoner konstruerer kunnskap (Charmaz, 2014). Dette fører til at generaliserbarhet av funn kun vil være delvis, betinget og kontekstuell for tid, sted og posisjon. Dette forutsetter at jeg gjennom

analysen av dataene også har anerkjent subjektivitet, og at jeg vil ha forutinntattheter som har hatt påvirkning på funnene. Det er derfor enda viktigere at jeg er bevisst på å reflektere rundt mitt eget ståsted, konteksten for intervjuene og andre påvirkninger gjennom hele forskningsprosessen (Charmaz, 2014). Jeg vil videre derfor utdype min konstruksjon av forskningsdesignet.

4.2 Konstruksjon av forskningsdesignet

I tillegg til det vitenskapsteoretiske ståstedet jeg har valgt, er det i stor grad problemstillingen som er styrende for valg av forskningsdesign (Carter og Little, 2007). Det var en lang prosess før jeg falt på den endelige problemstillingen *Hva fremstår som avgjørende faktorer for enslige mindreåriges konstruksjon av mening på asylmottak, og hvordan håndterer de sin nye hverdag?* Mitt ønske om å undersøke enslige mindreåriges asylsøkeres erfaringer var spesielt styrende for problemstillingen, og da forskningsdesignet. Valget falt derfor på et intensivt design som innebærer å gå i dybden, og samle data fra et fåtall kilder her gjennom semi-strukturerte intervju. Valget av dette designet underbygges av at problemstillingen er kompleks med mange variabler, og at jeg derfor ønsket å gå i dybden på hvordan enslige mindreårige asylsøkere erfarte hverdagen på mottaket. Pragmatiske aspekt, tidsramme, og tilgjengelige ressurser vil også være styrende for valg av forskningsdesign, og med henhold til hovedprosjektet valgte jeg derfor en tverrsnittsundersøkelse (Tjora, 2010).

4.2.1 Kvalitativ tilnærming

Kvalitativ forskning er et bredt begrep på en rekke med teknikker og filosofier, som innebærer å undersøke personers erfaringer, ved bruk av en rekke forskjellige og spesifikke forskningsmetoder som dybde intervju, fokusgruppe intervju og observasjon. Felles for en kvalitativ tilnærming er at det blir identifisert problemer fra intervjuobjektene, der formålet er å undersøke meninger, fortolkninger og erfaringer (Hennink, Hutter og Bailey, 2011).

Formålet med mitt kvalitative forskningsopplegg er å undersøke hvordan de enslige mindreårige asylsøkerne konstruerer mening i hverdagen, og sådan hvilke mestringsstrategier de tar i bruk. Jeg er med andre ord opptatt av hvordan personlige forhold, opplevelser og erfaringer skaper meningsfulle hverdager.

En kvalitativ tilnærming innebærer både fordeler og ulemper. Den kvalitative metoden er i samråd med problemstillingen nyttig for å avdekke holdninger og tankemønstre som ikke vil vise seg i en kvantitativ undersøkelse. Kvalitative metoder blir ofte sett i et motsetningsforhold til kvantitative metoder (Ringdal, 2013). Kvantitative metoder fremhever gjerne oversikt, og sett i sammenheng med min valgte problemstilling kunne et kvantitativt spørreskjema på sin side avdekke hvordan EMA sin konstruksjon av mening systematisk henger sammen med variabler som demografi, kjønn, eller bosituasjon. Gjennom en kvalitativ metode fikk jeg derimot mulighet til å gå i dybden av et tema, der jeg hadde mulighet til å endre fokus og forskningsspørsmålene ettersom jeg fikk større kjennskap til temaet gjennom intervjuene (Charmaz, 2014).

4.2.2 Tidsperspektiv

Jeg har i dette forskningsopplegget valgt en tversnittundersøkelse. Dette innebærer at jeg undersøker mestring- og meningsskaping hos ungdommene i nåtid, og ikke eksempelvis hvordan mestringsstrategiene endrer seg over tid (Ringdal, 2013). Dette var blant annet på grunn av tidsbegrensninger knyttet masterprogrammet, samt hovedprosjektet. I tillegg er de enslige mindreårige asylsøkerne som bor på mottak i en usikker livssituasjon med forskjellige juridiske statuser, der det er stor usikkert knyttet til om ungdommene ville bodd på mottaket ved en senere anledning. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at mestring er en dynamisk prosess (Antonovsky, 1987), og at studien ikke får fanget hvordan ungdommens mestring forandrer seg i tiden i mottaket. Selv om dette er en svakhet ved oppgaven, er det kompensert ved å stille retrospektive spørsmål, spesielt til ungdommene som hadde vært i norske asylmottak over flere år.

Forskningsdesignet er likevel ikke lineært, men heller sirkulært der jeg har vendt tilbake til tidligere faser (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette innebærer at jeg har foretatt to runder med intervju. Jeg intervjuet først enslige mindreårige asylsøkere og ansatte i oktober 2017, og på bakgrunn av kategorier som kom frem i analysen intervjuet jeg flere informanter i februar 2018. Etter jeg analyserte intervjuene fra februar 2018, gikk jeg tilbake og gjenanalyserte deler av intervjuene som ble gjort i oktober. Dette har bidratt til at tidsperspektivet i intervjuprosjektet har tatt lengre tid enn først antatt.

4.3 Datainnsamling

I henhold til det øvrige forskningsdesignet, og at jeg ønsket å undersøke meninger og erfaringer hos ungdommene valgte jeg å utføre et semi-strukturert intervju. Semi-strukturert intervju er en kvalitativ datainnsamlingsteknikk. I følge Kvale og Brinkmann (2015) egner denne metoden seg når målet er å få informasjon om ulike aspekter av menneskelige erfaringer, meninger og forståelse.

4.3.1 Semi-strukturerte intervju

Jeg brukte i denne sammenheng semi-strukturert intervju fordi det har en åpen struktur. Intervjuguiden ble brukt som et utgangspunkt for samtalen, der jeg også kunne plukke opp ledetråder som informantene ga underveis (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette ga meg mulighet til å gå i dybden i komplekse og sårbare tema, samtidig som jeg fanget opp ledetråder som jeg på forhånd ikke hadde tenkt på. Et eksempel på et slik tema var at det var flere ungdom som flyktet fra mottaket hver uke, og at dette kom frem som en viktig mestringsstrategi for ungdom med midlertidig oppholdstillatelse. Dette kom først frem i intervjuene med de ansatte i oktober 2017, og det ble videre utforsket gjennom flere intervju med enslige mindreårige med tidsbegrenset oppholdstillatelse i februar 2018.

Jeg opplevde likevel at den åpne strukturen også ga flere utfordringer, nettopp fordi den stilte store krav til meg som forsker og intervjuer. Jeg intervjuet både ansatte og ungdom ved mottaket, og jeg erfarte at det ble to veldig forskjellige intervjusituasjoner. I intervjuene med ungdommene måtte jeg ofte stille flere oppfølgingsspørsmål, og være mer aktiv i intervjuet. I intervjuene med de ansatte opplevde jeg derimot at jeg kun trengte å stille et hovedspørsmål, og at det automatisk kom lange og sammenhengende svar. Jeg måtte heller passe på at de ansatte ikke gikk utenfor tema. Spørsmålene til de enslige mindreårige var i større grad personlige og sensitive, som det var vanskelig å uttrykke seg om. Dette kan ha vært en av grunnene til at jeg måtte stille flere oppfølgingsspørsmål til dem. Flere har pekt på at det kan ta tid for å opprette et tillitsforhold med informantene, og i denne sammenheng kan det oppleves som skremmende å bli intervjuet av en fremmed, og i tillegg en tolk (Charmaz, 2014; Kvale og Brinkmann, 2015). Likevel opplevde jeg at de individuelle intervjuene ga mulighet til å opprette et tillitsforhold, der ungdommene generelt åpnet seg mer i løpet av intervjuet.

Forskeren har en påvirkning på både innhenting og analyseringen av datamaterialet (Charmaz, 2014). Det er derfor avgjørende å redegjøre for egen posisjon, og hvordan jeg kan ha hatt innvirkning på datainnsamlingen (Charmaz, 2014). Semi-strukturerte intervju er en åpen form der intervjuene kan bli svært forskjellig dersom forskeren velger å følge opp de ulike ledetrådene i intervjuene. Jeg fant det likevel viktig innenfor constructing grounded theory som en analyseringsmetode å stille noen like grunnspørsmål til informantene, dette var fordi jeg ønsket å bevare muligheten til å sammenligne svarene. Jeg var derimot mer fleksibel og åpen med oppfølgingsspørsmålene, og jeg opplevde at jeg fikk rike og forskjellige intervju.

4.3.2 Utvalg og rekruttering

I utgangspunktet ønsket jeg å rekruttere informanter etter et strategisk prinsipp. Dette innebærer å rekruttere de som kan uttale seg best om det jeg ønsket å belyse (Tjora, 2010). Jeg ønsket i denne sammenheng å intervjuer enslige mindreårige asylsøkere mellom 15-18 år som bor på mottak for enslige mindreårige (EM). Jeg hadde videre et ønske om at de skulle ha forskjellig juridisk status, her (1) de som venter på svar, (2) de som har fått avslag, (3) de som har tidsbegrenset oppholdstillatelse, (4) de som har fått opphold og venter på bosetting. Dette var ønsket også fra det øvrige prosjektet, og ville gitt en komparativ tilnærming. Jeg hadde videre et ønske om å intervjuer ansatte på mottaket. De ble sett som et strategisk valg fordi ansatte er nøkkelinformanter som kunne belyse et generelt syn på mottaket.

Jeg hadde gjennom prosjektet fått tilgang til å intervjuer informanter på et mottak i Midt-Norge som UDI og NSD hadde gitt spesifikk godkjenning til (se vedlegg 1). Selv om det formelle kravet var klart, og jeg hadde NTNU samfunnsforskning AS som en kjent organisasjon i ryggen var det likevel en lang og vanskelig prosess å rekruttere informantene. Når jeg skulle utførte intervjuene i oktober hadde mottaket et ønske om å skjerme ungdommer med begrenset oppholdstillatelse, fordi denne gruppen var meget sårbar på dette tidspunktet. Jeg opplevde derfor at i realiteten ble utvalget tilfeldig utfra hvilke av ungdommene som samtykket til å være med.

Frivillighetsaspektet må alltid vektlegges i forhold til barn, og dette hensynet forsterkes da barna er en del av en utsatt gruppe (vedlegg 1). Jeg vektla i begge informasjonsskrivene til lederne ved mottaket (mottaket hadde skiftet EM leder i løpet av de to intervjuene) og i

informasjonsskrivene til ungdommene og deres verger at det var helt frivillig å delta både for ungdommene og de ansatte (Vedlegg 2,3, 4 og 5). Jeg gjentok informasjonen i forkant av intervjuene, og la vekt på at de kunne trekke seg før, under eller etter intervjuet. Jeg var også svært oppmerksom på at det for enkelte kunne oppleves som et særlig sensitivt tema. I samtalene prøvde jeg å vektlegge at ungdommene kunne bestemme hva, og hvor mye de ønsket å snakke om de ulike temaene. Jeg hadde avtalt med de ansatte at de kunne følge opp ungdommene dersom det skulle være noe i etterkant av intervjuene.

Da jeg kontaktet mottaket i begynnelsen av september 2017 var det videre mye som skjedde i det tidsrommet jeg ønsker å utføre intervjuene, og datoene for intervjuene ble derfor flyttet til en periode der det var roligere på agendaen. Dette var fordi jeg ikke ønsket at ungdommene skulle føle stress knyttet til utførelsen av intervjuene. De som samtykket til å delta var derfor totalt tre ungdommer, to jenter og en gutt. En av jentene hadde fått innvilget opphold og ventet på bosetting, og de resterende ventet på svar på asylsøknaden. Jeg intervjuet i samme omgang to ansatte, en dame og en mann som fungerte som nøkkelinformanter ved at de hadde mye kunnskap, og et reflektert forhold til fenomenet. Analyseringen av innsamlet data avdekket flere hull og mangler i dataen, og jeg hadde derfor et ønske om å intervju flere ut ifra de tilkommende kjernekategoriene jeg hadde utviklet gjennom de første intervjuene. I tillegg hadde det skjedd en endring på feltet, der stortingset hadde vedtatt en endring i loven der enkelte enslige mindreårige asylsøkere kunne få vurdert søknaden sin på nytt (Regjeringen, 2018). I samråd med det øvrige prosjektet fikk jeg derfor igjen midler til tolk for å intervju nye informanter. Det øvrige prosjektet hadde også et ønske om å få informasjon om konsekvenser av de nylige lovendringene.

Jeg hadde derfor et spesifikt ønske om å intervju ungdommer med tidsbegrenset oppholdstillatelse, da jeg ikke hadde fått intervjuet denne gruppen og jeg anså det som analytisk viktig. Det endte med at tre gutter med begrenset oppholdstillatelse samtykket til å bli intervjuet i februar 2018. Jeg hadde også et ønske om å utføre et oppfølgingsintervju av en av de ansatte som jeg hadde intervjuet i oktober. Vedkommende var dessverre syk da jeg kom på mottaket, og jeg endte opp med å intervju en annen ansatt som var på jobb den dagen. Dette intervjuet ga mulighet til å få en generell beskrivelse av hvordan ansatte opplevde tilværelsen på mottak etter de nylige lovendringene som hadde tredd i kraft. Det endelige

utvalget mitt endte på totalt ni informanter, seks enslige mindreårige asylsøkere, og tre ansatte. Alle intervjuene foregikk mellom oktober 2017 og februar 2018.

Tabell 3: Informanter: Enslige mindreårige asylsøkere (15-17 år)

Kjønn	Juridisk status	Hjemland	Har vært i Norge ved intervjutidspunktet
Gutt	Venter på svar på asylsøknaden	Syria	6 måneder
Jente	Venter på svar på asylsøknaden	Syria	5 måneder
Jente	Innvilget oppholdstillatelse og venter på bosetting	Eritrea	9 måneder
Gutt	Oppholdstillatelse til fylte 18 år	Afghanistan	Siden 2015
Gutt	Oppholdstillatelse til fylte 18 år	Afghanistan	Siden 2015
Gutt	Oppholdstillatelse til fylte 18 år	Afghanistan	Siden 2015

Jeg intervjuet totalt to jenter (33%), og fire gutter (66%). I 2017 kom det 29% jenter, og 71% gutter av EMA mellom 15 og 17 år (Bufdir, 2018). Utvalget representerer derfor en noe lik kjønnsfordeling som i 2017. De tre ansatte jeg intervjuet hadde forskjellige utdannelser, alt fra yrkesfaglig bakgrunn til høyskole med sosialfaglig bakgrunn. De hadde jobbet på mottaket mellom 1 og 7 år.

Charmaz (2014) setter spørsmål ved om når forskeren skal stoppe å samle data. Hun påpeker at et standard grounded theory svar på det er når den teoretiske kategorien er «mettet», og ny datainnsamling ikke vil gi ny teoretisk innsikt, eller avsløre flere egenskaper til kjerne kategoriene. Den teoretiske metningen er derimot ikke forenlig med at det kun repeteres hendelser, handlinger og utsagn i intervjuene. Derimot er det når en konseptualisering av sammenligningene av disse handlingene og utsagnene ikke gir nye egenskaper (Charmaz, 2014). I følge Charmaz (2014) vil enkelte problemstillinger skape mer komplekse kategoriserer med tilhørende egenskaper, og jeg følte i denne sammenheng at hverdagslivet på mottaket opplevdes svært forskjellig fra dem hadde midlertidig oppholdstillatelse, kontra resten av ungdommene. I tillegg var ungdommene fra forskjellige land med ulik kultur og

livserfaring, de hadde bodd på svært forskjellige type mottak og hadde forskjellige framtidsutsikter, noe som skapte svært forskjellige egenskaper i kategoriene.

Jeg kan derfor ikke garantere for at nye egenskaper i kategoriene, eller nye kategorier ville oppstått ved videre datainnsamling, men jeg følte likevel at jeg til en viss grad oppnådde teoretisk metning i sammenligningene. Videre anså jeg at det tidsmessig ikke ville vært hensiktsmessig å intervju flere informanter, da jeg som novise hadde nok med å transkribere og analysere ni datasett. I tillegg var det ikke forenlig med de øvrige rammene og midlene i prosjektet å intervju flere. I følge Charmaz (2014) er det viktig å fokusere på kvaliteten i datanalysene, og jeg tror derfor at flere intervju ikke nødvendigvis ville gitt mer signifikante analyser.

4.4 Intervjuguide

Jeg utførte semi-strukturerte intervju der jeg på forhånd hadde utarbeidet intervjuguider (vedlegg 6,7,8 og 9). Alle guidene var inndelt etter åpnings spørsmål, hoveddel og avslutning. Jeg hadde en oppbygning der det i åpnings spørsmålene var ufarlige spørsmål som fokuserte på nåtid, og konkrete situasjoner. Jeg ba eksempelvis ungdommene beskrive dagen før, fra de stod opp til de gikk å la seg. Dette er fordi det er lettere å starte å reflektere om noe som har hendt i nær tid (Kvale og Brinkmann, 2015). I hoveddelen hadde jeg lagt refleksjonsdelen, der spørsmålene i større grad var mer personlig og dypere. Jeg hadde uthevet hovedspørsmålene i fet skrift, og under hadde jeg forslag til underspørsmål. Gjennom avslutningsspørsmålene prøvde jeg å ufarliggjøre situasjonen, og avslutningsvis reflektere rundt hvordan intervjuet hadde vært, og om det var noe spesielt ungdommene tenkte på i etterkant av intervjuet.

De første intervjuguidene til intervjuene i oktober var inndelt tematisk, og var nært knyttet til de teoretiske oppfatningene av forskningstemaet (Kvale og Brinkmann, 2015). De tematiske kategoriene i intervjuene med ungdommene i oktober var inndelt etter oppvekst, reisen til Norge og hverdagen på mottaket. Denne inndelingen hadde jeg for å forberede informantene på hva vi skulle snakke om, og for å sikre at spørsmålene var nært knyttet til forskningsspørsmålene. Det kan bidra til tematisk kunnskap, og en dynamisk samtale (Kvale og Brinkmann, 2015). Videre ønsket jeg å ha en åpen tilnærming der jeg ikke låste meg i egne

forhåndsoppfattelser, men der det derimot ble mulig å plukke opp hint jeg på forhånd ikke hadde tenkt på (Charmaz, 2014).

Et eksempel på del-forsknings spørsmål var *Hvilken betydning har sosial støtte for enslige mindreåriges konstruksjon av mening, og hva beskrives som støttende opplevelser i asylmottaket?* Det resulterte i intervju spørsmål som «Føler du at du mottar noen form for støtte her på mottaket?», «Har du noen kontakt med familien din i hjemlandet?» eller «Hva skal til for å gjøre hverdagen din bra?». I intervjuene med de ansatte kom jeg også inn på spørsmål som besvarte dette forsknings spørsmålet gjennom spørsmål som «Kan du beskrive hvilke form for støtte dere tilbyr ungdommen?» og «Hvordan ivaretar dere at ungdommen opprettholder kontakt med dem hjemme?». Intervju spørsmålene var derfor formulert som korte, åpne og med en enklere formulering enn forsknings spørsmålene (Tjora, 2010).

Den åpne formen i grounded theory fører ofte til at de innledende kategoriene som oppstår er analytisk spennende, men at de er ufullstendige eller at de mangler data og forklaringer (Charmaz, 2014). Derfor utførte jeg flere intervjuer, der jeg fulgte opp de kategoriene som hadde utviklet seg gjennom analyser av intervjuene i oktober. Jeg utviklet nye intervjuguiden til intervjuene i februar, der spørsmålene i intervjuguidene var mer konkret og spesifikk etter analysene og kategoriene som hadde oppstått. Det var eksempelvis spørsmål som omhandlet religion, og vurdering om å flykte fra mottaket. Jeg ønsket likevel å ha et sammenligningsgrunnlag mellom intervjuene, og jeg brukte flere av de samme spørsmålene fra den første intervjuguiden. Jeg formulerte alle spørsmålene som hvordan og hva spørsmål, der hvorfor spørsmålene kun ble stilt noen ganger når jeg trengte oppklaring. Hovedgrunnen til dette var at jeg ikke ønsket at informantene skulle føle at han eller hun måtte forsvare seg (Kvale og Brinkmann, 2015). I tillegg er det viktig å skape en kontekst, og trygg ramme i intervjuet før forskeren stiller de mer konkrete og «vanskelige» spørsmålene (Tjora, 2010). Et eksempel på et slikt personlig, og vanskelig spørsmål var «Har du noe gang vurdert å rømme fra mottaket? Kan du fortelle litt mer om hvorfor du har/ ikke har gjort det?».

4.4.1 Prøveintervju

EMA er en sårbar gruppe som det er vanskelig å få tilgang til å utføre prøveintervju på. Jeg ønsket derfor å utføre et prøveintervju på en myndig person som hadde lignende erfaringer. Jeg anså det som viktig at jeg skulle prøve intervjuguiden før intervjuene mine med

ungdommene, og at jeg skulle bli tryggere i situasjonen som intervjuer. For å teste intervjuguiden kontaktet jeg en flyktningsskordinator i en kommune i nærmiljøet, for å høre om de hadde en tidligere flyktning som var mellom 18-30 år som ønsket å bli intervjuet av meg. Etter en lang prosess med flere korrespondanser hadde en av flyktningsskordinatorene videreformidlet om prosjektet til en tidligere flyktning, som ønsket å la seg bli intervjuet. Jeg utførte et prøveintervju med en mann på 30 år fra Eritrea, samme land som en av mine senere informanter. Jeg utførte intervjuet med han etter eget ønske på det offentlige biblioteket i kommunen, og selv om jeg måtte forandre noen av spørsmålene som omhandlet hverdagen i mottaket, tilpasset jeg dem til å handle om hverdagen hans i kommunalbolig.

Prøveintervjuet opplevdes som veldig lærerikt fordi jeg fikk prøve meg i en intervjusituasjon. Under intervjuet øvde jeg spesielt på å gi informanten tid til å svare, selv om det av og til kunne oppleves som «pinlig stillhet». Jeg merket også at noen av spørsmålene mine kunne mistolkes, og jeg omformulerte noen av disse i etterkant av intervjuet. Jeg fjernet for eksempel spørsmålet «Hvordan vil du beskrive deg selv som person?» som kunne virke noe offensivt, og kanskje ikke som et naturlig spørsmål. Jeg fikk også testet tidsbruken, og la til noen flere spørsmål i etterkant. I tillegg var det veldig interessant i ettertid å høre om hvor forskjellig, men også lik flukten kunne oppleves mellom en myndig person og en mindreårig. Til felles hadde de motivet for å dra, og et håp om et bedre liv som gav dem en indre styrke, det var også en felles frykt om at de skulle havne i militæret og risikere å ta et liv. Informanten ga tilbakemelding på at han synes det var kjekt å øve på å snakke norsk med en fremmed, og etter diktafonen ble slått av snakket vi videre om livet i Norge. Prøveintervjuet var også en god arena for å prøve teknisk utstyr som diktafon, og bruk av den. Jeg fikk derfor på forhånd testet bruk og lyd kvalitet på teknisk utstyr, i tillegg til å transkribere intervjuet.

4.5 Utførelse av intervjuene

Jeg vil i følgende avsnitt utdype nærmere om utførelsen av intervjuene, dette er fordi at ut i fra et konstruktivistisk ståsted er det viktig å redegjøre for konteksten rundt datainnsamlingen. Den sosiale situasjonen kan spille en rolle for det som blir sagt, og det som ikke blir sagt (Charmaz, 2014). Alle intervjuene ble utført på mottaket, og det var greit å utføre intervjuene der informantene var kjent. I oktober utførte jeg de to første intervjuene med de enslige mindreårigene i en stue på mottaket, der det opplevdes som en litt mer avslappende atmosfære.

Disse intervjuene foregikk med tolk, og jeg vil redegjøre for tolkebruken nærmere i avsnitt 4.5.1. Neste dag utførte jeg de to intervjuene med de ansatte på dagtid, og senere på ettermiddagen et intervju med den siste enslige mindreårige på norsk. Jeg hadde et ønske om å intervju de ansatte etter jeg hadde intervjuet noen av ungdommene, dette var fordi jeg ønsket å være fleksibel og tilpasse intervjuene etter hva ungdommene hadde svart i de første intervjuene. I intervjuene med de ansatte handlet store deler av intervjuet om enslige mindreårige asylsøkere med midlertidig oppholdstillatelse, da det var denne gruppen som opptok mye av tiden til de ansatte.

Det var positivt å kunne intervju de ansatte på dagtid da de gjerne hadde bedre tid, og begge disse intervjuene varte godt over en time. Jeg oppfattet ikke at noen av de ansatte følte noe tidspress, selv om intervjuene fant sted under arbeidstiden. I intervjuet med ungdommen som ble utført på norsk, hadde hun en avtale 15.30, og jeg utførte intervjuet med henne klokken 14.00, dette intervjuet varte likevel i underkant av 50 minutter. Intervjuene med tolk varte i rundt 70 minutter. Det er usikkert om dette intervjuet var kortere fordi hun skulle rekke noe etterpå, eller om det var fordi det var vanskelig for henne å komme med lengre uttalelser på norsk grunnet begrenset språkkunnskaper. I tillegg hadde jeg utført to lengre intervju tidligere på dagen, og jeg kan selv ha vært påvirket av dette.

I februar intervjuet jeg først en ansatt, der jeg stilte spørsmål rundt hvordan den siste tiden hadde vært på mottaket. Det gjorde at jeg videre kunne stille spørsmål til ungdommene om de nylige endringene som var kontekstuell for mottaket. Noe som kom frem som kontekstuell for mottaket, var at de ansatte og ungdommene var preget av at en av guttene var blitt tvangshentet av politiet uken i forveien. Videre hadde jeg med pizza og brus til alle informantene som en takk for at de hadde brukt tid på å snakke med meg. Intervjuene med ungdommene ble derfor utført på kvelden, etter de hadde spist i fellesskap. Alle intervjuene ble utført på et kontor i bygget, der to av intervjuene med ungdommene ble utført med tolk. Det siste intervjuet ble utført på norsk fordi det var blitt videreformidlet at alle ungdommene snakket generell Dari, og det var derfor bestilt en oppmøte tolk som snakket følgende språk. Det viste seg likevel at en av guttene kun snakket, og forstod afghansk Dari. Da gjorde vi det beste ut av situasjonen, og intervjuet fungerte godt på norsk da informanten hadde bodd nærmere tre år i Norge.

4.5.1 Bruk av tolk

Jeg fikk mulighet til å få midler av det øvrige prosjektet til å utføre intervju med oppmøtetolk. Tolken ble bestilt gjennom Hero Tolk AS, en tolketjeneste som det øvrige prosjektet også hadde brukt. Hero Tolk AS er en tjeneste som ikke er tilgjengelig for privatpersoner, og ble bestilt gjennom NTNU samfunnsforskning AS. Jeg utførte totalt fire av seks intervju med tolk. De intervjuene som ble utført med tolk var på bakgrunn av at ungdommene enda ikke hadde tilstrekkelig språkkunnskaper til å utføre intervjuet på norsk. Jeg fikk i tillegg tilbakemelding fra mottaket om at ungdommene foretrakk å ha tolk når de skulle snakke om personlige temaer. Jeg brukte to forskjellige tolker der ingen av tolkene bodde i den kommunen som intervjuene fant sted. Videre hadde ingen av tolkene personlig kjennskap til noen av ungdommene. Jeg opplevde at intervjuene med tolk fungerte godt. Jeg hadde gjennom jobb noen tidligere erfaringer med tolkebruk, og jeg var oppmerksom på å se på informanten når jeg snakket, og fortsatt stille spørsmålene på samme måte som ved intervjuene som ble utført uten tolk. Det vil si at jeg stilte spørsmålene direkte til informanten. Videre passet jeg på at vi satt i en trekant der alle kunne se, og høre hverandre godt. I forkant av alle intervjuene informerte tolken om sin nøytrale posisjon.

Jeg fikk inntrykk av at ungdommene hadde flere tidligere erfaringer med tolkebruk, og at de ga ærlige og personlige svar. Jeg opplevde at det gikk fint å opprette et tillitsforhold selv med en tolk tilstede. Det å ha oppmøtetolk ga mulighet til å observere kroppsspråk, og spørre om oppklaringer underveis. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at tolken sin tolkning, og videre formidling av informantene sine svar kan hatt innvirkning på datamaterialet. Jeg opplevde blant annet i et av de første intervjuene at tolken personlig reagerte på en sterk historie som en av informantene fortalte. Denne reaksjonen kom før tolken hadde videreformidlet hva som ble sagt, og tolken fremstod derfor ikke som nøytral i intervjuet. Denne situasjonen gjorde at jeg gjerne ikke opplevde å ha like stor kontroll på intervjusituasjonen, som ved intervjuene som ble utført på norsk.

Det er derfor viktig å bemerke at selv om tolken oversetter direkte, kan hans språk og formulering ha påvirkning på de svarene som er presentert. Når jeg presenterer direkte sitat i kapittel 5, er det tolken sin oversettelse av ungdommens sitater, og dette må betraktes som en feilkilde. Det er likevel det beste utfallet jeg kunne få til, da det viktigste er at også de enslige mindreårige asylsøkerne blir hørt og får en stemme selv uten norsk språkkunnskap. I

intervjuene jeg utførte med ungdommene på norsk måtte jeg forenkle spørsmålene i større grad enn hva jeg gjorde i intervjuene med tolk. Det resulterte gjerne i at svarene på norsk ikke ble like utfyllende som i intervjuene med tolk, der ungdommene kunne snakke fritt på sitt eget morsmål.

4.5.2 Bruk av tekniske hjelpemidler

Jeg brukte i alle intervjuene mine, inkludert prøveintervjuet en diktafon som lydopptaker. Jeg informerte på forhånd i alle intervjuene, i tillegg i informasjonsskrivet at jeg ønsket å bruke en lydopptaker. Ingen av informantene hadde noen innvendinger mot dette. Dette gjorde at jeg kunne fokusere i mye større grad på hva som ble sagt, og på kroppsspråket. Det så ut til at diktafonen ble fort glemt, da den var liten og diskre. Diktafonen fungerte veldig godt videre til transkribering, og jeg opplevde heldigvis ikke noe tekniske svikt under noen av samtalene.

4.5.3 Transkribering

I etterkant av intervjuene skrev jeg først en side med sammendrag for hvert intervju, dette var ønsket fra prosjektet sin side, med det ga også en god mulighet til å skrive mine førstehåndstanker om intervjusituasjonen, og hva som ble sagt når det enda var friskt i minne. Jeg transkriberte videre alle intervjuene, der jeg spesielt fokuserte på å inkludere et detaljert datamateriale, dette for å sikre pålitelighet (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette var spesielt viktig i intervjuene som var utført med tolk, der jeg inkluderte uttrykksmåter som latter og kremting. Jeg ønsket å sikre et best mulig materiale i tilfelle dette ville ha betydning for analyseringen, med tanke på at det var informantenes stemme og kroppsspråk som skulle komme frem. Transkribering reiser også noen etiske spørsmål, og dette innebærer blant annet å lagre opptakene og transkripsjonene trygt, og slette lydopptakene når oppgaven er levert (Kvale og Brinkmann, 2015). Kvale og Brinkmann (2015) trekker også frem at publisering av usammenhengende og ordrette intervjutranskripsjoner kan medføre en uetisk stigmatisering av bestemte personer, og jeg har særlig vært oppmerksom på dette overfor ungdommene som ble intervjuet på norsk. Selv om de snakket godt norsk, hadde de fortsatt noen grammatiske utfordringer. Jeg har derfor omformulert enkelte av de setningene som er blitt brukt som sitater i oppgaven, for å unngå stigmatisering.

4.6 Analysering

For å analysere datamaterialet brukte jeg CGT som analyseringsmetode. En av hovedgrunnene til dette er at CGT begynner med induktiv data, og gjør det mulig å gå frem og tilbake mellom innsamlet data og analysene ved å bruke sammenlignbare metoder (Charmaz, 2014). I constructing grounded theory er det i motsetning til Glaser og Strauss (1967) grounded theory vektlagt at en fullstendig induktiv tilnærming ikke er mulig, og at jeg som forsker vil ta med meg forutinntattheter inn i intervjuet. Gjennom min bakgrunn som sykepleier, og gjennom masterprogrammet i helsevitenskap har jeg blitt introdusert for flere teorier som har vært styrende for innsamling av empiri, og hva som jeg i utgangspunktet ser som relevante forskningstemaer. Jeg vil derfor kategorisere dette forskningsopplegget som abduktiv fordi jeg har beveget meg mellom teori og empiri. Jeg har hatt med meg noen forforståelser i forkant av datainnsamlingen, og der det teoretiske utgangspunktet har blitt justert ettersom data har blitt innsamlet (Charmaz, 2014). Teoriene la blant annet føringer for hvordan jeg formulerte spørsmålene i intervjuguiden, selv om jeg designet de empiriske undersøkelsene med en teoretisk åpenhet.

En av fordelene med CGT som metode er at det sikrer en interaktiv tilnærming til data, eksempelvis er linje-til-linje koding som jeg har brukt er en effektiv og strategisk måte å analysere data (Charmaz, 2014). CGT som en analyseringsmetode ble introdusert på studiet, og jeg kjente at denne metoden var trygg med henhold til at jeg tidligere ikke hadde utført egne studier. Jeg fulgte analyseringen som en prosess fra innledende koding til fokusert koding, til kjerne kategoriser og tilslutt grunnfestet teori. Kodende som blir skapt forklarer blant annet hvordan personer responderer på handlinger, hvilke meninger de gir samt hvorfor og hvordan disse handlingene og meningene oppstår (Charmaz, 2014). Jeg fant derfor det som en god analyseringsmetode for å frem meninger og erfaringer hos ungdommene. Jeg valgte som sagt linje-til-linje koding som innledende koding, fordi dette kan være særlig nyttig ved analysering av individuelle intervju (Charmaz, 2014). I hver linje hadde jeg fokus på å kode handlinger ved bruk av ord og setninger. I de innledende kodingene skal man i følge Charmaz (2014) forholde seg åpen til flere teoretiske retninger, noe som tidligere nevnt gjør at forskerspørsmålet kan forandre seg underveis. Jeg fant at det var en god måte å starte analyseringen på, og komme i gang med de videre analysene, i tillegg gjorde det at jeg sikret å bli involvert i innsamlet data fra første stund (Charmaz, 2014).

Den neste fasen av analyseringen var fokusert koding. Fokusert koding tar utgangspunkt i de innledende kodene som opptrer oftest, og som jeg identifiserte som mest nyttig i forhold til problemstillingen. De fokuserte kodende kan avsløre mønstre som redegjør for data, og indikerer sammenligner mellom kodene (Charmaz, 2014). Disse kodene oppstod fordi de gjerne gjentok seg blant de innledende kodende, og fordi jeg fant de analytisk interessant. Fokuserte koder ga en teoretisk retning ved at de i større grad konseptualiserte, og var sådan begynnelsen på analysen (Charmaz, 2014). De identifiserte likevel også hull i dataen. Å bevege seg mot fokuserte koder er ikke en lineær prosess, jeg returnerte stadig til de innledende kodene for å se hvordan de fokuserte kodene passet med de innledende (Charmaz, 2014).

Gjennom hele forskningsprosessen skrev jeg memos. Memorerings skriving også kalt memos er analytiske notater for privat bruk, og er egne spontane notater underveis. Jeg hadde en liten notatbok som jeg brukte til å skrive ned egne teorier og spørsmål knyttet til kodene som dukket opp. Memos kom frem som en sentral del av analyseringen og spiller en viktig rolle for å skape kjerne kategorier. Memosen var derfor et verktøy for å finne hvilken kategorier som skulle analyseres (Charmaz, 2014). Eksempler på memos jeg skrev var «Har stort håp, ingen tenker om det kan gå galt??» eller «Læring. Orienterer seg. Aktive aktører, ønsker hjelp til lekser» eller «Ønsker å gjøre like aktiviteter som representerer gode minner fra barndommen». Gjennom memos skrev jeg egne hypoteser, og jeg prøvde å sette opp teorier om hvordan jeg trodde hypotesene hang sammen, før jeg gikk tilbake igjen til dataen. På denne måten holdt memoene i gang den analytiske prosessen, og det gjorde at jeg dykket dypere i dataen (Charmaz, 2014).

Teoretisk koding er også er metode for å bringe kategoriene til et teoretisk nivå, og de oppstår fra fokuserte koder. Glaser (2005) gjengitt i Charmaz (2014) presenterer ”kode-familier” som et verktøy for å få frem hvordan kategorier, koder og data henger sammen. Eksempler på teoretiske kode-familier er ”the six Cs” som er causes (begrunnelser), context (kontekst), contingencies (forsterkninger), consequences (kosekvenser), covariences (samvariasjon) og conditions (forhold) (Charmaz, 2014, s.151). Kategorier også kalt kjerne kategorier er et mål i analyseringen, og gjennom bruk av de teoretiske kode-familie fikk jeg konseptualisert de fokuserte kodene. Kategorier forklarer hendelser, ideer og prosesser i data gjennom fortellende ord. De kategoriene som oppstod oppsummerte derfor gjengående temaer og

mønstre i flere fokuserte koder. Jeg brukte foruten om teoretisk koding, memos skriving som en metode for å få frem egenskaper i kjernekategoriene (Charmaz, 2014).

Jeg vil eksemplifisere dette gjennom eksempler på innledede koder fra dataen «Lager mat selv om ettermiddagen», «Gjør forskjellige ting på fritiden», «Spilte mye fotball på fritiden hjemme», «Fotball gir glede i hverdagen» og «Godt å bo lenge på et sted». Dette er et eksempel på et utvalg av de mange innledende kodene som oppstod gjennom linje-til-linje koding. Eksempler på fokuserte koder som oppstod fra de innledende kodene var «De ønsker å gjøre like aktiviteter som representerer gode minner fra barndommen», «De vanskelige opplevelsene blir bedre over tid», «Gjør kjente og trygge aktiviteter, som er lik i hjemland» og «Kontinuitet i hverdagen er viktig». I den videre analysen sammenlignet jeg de fokuserte kodene, og konseptualiserte gjennom teoretiske kode-familier som er vist over. De kodene jeg har brukt er bare et lite eksempel på innledende og fokuserte koder som senere dannet kjernekategoriene «Opprettholder kjente aktiviteter» som etter den teoretiske innsamlingen ble «Opprettholder kontinuitet og gjør kjente aktiviteter».

Teoretisk innsamling er en stor del av analyseringsprosessen, her dannet jeg egenskaper ved kategoriene som skapte grunnfestet teori (Charmaz, 2014). Gjennom den teoretiske innsamlingen intervjuet jeg flere informanter, og innhentet relevant informasjon knyttet til de ulike kjernekategoriene. Her ble særlig teori om mestring i mottak viktig, samt teorien om salutogenese og resiliens. Jeg fant videre forskningsartikler som hadde tatt opp lignende tematikk, og som enten underbygget funnene eller ikke. Dette førte til en teoretisk analyse der kjernekategoriene er direkte bundet til grunnfestet teori i dataen. Etter jeg utførte intervjuene i februar gikk jeg tilbake til tidligere transkripsjoner for å analysere de på nytt i lys av ny informasjon. I følge Charmaz (2014) kan man bruke teoretisk innsamling både i tidlig og senere stadier av forskningen, så langt at man har kategorier til å veilede innsamlingen. Analysering gjennom CGT kjennetegnes av at man hele tiden underveis stiller analytiske spørsmål ved datainnsamlingen (Charmaz, 2014).

4.7 Metodekvalitet

Jeg vil videre belyse oppgavens gyldighet, pålitelighet og generaliserbarhet. I følge Tjora (2010) fungerer de overnevnte begrepene som gode kriterier for kvaliteten på kvalitativ forskning. Jeg vil derfor redegjøre for hvordan jeg har overholdt metodekvaliteten gjennom disse kriteriene.

4.7.1 Gyldighet

Gyldighet (validitet) handler blant annet om den metoden jeg har valgt egner seg til å undersøke det den skal undersøke. Spørsmålet er om studien vil gi gyldig og vitenskapelig kunnskap (Kvale og Brinkmann, 2015). En av de viktigste oppgavene jeg som forsker har for å ivareta gyldigheten gjennom hele forskningsprosessen er å undersøke relevante feilkilder som kan svekke gyldigheten (Kvale og Brinkmann, 2015). Jeg har tidligere nevnt noen faktorer som kan ha påvirket gyldigheten i denne oppgaven, der jeg blant annet har stilt spørsmål ved om det ble oppnådd teoretisk metning i studien. Videre kan jeg heller ikke garantere for at nye kategorier ville oppstått ved flere intervju. Jeg brukte også tolk, og det kan stilles spørsmål ved om informantene ville svart annerledes dersom om intervjuene ble utført uten tolk, eller om noen viktige element forsvant i oversettelsen fra tolken. Jeg prøvde å være bevisst på dette, og spurte derfor flere oppklarings spørsmål dersom jeg var usikker på om jeg hadde fortsatt det rett. Jeg kunne eksempelvis si «Forstår jeg deg rett hvis du mener at du egentlig har det ganske bra på mottaket?». I tillegg utførte jeg prøveintervju for å kontrollere spørsmålene, og teste intervjuguiden.

Charmaz (2014) påpeker at gyldigheten blir styrket ved at det er en sterk logisk sammenheng mellom samlet data og tilkommende analyser. Dette sikres blant annet med systematisk sammenligning. I tillegg er en annen viktig faktor at det er nok bevis påstandene, slik at leseren også kan foreta en individuell evaluering. Dette har jeg sikret med å ha flere direkte sitater fra informantene når jeg har presentert analysene i kapittel 5. Bruken av diktafon har gjort det mulig å gjøre informantenes stemme synlig. Jeg har særlig valgt ut de sitatene som underbygger viktige funn. Jeg har prøvd å være ærlig i utvelgingen, og jeg har også tatt ut sitater som viser kontraster i informantenes mening.

4.7.2 Pålitelighet

Pålitelighet (reliabilitet) stiller spørsmål ved forskningsresultatenes troverdighet. I forhold til redegjort konstruktivistisk vitenskapssyn vil jeg som forsker alltid påvirke både datainnsamling og analyse. I følge Charmaz (2014) er ikke nøytralitet fra forskeren et mål. Derimot er det viktig å reflektere hvordan egne egenskaper kan ha påvirket oppgaven. I den sammenheng kan det derfor stilles spørsmål ved min egen motivasjon for å studere enslige mindreårige og deres konstruksjon av mening. I egen bacheloroppgaven skrev jeg en litteraturstudie om innvandrere i hjemmetjenesten, og deres oppfølging av diabetesbehandling. Jeg kom i denne sammenheng også over litteratur om enslige mindreårige, og ulike aspekt knyttet til migrasjon og helse. Jeg fant dette feltet som meget interessant. Da jeg skulle bestemme meg hva jeg skulle skrive i masteroppgaven var det omtrent daglige nyhetssaker om de mye omtalte «oktoberbarna», og jeg fant emnet som svært samfunnsaktuelt. Som tidligere redegjort, ønsket jeg i et salutogent perspektiv å se hvordan ungdommene kunne klare seg til tross for høy risiko. Salutogenese kan defineres som en av grunnsteinene i utdanningen, og teori knyttet til betydning av mening og mestring har fasinert meg. Dette var de største motivene for å ønske å undersøke dette fenomenet.

Jeg er ikke politisk aktiv i noen parti, og jeg har heller ikke uttalt meg offentlig om egne synspunkt. Jeg har likevel en sterk tro på menneskeverd, og er opptatt av likhet og rettferdighet. Forskningsarbeidet kan derfor ha vært preget av at jeg har hatt et ønske om å være en form for frihetskjemper for ungdommene. Jeg har hatt lyst til å forsterke deres stemme, og fremvise de på en positiv måte. Som tidligere redegjort har jeg likevel prøvd å sikre påliteligheten ved å ikke formulere ledende spørsmål. Det konstruktivistiske synet ser vitenskap, og samfunnet for øvrig som produsert. Innenfor dette vitenskapsteoretiske ståstedet ser jeg det som mulig å være engasjert og deltagende uten at det går utover troverdigheten. Derfor er refleksjonen om min egen posisjon som forsker, en sentral del av kunnskapsdannelsen (Tjora, 2010).

I følge Locke, Silverman og Spirduso (2010) er høy pålitelighet avhengig av en inngående inspeksjon av datainnsamlingen for å bevise uforklarlige og uforventet innhold. Ut i fra dette kan det se ut til at analysering gjennom CGT sikrer høy reliabilitet fordi koding gjennom eksempelvis linje-til-linje koding sikrer at man passer på å analysere alle deler nært knyttet til

dataen. Charmaz (2014) presenterer videre teoretiske koder som en sikkerhet for etablere kategoriene som er grunnnet i data. De teoretiske kodene kan derfor sees på som en redegjørelse for hvordan forskeren har kommet frem til kategoriene. Dette kan også sees i sammenheng med at en høy pålitelighet også vil føre til en høy gyldighet (Locke, Silverman og Spirduso, 2010). Gjennom teoretisk koding og memorerings skriving vil også den interne gyldigheten bli sikret ved at jeg har sjekket utsagnene til deltagerne ved å intervju flere deltagere der det framkom hull i dataen, jeg har også gatt tilbake til data der de teoretiske kodende ikke har gitt gode forbindelser mellom koder, kategorier og data (Charmaz, 2014).

4.7.3 Generaliserbarhet

Det er helt nødvendig å se på konteksten og rammene rundt feltet og intervjuene for at intervjuene kan være gyldig for andre studier. Spesielt styrende for resultatene i denne oppgaven er feltet og konteksten for intervjuene. Det er nærmere presentert i kapittel 5.1. Her trekkes blant annet den ledende politikken og lovverket for mindreårige asylsøkere frem som styrende for hvordan enslige mindreårige asylsøkere mestrer hverdagen. Jeg har videre sikret en ytre gyldighet og generaliserbarhet ved blant annet rekruttering av deltagere med relevante inklusjonskriterium. Jeg har undersøkt enslige mindreåriges konstruksjon av mening i mottak, og jeg intervjuet seks EMA, to jenter og fire gutter. Dette representerte et noe lik kjønnsfordeling som i 2017 (Bufdir, 2018). Jeg mener jeg har oppnådd et relevant utvalg, selv om det i en kvalitativ studie ikke vil være realistisk å dekke alle erfaringer. Enslige mindreårige asylsøkere er en heterogen gruppe med svært forskjellige bakgrunner, kultur og levesett. For å sikre relevans utover de dataene som er analysert i prosjektet, er også tidligere forskning og teorier som støtter opp under funnene brukt. En sterk kombinasjon av originalitet og troverdighet øker nytten, og verdien av studien (Charmaz, 2014).

4.8 Forskningsetiske refleksjoner

Det ble sendt søknad til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) fordi forskningsprosjektet ville omfatte personopplysninger, og data med lyd. Etter samråd med biveileder ble det bestemt at jeg ikke trengte å sende egen søknad til Personvernombudet for forskning NSD, men at jeg gikk innenfor deres søknad (vedlegg 1). I tillegg ble det videreformidlet fra prosjektleder til leder ved mottaket vedrørende UDI sin godkjenning om intervju ungdommer ved det spesifikke mottaket. Alle personlige opplysninger om informantene er aidentifisert, og forskningsmaterialet er anonymisert. En personopplysning

er alle opplysninger som kan knyttes til en person (NESH, 2016). Dette innebærer at jeg ikke har med noen opplysninger som kan gjenkjenne ungdommer og ansatte, som navn og alder eller beliggenhet på mottaket. Jeg har tidligere skrevet om bruk av lydopptaker, og for å sikre de personidentifiserbare opplysningene tok jeg ikke opp bakgrunnsinformasjon om ungdommene og de ansatte på lydbånd. Opptakene og de personidentifiserbare opplysningene vil bli slettet når oppgaven leveres.

I følge de nasjonale forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er det et krav om at alle personopplysninger blir behandlet konfidensielt (NESH, 2016). Ved rekruttering av informantene brukte jeg leder ved mottaket som videreformidlet informasjonsskrivet til aktuelle ungdommer. Ungdommene fikk informasjon oversatt til morsmål gjennom tolk, og i samråd med vergen. Deretter ble svaret videreformidlet tilbake igjen til leder, som informerte meg til hvem som hadde gitt samtykke til å være med. Derfor ble samtykket informert muntlig til leder for å gjøre det enklere for ungdommene å eventuelt trekke seg. Dette førte derimot til at leder og enkelte ansatte visste hvem som hadde gitt samtykke til å være med i prosjektet og konfidensialiteten ble sådan ikke opprettholdt. Dette ble gjort av praktiske hensyn, fordi leder og ansatte har omsorg for aktuelle informanter, og fordi de var tilstede da informasjonen ble gitt på tilpasset språk.

Leder og ansatte har også oversikt over timeplanene til ungdommene, og videreformidlet tidspunkt som kunne passe for ungdommene i henhold til skole, trening og kirkebesøk. Jeg la stor vekt i formidlingen til leder at ungdommene skulle i samråd med verge finne ut om de var aktuelle for studien, dette var grunnet at de er mindreårige. Mindreårige som har fylt 15 kan selv samtykke til at forsker kan innhente personopplysninger om dem (NESH, 2016). Men på grunn av at de enslige mindreårige asylsøkerne er en spesielt sårbar gruppe var det viktig at denne avgjørelsen ble gjort i samråd med voksne, fordi forskningen foregår i tilknytning til en institusjon som barnet står i en avhengighetsforhold til (vedlegg 1).

Forskeren har gjennom hele forskningsprosessen et spesielt ansvar for å ta hensyn til personvern og menneskeverd, og særlig til utsatte grupper (NESH, 2016). Det er spesifisert i NESH (2016) at forskere som samler inn informasjon om personers og gruppers egenskaper og atferd, bør være forsiktig med å operere med inndelinger eller betegnelser som gir urimelig

generalisering, og kan medføre stigmatisering av bestemte samfunnsgrupper. Jeg har derfor bevisst prøvd å motvirke en slik stigmatisering ved at jeg også har kartlagt ungdommenes ressurser. Videre er det også vektlagt at enslige mindreårige asylsøkere en svært heterogen gruppe. Det står likevel også beskrevet at beskyttelse av utsatte grupper i enkelte tilfeller kan virke mot sin hensikt, og med belysning av de funnene som er gjort i min masteroppgave, og også det øvrige prosjektet har jeg et håp at funnene skal bidra til en bedre praksis for de enslige mindreårige asylsøkerne i Norge.

Ikke-skade-prinsippet ble spesielt vektlagt, og forskningen er gjort for å skape en bedre fremtid, og ikke kun for mine egne preferanser og interesser. I et av intervjuene spurte jeg en av informantene om hvordan det hadde vært å snakke med meg. Vedkommende svarte at det hadde vært greit men at han hadde gjort et lignende intervju tidligere, og det hadde ikke gjort situasjonen hans noe bedre da heller. Det var sårt å høre dette, og tenke på at forskerens formidling til et bredere publikum utenfor forskningsmiljøet ikke alltid når frem. I følge NESH (2016) skal blant annet formidlingen føre til spredning av samfunnsrelevant kunnskap. Det er derimot slik at forskningen ikke alltid kan ha slik stor påvirkningskraft, selv om det står skrevet at forskeren bør bidra til det offentlige ordskifte med vitenskapsbasert argumentasjon (NESH, 2016).

Jeg ble som tidligere nevnt koblet på prosjektet ved NTNU Samfunnsforskning AS gjennom biveileder Marko Valenta, og jeg opplevde å få god støtte i gjennomføringen av prosjektet. I tillegg står formidlingen av funn sterkere når det er en større organisasjon som også presenterer resultatene. Jeg fikk blant annet gode råd for hvordan utformingen av informasjonsskrivet skulle være, tips til intervjusituasjonen, og det å intervju enslige mindreårige asylsøkere. Jeg ble trygget i rollen som forsker, og det gjorde at jeg kunne være trygg i møte med ungdommer i en vanskelig og sårbar situasjon. Jeg ønsket å sikre medbestemmelse og autonomi hos ungdommene, og jeg prøvde å sikre dette med å vektlegge frivillighetsaspektet. Jeg introduserte temaene til intervju spørsmålene i forkant for å forberede ungdommene på forhånd hva de skulle snakke om. Jeg hadde videre god dialog med de ansatte om at intervjuene kunne oppleves som sensitiv for informantene, og jeg hadde en avtale om at de ansatte kunne følge opp de aktuelle ungdommene etter samtalene. Dette var for å ivareta ungdommene i tilfelle de hadde behov for terapeutisk bearbeiding etter jeg var

dratt. Jeg avsluttet alle samtalene med en debriefing etter lydopptakene var ferdig, da noen av temaene kunne oppleves som sårbar for ungdommene.

Jeg opplevde likevel også at jeg måtte være svært etisk bevisst, og ha en god etisk dømmekraft gjennom hele forskningsprosessen. I et av intervjuene med en av ungdommene var et av oppvarmingsspørsmålene om vedkommende kunne fortelle om en helt vanlig dag på mottaket. Informanten reagerte med å ta til tårene, og begynne å gråte. Vi tok en liten pause, og jeg spurte om hun ville fortsette intervjuet, og det ønsket hun. Jeg foreslo at hun kunne begynne å beskrive hva dagene bestod av på et generelt plan, og det gikk fint. På den måten opplevde jeg at det individuelle semi-strukturerte intervjuet ga mulighet til å opparbeide tillit, ved at informanten etter hvert ble fortrolig med situasjonen, og senere selv hadde et ønske om å snakke om mer sensitive tema (Kvale og Brinkmann, 2015).

En annen situasjon der jeg måtte ta i bruk etisk dømmekraft, var i et intervju med en av guttene. Jeg opplevde at denne gutten gjerne svarte overfladisk på flere av spørsmålene, og at det var vanskelig å gå i dybden av sensitive tema. Jeg tolket dette som at vedkommende synes det var vanskelig å snakke om disse tingene. Jeg anså det derfor som viktigere å ta hensyn til menneskeverdet, enn å presse ut informasjon som kun skulle komme forskningen til gode.

5. PRESTASJON OG DRØFTING AV FUNN

I påfølgende del av oppgaven vil jeg presentere og drøfte funn som er kommet frem gjennom en analysering med CGT. Jeg starter med en redegjørelse av feltet og konteksten for intervjuene, dette er fordi konteksten har hatt en innvirkning på de funnene jeg følgende skal presentere. I de videre underkapitlene blir ett forskningsspørsmål presentert og drøftet om gangen. Forskningsspørsmålene som vil bli besvart er følgende:

- *Hvilke mestringsstrategier blir identifisert som fremtredende for å mestre livet på asylmottaket?*
- *Hvordan blir mestringsstrategiene håndtert i praksis?*
- *Hvordan erfares hverdagen for enslige mindreårige asylsøkere, og fremstår mestringsstrategiene som en beskyttende faktor i hverdagen?*
- *Hvilken betydning har sosial støtte for enslige mindreåriges konstruksjon av mening og hva beskrives som støttende opplevelser i asylmottaket?*

Når jeg presenterer og drøfter funn, gjengir jeg først funn knyttet til de enslige mindreårige asylsøkerne som har fått oppholdstillatelse eller venter på svar på asylsøknaden, før jeg presenterer funn knyttet til de med midlertidig oppholdstillatelse. Grunnen til denne oppdelingen er at det framkom svært forskjellig svar mellom de som hadde tidsbegrenset oppholdstillatelse, og de som hadde fått opphold eller ventet på svar på asylsøknaden.

5.1 Feltet og konteksten for intervjuene

Da jeg utførte intervjuene mine i begynnelsen av oktober 2017 møtte jeg et asylmottak som var under stort press, og som på mange måter hadde nådd sitt ultimate bunnpunkt. Mediene omtalte de enslige mindreårige asylsøkerne som kom til Norge høsten 2015, og hadde midlertidig oppholdstillatelse frem til fylte 18 år som «oktoberbarna». Grunnen til dette var at mange av disse ungdommene fylte 18 år i løpet av høsten, og dermed mistet den midlertidig beskyttelsen de hadde hatt som mindreårige (Tjernshaugen og Olsen, 2017). Denne konteksten preget derfor skildringene, og svarene jeg fikk. De ansatte var selv sliten, og følte de var i en presset situasjon der de ikke fikk gitt den nødvendige omsorgen til denne gruppen. De skildret at det forsvant flere enslige mindreårige asylsøkere hver uke fra mottaket, og at ungdommene hadde store psykiske helseproblemer med selvskading og selvmordsforsøk.

Samtidig var de ansatte svært usikre på fremtiden av mottaket. Ville de motta flere ungdommer med begrenset oppholdstillatelse, eller ville mottaket bli nedlagt slik som flere andre mottak for enslige mindreårige hadde blitt? Det ble skildret at ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse opplevde mye redsel og frykt, og at deres tilværelse generelt var preget av en utrygghet. De ansatte uttrykte at de med midlertidig oppholdstillatelse følte seg utrygg, mens de ungdommene jeg intervjuet som på den tiden som enten hadde fått oppholdstillatelse eller ventet på svar på asylsøknaden gjenga ikke å kjenne på denne utryggheten. De ansatte fortalte likevel at de hadde dårlig samvittighet overfor «den resterende gruppen», altså de som ikke hadde begrenset oppholdstillatelse. Dette var fordi all oppmerksomheten gikk til gruppen med midlertidig oppholdstillatelse, og at det ofte endte med at de med oppholdstillatelse, eller de som ventet på svar på asylsøknaden ble neglisjert.

Siden oktober 2017 har det skjedd en omveltning i feltet. Stortinget vedtok i november 2017 at enkelte av de enslige mindreårige asylsøkere kunne få saken sin vurdert på nytt, der de følgende endringene i utlendingsforskriften tredde i kraft 1. februar 2018 (Regjeringen, 2018A). Dette innebar blant annet at ungdom fra Afghanistan som hadde fått vedtak om tidsbegrenset oppholdstillatelse til fylte 18 år etter 1. oktober 2016 kunne søke på nytt. Andre inklusjonskriterier var blant annet at de hadde blitt henvist til internflukt i hjemlandet. Aktuelle enslige mindreårige kunne derfor søke på nytt etter 1. februar 2018 (Regjeringen, 2018A; 2018B). Da jeg igjen skulle intervju ungdom og ansatte i februar 2018 hadde jeg derfor en forhåndsoppfattelse om at feltet ville være preget av mer optimisme i henhold til endringene som tredde i kraft i februar samme år.

Jeg ble overrasket da jeg gikk inn i feltet på nytt, på samme mottak som jeg hadde besøkt noen måneder tidligere. Mottaket var fortsatt preget av at ungdommene rømte *ukentlig*, og der situasjonen viste seg å være den samme. En av de ansatte oppsummerte de nylige endringene med «falskt håp». De hadde en kort stund etter endringene opplevd en liten bedring, der de ansatte særlig hadde prøvd å formidle håp og optimisme til ungdommene. Uken i forkant av intervjuene hadde det derimot skjedd en episode på mottaket, der en av ungdommene hadde blitt hentet av politiet til tross for at vedkommende hadde sendt inn en ny søknad til UDI. Denne episoden preget både intervjuet med den ansatte, og de tre ungdommene med tidsbegrenset oppholdstillatelse. Tilværelsen på mottaket var fortsatt preget av en utrygghet.

5.2 Fremtredende mestringsstrategier

Jeg vil starte med å drøfte forskningsspørsmålet *Hvilke mestringsstrategier blir identifisert som fremtredende for å mestre livet på asylmottaket?*

5.2.1 Opprettholde kontinuitet og kjente aktiviteter

Denne mestringsstrategien var den første jeg identifiserte, og jeg kategoriserte denne mestringsstrategien først som «opprettholde kjente aktiviteter». Dette var på bakgrunn av at det kom frem i datamaterialet at ungdommene ofte prioriterte aktiviteter som var kjente for dem, og som hadde vært en viktig del av livet i hjemlandet. En av jentene poengterte at å spille fotball på ettermiddagen på mottaket var en viktig del av hverdagen, og at dette gav henne en god følelse. Hun fortalte også at fritiden i hjemlandet var preget av å spille fotball og være med venner. En av guttene som ventet på svar på asylsøknaden trakk frem at et godt minne fra barndommen var at hverdagen var vanlig. «Det jeg kan huske, det er samme som her. Det er at vi var på skolen, og at vi var opptatt når vi kom hjem. Bare sånn vanlig».

De ansatte på sin side uttrykte at det kunne være vanskelig å få med ungdommene på nye og ukjente aktiviteter. «(...) De har ikke lyst til å gjøre noe... det meste som de gjør er at de spiller fotball, det er faktisk hver eneste kveld.. de bruker tid på det... eller det er cricket!».

I følge den ansatte spilte ungdommene fotball og cricket hver kveld på mottaket, og i intervjuene med flere av ungdommene ble det å spille cricket og fotball nevnt som positive fritidsaktiviteter de gjorde i hjemlandet. Det å gjøre kjente aktiviteter er med på å bygge en bro mellom fortid og fremtid. Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) fant i sin studie at å opprettholde kontinuitet i en forandret hverdag var en fremtredende mestringsstrategi blant enslige mindreårige asylsøkere i Irland.

Religion

Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) fant i sin studie ut at religion var et eksempel på en brobygger mellom fortid og nåtid, og at tro var noe som opprettholdt seg som relativt uforandret i en forandret kontekst. Til sammenligning med mine funn nevnte to av seks av informantene religion som en viktig del av hverdagen. En av ungdommene i min studie uttrykte at det beste med uken var å gå i kirken på fredag og søndag, og at dette fremstod som en aktivitet som var uforandret fra tidligere. Religion stod fortsatt sterkt for disse, og om ikke enda sterkere etter at de kom til Norge. Likevel uttrykte to av guttene med begrenset

oppholdstillatelse at deres religion og trosoppfatning hadde forandret seg i løpet av deres nærmere tre år i Norge. Til motsetning av Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) sine funn, viste mine funn at religion og trosoppfatning også forandret seg i løpet av tiden i Norge. En av ungdommene svarte følgende når jeg spurte om tro og religion hadde vært viktig for ham.

Kanskje før.. sant.. på den tiden når man ble oppdratt og vokste opp på en kultur og religion samtidig, men ikke nå lengre. Altså nå tenker jeg mest menneske, på en mer menneskelig måte.. det er så lenge man kan ha den oppfatningen vi som mennesker og sånn, det er nok. Jeg er ikke opptatt av direkte av religion og sånn.

Likevel poengterte han at troen på Gud var der, men at han tenkte på en annen måte enn tidligere «Jeg tror ikke at min religion og tro er bedre enn andre religioner, det gjør jeg ikke lengre, fordi jeg vet at alle religionene er likeverdige for seg selv». Også en av ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse, som fortsatt opprettholdt sin religiøse tro snakket om en endret trosoppfatning i løpet av tiden i Norge. Han uttrykte følgende «Noen kommer her muslim, de blir kristne, noen kristne blir muslimer... det er forskjellig. Først og fremst er menneskeheten viktig for en mann». Han opplevde likevel noen problemer med å opprettholde religiøse ritualer i den norske konteksten. Han eksemplifiserte med en fortelling om når han var ute og reiste gjennom idrett «(...) jeg var veldig tørst og veldig sliten, og når jeg kom til (by) på vei jeg kastet litt opp fordi jeg var sulten og veldig tørst, og fordi i Norge er ramadan veldig vanskelig (...)».

Det at det var vanskelig å opprettholde de religiøse aktivitetene i Norge var også en av grunnene til at to av guttene ikke lengre praktiserte religiøse aktiviteter. En av dem uttrykte det slik «Angående religion og sånt, det var når man skal be sant, og om jeg skal fortsette med her, det gjorde jeg før, men her har jeg ikke det tidspunktet som jeg hadde der nede, og gjøre det her... det bare datt ut». Dette kan se ut til å uttrykke at rammene på mottaket ikke er tilrettelagt for å opprettholde religiøst aktiviteter i en norsk kontekst. Sett i sammenheng identifiserer Ní Raghallaigh (2011) at troen på Gud kan hjelpe enslige mindreårige asylsøkere til å finne mening og en økt følelse av kontroll i hverdagen. Både Atonovsky (1987) og Lazarus og Folkman (1984) fremhever betydningen av religion for å finne mening. Ní Raghallaigh (2011) tar i sin studie opp at det er viktig at sosial arbeidere, og andre ansatte tilrettelegger for at ungdommene kan opprettholde religiøse aktiviteter også i ankomstlandet. Det kan tenkes at dette kan bidra til en hverdag som tilrettelegger for at ungdommene føler mestring og mening i hverdagen.

Å flytte fra mottak til mottak

I likhet med tidligere funn (Berg og Tronstad, 2015; Ní Raghallaigh og Gilligan, 2010) underbygger også mine funn at det er viktig at hverdagen er vanlig, og at den er preget av rutiner og kontinuitet. Dette ble særlig tydeliggjort da ungdommene trakk frem at gjentatte flyttinger etter ankomst til Norge var tungt. En av jentene forklarer det slik.

Ja for eksempel, når jeg reiser til andre by.. en måned det er vanskelig fordi jeg ikke kjenner ikke det andre mennesket, og jeg kjenner ikke huset.. og hvor jeg bor... så etter måned sånn, det er bedre... litt bedre... men jeg bor i (kommunen) i ni måneder.. og det er best for meg.

Det var med andre ord vanskelig å måtte bytte mottak, å tilpasse seg et nytt sted, og ikke kjenne de ansatte og rutinene på mottaket. Dette uttrykte også guttene med midlertidig oppholdstillatelse, der de fleste hadde vært på et mottak i 7-9 måneder før de ble flyttet til et nytt mottak. Dette hadde skjedd opptil fire ganger totalt. En av guttene forteller «Siden jeg kom til Norge, og meldte meg hos politiet og sånn, bodde jeg først på en transitt mottak og sånn, deretter kom et annet mottak, og et annet mottak, og helt til det kom det tredje mottaket her». Han forteller videre at

Altså første mottaket var mye bedre, det var bedre ordning der, og hadde mye mer venner der og sånne ting, bedre rutiner og sånn, men andre mottaket var litt lavere på en måte i forhold til første mottaket, og hvert eneste mottak jeg flyttet ble det litt verre og verre, man mister på en måte den standarden dem hadde der.

En annen av guttene uttalte «Det er veldig kjedelig, og på en måte så mister man veldig mye tid og sånn. Hvis jeg hadde fortsatt bodd (navn på by) og sånn, kanskje jeg kunne utvikle meg mye mer enn nå når jeg flytter rundt». Derimot gir det å være på et sted over lengre tid muligheten til å gå på skole, ha rutiner og bli kjent med stedet og opprettholde kontinuitet i hverdagen. Kontinuitet gir forutsigbarhet, og sett i sammenheng ble det å oppleve stimuli som strukturert, forutsigelige og forståelige sett på som en nødvendighet for å få en sterk sense of coherence (Antonovsky, 1987).

Antonovsky (1996) understreker videre at en sterk sense of coherence er formet av tre former for livserfaringer, som følgende er medbestemmelse, en balanse mellom belastning- og underbelastning og tilslutt kontinuitet. Dette kan med andre ord se ut til å understreke viktigheten av at ungdommene opplever en form for kontinuitet i en ny og kaotisk hverdag,

og at det skapes en sammenheng mellom fortid og fremtid. Antonovsky (1979; 1987) hevder at fra et teoretisk ståsted er SOC erfaringer som gradvis utvikles gjennom ungdomstiden, og som er relativt stabil fra 30-årene og oppover. Et annet perspektiv er derimot også at styrken til SOC kontinuerlig påvirkes av eksterne hendelser og interne reaksjoner på disse hendelsene (Antonovsky, 1987). Dette argumenterer videre for viktigheten av kontinuitet for EMA, da ungdommene i et helsefremmende perspektiv enda utvikler seg, og har mulighet til å komme styrket ut av de opplevelsene de har vært igjennom.

Usikker fremtid

I følge Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) har kontinuitet blitt identifisert som et viktig aspekt for identitet, og ved å ha en form for likhet mellom fortid og nåtid skapes og styrkes bildet av selvet. Det kan likevel se ut til at identiteten til ungdommene som hadde vært i Norge nærmere tre år likevel hadde forandret seg betraktelig. Det var ungdommenes trosoppfatning et eksempel på, og alle guttene med tidsbegrenset oppholdstillatelse kommenterte at de hadde forandret seg i løpet av tiden i Norge. En gutt forklarer

En del sånn atferd og sånn, det har forandret seg.. Det eneste som jeg har inne i meg det er morsmålet. Det er en type mat som jeg prøver å lage fra Afghanistan, det som er endret seg er jo at her må jo jeg lage maten selv, og der nede er det mamma som lager maten.

En annen gutt forklarer «Altså litt i hvert fall siden jeg flyttet til i Norge har jeg forandret meg generelt, så jeg har ikke noe derfra som jeg har tatt med meg hit». Uavhengig av at guttene opprettholdt noen aktiviteter fra hjemlandet som å spille fotball, cricket og lage tradisjonell mat følte de likevel at de generelt hadde forandret seg etter en lengre periode i Norge. I følge NOAS *et al.* (2017) sin rapport hadde flere av de afghanske guttene en svak tilknytning til hjemlandet sitt fordi de hadde bodd flere år utenfor hjemlandet før de kom til Europa. Dette var også tilfellet hos enkelte av guttene som ble intervjuet. Kontinuitet i hverdagen var videre truet av flere brudd, og ungdommene var generelt lei av hverdagen. En av guttene forklarer det slik

Den siste tiden jeg er veldig sliten, og rett og slett lei av omstendighetene og situasjonen her.. så, hele tiden har jeg den ehm skrekken inne i meg, og tenker på hva som skal skje, og vi lever i en uviss fremtid (...) Jeg prøver å ha et sosialt liv, men

jeg ser at den nåværende situasjonen er veldig belastende for meg, og jeg er bare veldig sliten. (...) Alle dagene er nesten lik, og det er ikke noe forskjell sant.. unntatt den dagen når jeg skal gå på fotball, og ja.. ellers ser jeg ikke noen positive ting i hverdagslivet.

En av grunnene til at ungdommene hadde det tungt, var fordi hverdagen var preget av usikkerhet og en lang ventetid. En av guttene berørte noe ved den denne usikkerheten da jeg spurte om hvordan hverdagen hadde forandret seg fra han kom til Norge til nå «Ja.. når vi kom til Norge sant.. hadde vi ikke tenkt på det at hva skal skje i fremtiden, men nå tenker vi veldig mye på den, hva skal skje i fremtiden?».

Søvnvansker og bekymringer

Det å bekymre seg for fremtiden, og leve i en uavklart tilværelse preget hverdagen, og det gikk særlig over nattesøvnen.

(...) Også får jeg ikke sove noe særlig om natten, fordi jeg bekymrer meg veldig mye, og jeg er veldig redd for at vi skal bli tatt av politiet. Også hvis jeg får avslag på saken, og hva som skal skje videre. Jeg er veldig sliten for tiden, jeg klarer ikke å gå på skole for jeg ikke får sove om natten.

En annen gutt uttrykte det slik:

Hele tiden vi tilbringer, og på natt jeg sover klokken 4, og står opp til å gå på skolen klokken før klokken åtte, når jeg ser på skolen jeg får med meg søvn, fordi jeg tenker, tenker og tenker, hva skal skje? Hvordan blir det?

Tanker og bekymringene for fremtiden var særlig fremtredende på natten, og det gjorde det vanskelig å komme seg på skolen, og det gikk særlig utover konsentrasjonen på skolen. En konsekvens av disse bekymringene var derfor at det var vanskelig å leve et normalt liv. Sett i sammenheng kom likevel frem i intervjuene at skolen var et viktig moment for å sikre kontinuitet.

Skole som en normalitetsrepresentant

Flere av ungdommene uttrykte at det å gå på skole i hjemlandet representerte normalitet, og det å gå på skole var forenelig med en tid som var trygg og god før de av ulike årsaker ble tvunget på flukt. På spørsmål om de kunne fortelle litt om barndommen svarte en av jentene «Når jeg var barn bodde jeg i Hama, så gikk jeg på skole. Så vi trivdes veldig godt.» Eller som en av guttene uttrykte tiden før flukten «(...) Jeg hadde skole, og dro til skole, og sånne

ting. Vanlige rutiner». Skolen ble også sett på som viktig for guttene med midlertidig oppholdstillatelse, selv om det var varierende hvor mange dager i uken de gikk på skole.

Altså jeg går fortsatt på skole, kanskje er jeg ikke så konsentrert for å lære noen ting, men jeg prøver hvert fall å gå på skolen, hvis man bare skal være her på mottak, så vet jeg rett og slett at hjerner ikke kan fungere lengre, derfor prøver jeg å gå på skole.

Skole ble derfor uttrykt som viktig i den nye hverdagen på mottaket, da det både representerte normalitet, rutiner og noe kjent. Olsen og Traavik (2010) identifiserer også skolen som beskyttende for risiko, og en arena for å styrke barnas resiliens når skolemiljøet er strukturert og forutsigbart.

5.2.2 Tilpasning gjennom læring og forandring

Selv om ungdommene ønsket å søke kontinuitet, og der enkelte ønsket å bevare elementer fra hjemlandet og sin etniske kultur, så ønsket de også å tilpasse seg den nye tilværelsen og den norske kulturen. En av de ansatte uttalte at ungdommene var rask med å forandre utseende for å tilpasse seg den vestlige kulturen.

(...) vi har veldig mange ungdommer som har forflyttet seg til Europa, også har de klippet hår, kjøpt seg t-skjorte på Hennes & Mauritz, kjøpt seg Adidas sko.. Også tror.. men de har enda ikke forstått at du er ikke ferdig.. du bare ser ferdig ut.

Som den ansatte uttrykker her opplevde de ofte at ungdommene aktivt ønsket å tilpasse seg den norske kulturen med vestlige klær og frisyre, og dette kom frem som en strategi for å ikke skille seg ut. Derimot var de ansatte opptatt av at det var en lengre prosess å lære de sosiale strukturene i samfunnet og hvordan det var å bo i Norge, eksempelvis problematiserte en av de ansatte at ungdommene ikke forstod hvorfor de ikke fikk norske venner. Han uttrykker det sånn «(...) Og dette kan ikke vi, vi har ikke mulighet til å lære bort det der.. det er jo erfarings basert lærdom, du kan jo ikke kurse i subkultur». For å øke denne forståelsen prøvde de ansatte å introdusere ungdommene for norske kultserier som «SKAM» på tv. Den ansatte så likevel dette som en utfordring

(...) å ja vi prøver jo. Det er jo noe med.. det er jo mange ting man rett og slett mååå kunne for å få lov til å bli venner med de norske.. utfordringen er å få ungdommene til å mene det samme.. å ville lære... det jeg vet, jeg vet de må, men de vet det ikke selv, for de vet ikke hva det er.

Språk og jevnaldrende venner

Ungdommene karakteriserte særlig det å lære seg norsk som en viktig inngangsport til å skape sosiale relasjoner. En av jentene uttrykte det slik.

Ja det var vanskelig men jeg kunne ikke norsk.. det var vanskelig. Ja det er bedre når jeg snakker. Det er viktig for meg. Før jeg kunne ikke snakke norsk, når jeg ville noen ting, også kunne jeg ikke snakke, og om jeg ville noen ting, jeg kan spørre de nå.

Denne jenten understreker viktigheten av kunne norsk for å få forståelighet, og god kommunikasjon. Dette kan sees i sammenheng med kjernekomponenten begripelighet, som er en av komponentene som må være tilstede for å ha en høy SOC (Antonovsky, 1987). Det å oppleve tilværelsen som kognitiv forståelig, strukturert og med klar informasjon er en forutsetning. Til sammenligning kan ungdommenes tilværelse oppfattes som det motsatte. Det å ikke forstå de uskrevne kulturelle normene, rutiner ved mottaket og språket kan oppleves som lite begripelig. Ungdommene prøver derfor å gjøre hverdagen mer begripelig gjennom læring og tilpasning. Det å lære språket blir derfor en aktiv mestringsstrategi som fører til større grad av opplevelse av sammenheng, sense of coherence. Det kan se ut til å være en nødvendig mestringsressurs for å tilpasse seg den norske kulturen.

I intervjuene med guttene med midlertidig oppholdstillatelse kom det særlig frem et ønske om å være med norske ungdommer. Alle ungdommene uttrykte at det var vanskelig å komme i kontakt med de norske, og at dette var et sterkt ønske. En av grunnene til at de var vanskelig å bli kjent med de norske var at de gikk på voksenopplæring. En av guttene uttrykte et ønske om å gå på norsk ungdomsskole.

Jeg tror det er viktig til å være i livet, man trenger skole, jeg var på ungdomsskole før jeg gikk på voksenopplæring, og jeg begynte men ingen tilbud, jeg forstod alt som de sa... jeg sa til de at jeg vil gå på ungdomsskole, men de sa du kan ikke det.

Denne gutten hadde tidligere gått på ungdomsskole, men etter han byttet mottak måtte han gå på voksenopplæring der han opplevde at han ikke fikk nok utfordringer. Han utdyper videre «Det kommer mange der som ikke forstår noen ting, de sitter der.. og det er veldig kjedelig å være i en sånn klasse». Flere av ungdommene som hadde byttet mottak flere ganger uttrykte at det ble vanskeligere og vanskeligere og bli kjent med norske etter hvert som de byttet mottak. En ungdom forklarte det slik.

Når du sammenligner i forhold til andre mottak og sånn, vi hadde på en måte noen formidlere sant som gjorde sånn med oss, og vi på en måte presentere oss til nordmenn, og samtidig som når vi har gått på skole og sånn, har de vært en god megler for at vi kunne bli kjent med norske ungdommer og sånne ting, det var lettere og bedre kontakt enn det som er gjort etter på (...)

Det at det ble vanskeligere å bli kjent med norske ungdommer for hver gang de byttet mottak kan henge sammen med at guttene følte de måtte begynne på nytt hver gang, og at det derfor også ble demotiverende å inngå nye bekjentskap. En av ungdommene uttrykte at han ikke bare hadde mistet lysten til å bli kjent med andre norske, men også andre på mottaket.

(...) Også for meg, veldig sliten.. veldig belastende og lei av alt. Lei av å rett og slett være her, på en måte mister jeg interesse for å ha kontakt med folk og ha et sosialt liv. (...) både her er jeg på en veldig måte isolert og sånn, også orker jeg ikke gå til byen, det er kaldt.. også sant, jeg har ikke noe særlig folk.. nettverk rundt meg. Jeg hadde noen venner, og de har forsvunnet, og en ble tatt eller pågrepet av politiet og sånne ting (...) Ja nettopp, jeg var mer aktivisert før og jeg trente, og på en måte det å holde kontakt med andre, jeg hadde venner rundt meg.. men nå føler jeg meg veldig sliten, og kjenner at det er en stor belastning, og jeg kan ikke gjøre det jeg har gjort før (...)

O'Toole Thommessen, Corcoran og Todd (2015) identifiserte skolen som en viktig arena for integrering, og for å finne stabilitet og normalitet. Skolen kan derfor sees som et viktig sted for å ikke bare tilpasse seg den norske kulturen, men også for å sikre kontinuitet. I en studie av Hopkins og Hill (2010) ble det tydelig at enslige mindreårige asylsøkere gjerne hadde både et ønske og et behov for å lære om den nye kulturen i vertslandet, og at de videre hadde en sterk forpliktelse til å skaffe seg en utdanning. Dette kommer også frem i mine funn da ungdommene eksempelvis særlig satt pris på at de ansatte hjalp dem med lekser og sikret at de kom seg på skolen. Ungdommene trakk videre frem at de satt stor pris på den praktiske hjelpen fra de ansatte på mottaket. En av guttene uttrykker det slik

De er veldig gode folk her. De hjelper oss. De passer på oss når vi drar på skole. De våkner oss på morgenen. Slik at det ikke blir noen forsinkelser på skolen. Hvis vi mister ting, vi spør de. De gjør det til oss. Det er veldig bra her.

Også en av jentene uttrykker det slik

Det er forskjellige måter, for vi får støtte fra dem (ansatte). For eksempel når jeg trenger hjelp til lekser så får jeg det, de gjør det med en gang. Og når jeg er syk og dårlig. På mange forskjellige måter hjelper de oss.

Derimot kom det frem i intervjuene med guttene med midlertidig oppholdstillatelse at de følte at de ikke fikk noe praktisk hjelp av de ansatte på mottaket, dette hang som jeg senere skal komme tilbake til at de ikke hadde noe tillit til de ansatte.

Ansatte karakteriserte de enslige mindreårige asylsøkerne som en delt gruppe, det var de med midlertidig oppholdstillatelse, også var det resten. Det kom videre frem i intervjuene fra de ansatte at ungdommene byttet venner ettersom om de fikk midlertidig oppholdstillatelse eller avslag. «Det går ganske fort.. vi har.. jeg har vært særkontakt til to gutter de siste 3-6 måneder, MÅNEDER, som har byttet lag». Det å bytte venner kan ha sammenheng med at de to gruppene har svært forskjellige prioriteringer. Livet i mottaket er dualisert ved at ungdommene både er alene, men samtidig i et felleskap på den andre siden sammen med andre som er i samme båt. I et resiliens perspektiv blir det å oppleve sosial tilhørighet og støtte fra andre i samme situasjon sett som en beskyttende faktor. Det å bytte venner kan igjen sees som en aktiv og taktisk mestringsstrategi for å søke sosial tilhørighet (Borge, 2010).

5.2.3 Inntar et positivt syn

Ungdommene som ikke hadde midlertidig oppholdstillatelse var optimistisk for fremtiden, og hadde store fremtidsplaner, selv de som fortsatt ventet på svar på asylsøknaden hadde lagt planer for fremtiden i Norge. Dette kan tenkes å henge sammen med at ungdommene lærer fort hvilken gruppe de tilhører, og deres sannsynlighet for å få oppholdstillatelse.

Eksempelvis var håpet til de med midlertidig oppholdstillatelse et annet enn håpet til den resterende gruppen. Det kom likevel frem at det å legge fremtidsplaner, og tenke langsiktig var noe som gjaldt hele gruppen. En av ungdommene hadde et ønske om å bli barnelege «(...) Den situasjonen, barndomssituasjonen min som gjør at jeg må bestemme, og tenke på denne måten for å hjelpe andre. (...) Ja jeg vil barnelege for å hjelpe barna, uansett barn.» En annen jente uttrykte at hun hadde planer om å fullføre skolen, for å begynne å jobbe. Også en av guttene forklarte det slik.

Jeg har lyst til å fullføre skolen. Og kanskje jeg kan blir frisør eller mekaniker. I fremtiden, og åpne bedrift selv. Enten bedrift eller butikk. Jeg vil lede selv for at jeg har gjort det i Syria før jeg kom til Norge. (...) Jeg skal fullføre skolen! Jeg ønsker å gå til en bedrift. Jeg vil ta fagbrev så jeg kan tjene penger, og tilslutt da kan jeg drive for meg selv.

Dette viser at ungdommene har klare planer og store mål for fremtiden. I intervjuet med denne gutten kom det også frem at fremtidsønskene også reflekterte noe kjent fra hjemlandet, men tilpasset i en norsk kontekst. Dette viser hvordan ungdommene selektivt velger aspekt fra begge kulturene (Miller, 2008). De inntar en positiv holdning, der fokus på fremtid og veien videre står sentralt. Ungdommene som enten ventet på svar på asylsøknaden, eller hadde fått oppholdstillatelse uttrykte at de hadde det bra i Norge ut i fra omstendighetene, og at de var glad for å endelig kunne starte livet og se fremover. Disse ungdommene gav mening til deres nåværende utfordringer ved å plassere dem i kontekst av tidligere problemer og fremtidige muligheter. Ní Raghallaigh og Gillian (2010) identifiserte også «å innta et positivt syn» som en viktig mestringsstrategi. De enslige mindreårige asylsøkerne snakket om å skape en bedre fremtid for seg selv gjennom studier, bønn og en sunn livsstil. O'Toole Thommessen og Todd (2018) identifiserer også at enslige mindreårige ønsker og velger å lykkes. Sett i sammenheng fant både Hopkins og Hill (2010) og O'Toole Thommessen, Corcoran og Todd (2015) at enslige mindreårige var generelt opptatt av å utnytte skoletilbudet, og bli «noen/noe». Skolen blir igjen trukket frem som arena for å oppnå fremtidsmålene, noe som også gjenspeiles i mine funn. Det å ha håp for fremtiden etter å ha gjennomgått traumer var forenlig med å mestre tilværelsen bedre (Goodman, 2004).

Videre kan denne positive holdningen ungdommene inntar sees i sammenheng med Bandura (1977) sitt begrep self-efficacy som kan oversettes til mestringstro. Ved stor mestringstro vil man prøve hardere og holde ut lengre selv om man møter motstand. Bandura (2001) mener at en nøkkelfaktor når det gjelder hvordan mennesker regulerer sitt liv, er deres forventning om mestring, og deres evne til å gjøre det som skal til for å oppnå det ønskede resultatet. I følge Bandura (1977) er det fire kilder til mestringstro, og blant disse fire karakteriserer Bandura det å erfare at man klarer noe selv som den sterkeste kilden til mestringstro. Det at ungdommene i denne studien har klart å komme seg helt alene til Norge, kan ha gitt dem selvtillit og tro på en bedre fremtid. Flere av dem karakteriserte å ha vært igjennom store påkjenninger og truende opplevelser på reisen til Norge. Sett i sammenheng mener Lazarus (1999) at meningsskapning er blant annet avhengig av å ha tro på seg selv. Derfor trer denne mestringsstrategien frem som et sterkt bidrag til at de holder ut og gir mening til den situasjonen de er i på mottaket. Olsen og Traavik (2010) identifiserer self-efficacy som en

individuell resiliensfaktor, og som en personlig egenskap som også kan styrkes av miljøet rundt.

Antonovsky (1979) identifiserer at kjernekomponentene håndterbarhet, begripelighet og meningsfullhet er uløselig knyttet til hverandre, men at graden av den enkelte faktorens tilstedeværelse kan variere. Det er likevel meningskomponenten som blir trukket frem som den viktigste faktorene. Det å finne mening, og ha motivasjon og tro til å finne løsninger i vanskelige situasjoner blir identifisert som avgjørende (Antonovsky, 1987). Det å være motivert gjør det lettere å forstå en vanskelig situasjon, og finne måter å komme videre på enn de som er passive, motløse og umotiverte. Det er derfor nødvendig å både ha tiltro og forventinger om at man kan ha en påvirkning og kontroll over livet, eksempelvis gjennom å planlegge fremtiden. Lært optimisme identifiseres som en egen faktor som Bandura (1977) kaller «emotional arousal», den kan forklarer i hvilken grad vi har entusiasme, eventuell bekymringer i forhold til ulike situasjoner. Opplevelse av kontroll, mestringstro og innta et positivt syn ser derfor ut til å henge sammen. Det å aktivt innta en slik positiv innstilling er både preget av omgivelsene, en grunnleggende følelse av kontroll, men også en aktiv strategi.

Håpløshet og ambivalens

Derimot skilte gruppen med midlertidig oppholdstillatelse seg ut. De ansatte karakteriserte dem som en gruppe uten håp. Som en ansatt formidlet det «Det er ingen mål, ingen håp. Livet er bare dritt». Når jeg utførte de første intervjuene i oktober fortalte de ansatte at det var fåtall av de med midlertidig oppholdstillatelse som gikk på skole. Derimot kom det frem i intervjuene med de ansatte at det å planlegge flukten var noe som opptok hverdagen til disse ungdommene. Hver eneste uke erfarte de ansatte at det var ungdommer som forsvant fra mottaket, og som la ut på en farlig flukt til Mellom-Europa. Når jeg igjen utførte intervjuene mine i februar erfarte de fortsatt at ungdommer stakk av fra mottaket hver uke.

I følge Abramson, Seligman og Teasdale (1978) vil en person som erfarer nederlag flere ganger utvikle lært hjelpeløshet. Vedkommende vil da utvikle en pessimisme der forventningene for fremtiden senkes. Sett i sammenheng med mitt utvalg, hadde ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse bodd på mottaket nærere tre år, og de opplevde å miste gradvis håpet i løpet av tiden i Norge. Seligman (2006) identifiserte videre at fordi pessimister har en tendens til å gi opp, søker de ikke hjelp eller sosial støtte. Tilbake

til mine funn ble det identifisert at denne gruppen «hadde ingen håp» av de ansatte, men det kom likevel frem i intervjuene med guttene at de hadde håp om en bedre fremtid utenfor Norge. Flukten kan derfor også sees på som en aktiv mestringsstrategi, der ungdommene selv prøver å ta kontroll over situasjonen, der de aktivt prøver å forbedre tilværelsen. Det er et håp om at det å flukte til Europa skal gi dem en bedre fremtid, og tilværelsen handler om å planlegge flukten etter dette fremtidshåpet. En av guttene formidlet det slik

(...) Jeg har allerede anket på den saken, så det spørres hvilket svar jeg får tilbake. Ellers hvis jeg får muligheter i forhold til penger, kunne jeg tenke meg å flykte herfra til et annet land. (...) Altså man har bestandig anledning for å rømme sant, men vil fortsatt og fremst være boende i dette landet. Alt avhenger jo av det oppholdet som blir innvilget, også tenke på det at sant, når jeg vet at Norge ikke vil ta i mot meg, hvorfor skal jeg være her lenger? Sant.. men for at jeg skal jeg starte et nytt liv i dette landet, og det spør jo om jeg vår innvilget.

Slik det kommer frem her er det en ambivalens knyttet til om de faktisk kan få oppholdstillatelse eller ikke, og det er derfor en problemstilling om de skal flykte eller ikke. Sett i sammenheng med en problemfokuseret mestringsstrategi (Lazarus og Folkman, 1984) er det å vente på rett stund, en viktig del av vurderingsprosessen. Det kan derfor se ut til at selv om håpet til de med midlertidig oppholdstillatelse skilte seg fra den resterende gruppen jeg intervjuet, var det også et håp knyttet til fortsatt å få oppholdstillatelse i Norge, eller til å få en bedre fremtid utenfor Norge. En gutt formidlet at det ikke var et alternativ å reise tilbake igjen til Afghanistan.

Altså jeg hadde tenkt sånn at når allerede at når jeg fyller 18 år sant, jeg vet at jeg ikke skal eksistere her i Norge, jeg skal forsvinne her fra! Jeg skal reise til et annet land, og hvis jeg der ikke tatt i mot meg da vet jeg hvis jeg skal bli Afghanistan så blir det ikke noe mer liv der nede.

Optimisme kan være avgjørende for å ha utholdenheten i en vanskelig situasjon, men en overdreven optimisme kan også gjøre at man feilvurderer hvor mye kontroll man har i en gitt situasjon (Seligman, 2006). Sett i sammenheng hadde særlig ungdommene som hadde fått oppholdstillatelse eller ventet på svar på asylsøknaden en optimisme med klare fremtidsmål. Pessimisme kan likevel også være nyttig for å vurdere fremtidens muligheter nøyaktig, og med en usikker tilværelse så kan en grad av pessimisme være nyttig for å forutse og dermed unngå potensielle katastrofer (Seligman, 2006). I følge Seligman (2006) er det derfor en

balanse mellom positivisme og pessimisme å fortrekke, selv om man ikke skal la de pessimistiske tankene overstyre.

5.2.4 Søker distraksjon

I intervjuene kom det frem at ungdommene var opptatt av å holde seg okkupert, og av å søke distraksjon. Ungdommene brukte mye tid i fellesskap med andre, dette viste seg særlig da jeg spurte en av guttene om han kunne fortelle litt om hverdagen på mottaket.

Vi drar til skole. Og klokken kvart over to vi kommer hjem. Vi begynner å lage mat. Etter på vi slapper av litte gran, også drar vi til Fitness senteret. Også etter på så er vi sliten, og vi legger oss.

Dette utsagnet viser for det første at det å gjøre aktiviteter i fellesskap fremstår som viktig. For det andre viser det at det er viktig å fylle dagene med gjøremål. De ansatte var også bevisst på å holde ungdommene opptatt, og arrangere aktiviteter som fikk ungdommene til å tenke på andre ting. En av de ansatte utdypet det slik

hm.. ja.. altså nå er det jo, for ungdommer som er vanskelig å følge hodet, når det er et stort problem inne i hodet.. så er det, er det enkelte aktiviteter som i mye større grad fjerner problemet for en stund.. altså vann.. hjernen har ikke kapasitet til å ha to så store problemer samtidig, altså frykten for å drukne, og frykten for å falle ned fra fjellet. Klatreveggen er bra. Vann er bra. Kano, kajakk, alt som er litt sånn ekstrem sport (...) For da har ikke hjernen plass til to problem lengre. Da får man ferie for det eksistensielle problemet. Det tror jeg er veldig bra.

En av guttene mente midlertidig at det ikke alltid var så lett å bli kvitt det eksistensielle problemet, men at trening kunne være en god måte for å avlede tankene.

Du vet at sant, når man noen har noen problemer sant.. det blir veldig mye engasjert i det problemet man har, grubler hele tiden på det... da kan trening, og sport en veldig god måte å være borte fra den grublingen.

Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) identifiserte i tillegg til «distraksjon», også «å undertrykke følelser» som en fremtredende mestringsstrategi i intervjuene med enslige mindreårige asylsøkere i Irland. Denne strategien kom derimot ikke eksplisitt frem i mine data. Dette kan ha sammenheng med at jeg ikke spurte direkte om hvordan de håndterte vanskelige følelser, eller at dette ikke kom frem som et naturlig svar for ungdommene. Jeg opplevde at ungdommene svarte godt på spørsmål som omhandlet fortid. De fortalte om vanskelige opplevelser de hadde vært gjennom på reisen til Norge, og også etter ankomst. Jeg kunne

derimot oppleve at de kunne svare noe likegyldig, og gjerne se tilbake på hendelsene med avstand. En av de ansatte fortalte at han var bevisst på å ikke hele tiden ta opp de tunge temaene med ungdommene, han uttrykte det slik.

Til meg så sier du akkurat hva du vil, og det skal jeg forholde meg til.. og mange ungdommer synes ikke det er så gøy å snakke om vanskeligste ting til 10 ulike personer, og jeg vil ikke være den 9 personen i rekken, den masekoppen, som driver og maser, som tar opp de virkelige tunge temaene da.

I følge Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) søkte ungdommene et fellesskap, og de prøvde å holde seg opptatt gjennom å fokusere på skole og andre aktiviteter som hjalp dem å undertrykke følelser. Dette underbygges også i mine funn, der skole kom frem som en faktor som førte til distraksjon. Som tidligere nevnt understrekte flere av ungdommene skole og lekser som en viktig del av hverdagen. Derimot for gruppen med midlertidig oppholdstillatelse var det ikke alltid så lett å søke distraksjon fra bekymringene, og de kom seg ikke alltid på skolen selv om de så fordelene med å gå på skole. I følge de ansatte tok bekymringene, og det å planlegge flukten overhånd, og dette gikk utover andre grunnleggende behov som søvn, mat, skole og andre aktiviteter.

5.2.5 Ønsker å være selvstendig

I intervjuene med ungdommene kom det frem at de så på seg selv som selvstendige og uavhengige, og at de blant annet anså at de selv hadde ansvar for å sikre sin egen fremtid. Dette var uavhengig om det var gjennom å sikre seg en utdanning, eller å legge på flukt for en bedre fremtid. Disse funnene stiller seg bak eksisterende forskning (Ní Raghallaigh og Gilligan 2010; O'Toole Thommessen, Corcoran og Todd, 2015) som har pekt på at enslige mindreårige asylsøkerne har en sterk vilje til å ta ansvar for egne liv, der de ikke venter på at mulighetene kommer til dem. Denne selvstendigheten kom også frem i mitt datamateriale, og særlig gjennom at de for å oppnå fremtidsdrømmene anså at det var kun dem selv som måtte klare å fullføre skolen, få seg en jobb og tjene egne penger.

Et eksempel på slik selvstendighet ble særlig tydelig gjennom en av jentene, som hadde på reisen forlatt far i et annet land for å komme seg til Norge. Hun uttrykte det slik «Selvfølgelig likte ikke pappa den situasjonen. Men det er jeg som bestemmer. Jeg bestemmer, jeg er ganske voksen og jeg må bestemme det selv» Hun forklarer videre «Selv om jeg var liten.. en

lite jente... vanskelig å reise... men på andre måter jeg tenkte bare på meg.. jeg er en dame som kan reise alene selv». Ungdommene var med andre ord ikke avhengig av verken de voksne på mottaket eller de andre enslige mindreårige på mottaket for å realisere målene sine. Dette viste seg også gjennom at guttene med midlertidig oppholdstillatelse ønsket å flykte for mottaket alene. Uavhengig av denne selvstendigheten, søkte de likevel støtte fra venner på mottaket eller venner som allerede flyktet.

Som sagt jeg skal vente å se hvordan det blir videre i år, og hvis det er sånt at det ikke blir noe å satse på her i fremtiden, da må jeg reise til et annet sted der jeg har noen venner, så kunne jeg hvert fall få bo hos dem, og på en måte helt til jeg kan skaffe penger og reiser videre...

En av jentene følte likevel at hun ikke fikk noe medbestemmelse på mottaket. Dette var særlig fordi hun ikke kunne besøke kjæresten så ofte som hun ønsket, en av hovedgrunnene til at hun kom til Norge i første omgang.

Mottaket det er veldig bra... ikke alt som man kan gjøre her... men dem er veldig bra... men vi kan ikke gjøre så mye som vi ønsker (...) Når jeg spør om permisjon... i fritiden eller om ... ja til skoleslutt og sånne ting.. da dem sier nei på grunn av at du er under 18 år.. du er ungdom. Du kan ikke reise alene. Da må du være her. Det er fysisk.. Det reagerer jeg på at jeg ikke kan treffe min kjæreste ofte..

De fleste av ungdommene følte likevel at de kunne bestemme over de faktorene som var viktig for dem, og at de kunne bestemme over seg selv. På mottaket hadde ungdommene mye ansvar i hverdagen, de hadde blant annet ansvar selv for å kjøpe og lage mat, vaske, rydde, betale for medisin, legetimer, og komme seg på skolen. En av de ansatte uttrykte at det var likevel ikke alle som mestret denne selvstendigheten. «De skoleflinke opplever jeg takler det bra.. ehm, ungdommer som kommer fra analalfabetisme takler dette veldig dårlig. Det er nesten som jeg vil si at det er en sannhet». En av de andre ansatte uttrykte viktigheten av å se på de EMA som barn, som ikke kunne mestre alt ansvaret selv.

Nei nei nei, de er barn... de vil vise oss at de kan mye selv, men nei.. Derfor hvis jenter får opphold, og vi har bosettingssamtale, så da vi anbefaler å bo i bofelleskap.. fordi nei de kan ikke ta ansvar. De er helt ny, og det er så stor forskjell mellom norsk kultur, og deres kultur. De trenger hjelp. Selvfølgelig. De kan ikke ta ansvar. Nei nei nei. Litt for tidlig. Også selvfølgelig de fleste ønsker å bo i Oslo, eller i annen storby, så vi anbefaler ikke.. nei... Det beste er en liten plass som (kommunen). De skal få mer hjelp. I storby er de plutselig borte. Vi må huske at de er barna, og uansett.. de har sikkert... i Afghanistan de tok sikkert mye ansvar for seg selv, og de har gjort masse ting som barn ikke bør gjøre, men her de er barn. Vi ser på dem som barn. Ikke voksne. Absolutt ikke.

De ansatte mente at ungdommene likte at de voksne behandlet og så på dem som barn, og at dette bidro til en følelse av trygghet. De ansatte var videre opptatt av å være bestemt, og understrekte at de hadde regler som bestemte og som var rettferdighet og lik for alle. Derimot følte gjerne guttene som hadde byttet mottak flere ganger på at det kunne være store forskjeller mellom mottakene, og hvilke tilbud de hadde på mottaket.

(...) De sier at vi ikke kan gi noe til deg, men egentlig de som er på, som bor i (annen by), de får alt! De betaler til sport, men her på mottak de kjøper ikke billett til meg til å gå på trening. (...) forrige mottak kjøpte de billetter, men her de sier nei, vi har ikke penger.. hvordan dere har ikke penger?

Selvstendigheten kan sees i sammenheng med at de fleste av ungdommene følte de hadde medbestemmelse, som igjen er grunnlaget for komponenten meningsfullhet (Antonovsky, 1987). Det å ha mulighet til medbestemmelse er viktig for å oppleve mening og at egne handlinger har noe virkning. Det kan derfor stilles spørsmål ved om ungdommenes ønske om å være selvstendig er så tydelig fordi de ønsker å kompensere for en fortid som har vært preget av lite kontroll. I Lidén *et al.* (2013) poengteres det at enslige mindreårige asylsøkerne som greier seg alene vil få en mestringsfølelse som kan skape økt selvtillit og selvbilde. Dette vil være en grobunn for å skape tillit til andre mennesker. Ungdommene hadde alle opplevd å bli tvunget på flukt av ulike årsaker, men flere av ungdommene nevnte at reisen til Norge var et individuelt valg.

5.2.6 Mistillit

Gjennom datamaterialet ble det tydelig at ungdommene relatert til deres uavhengighet og selvstendighet fant det vanskelig å stole på andre rundt seg. Dette bemerket seg tydelig i Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) sin studie, der de fant at ungdommene bare stolte på noen personer, og de dem stolte på, stolte de på bare på til en viss grad. Dette var også synlig i mine data, og ved spørsmål om hvem ungdommene stolte på svarte en av guttene følgende «Jeg har to venner. Ene av dem kurdisk, og andre fra Eritrea som kan snakke arabisk. Jeg stoler på dem». Dette viser hvordan tillit må opparbeides, og at ungdommene kun åpner seg for noen personer. For denne gutten var det viktig hvor de andre var fra, og ikke minst at de snakket samme språk. Tillit er nødvendig for å danne meningsfulle forhold med andre (Borge, 2010). Det å vise mistillit henger sammen med tidligere negative erfaringer (Lidén *et al.*, 2013; Ní Raghallaigh, 2013). Eksempelvis viser funnene i min studie at ungdommene hadde

lite tiltro til de militære maktene i hjemlandet. Frykten for å bli vervet til militæret var en av grunnene til at flere av ungdommene, og deres familier forøvrig ble tvunget på flukt. Dette kan videre sees i sammenheng med at flere av ungdommene i denne studien også opplevde det første møte med norsk politi som skremmende.

Ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse uttrykte likevel å ha mer mistillit enn de andre ungdommene. Dette ble særlig tydelig da det gjaldt spørsmål om tillit til de ansatte på mottaket, og til den norske staten forøvrig. Alle tre guttene med midlertidig oppholdstillatelse uttrykte at det ikke stolte på de ansatte på mottaket. En av guttene forklarte det slik «Grunnen til at jeg ikke har tillit til de ansatte her er fordi de jobber med UDI». Dette var noe de ansatte og var bevisst på, en av dem uttrykte «De skulle vel ønske at vi kunne gjøre mer for å påvirke saken deres, men dem, vi prøver jo å være ganske tydelig på at vi ikke er UDI, vi er omsorgspersoner (...)». Ungdommene hadde likevel vanskelig for å stole på de ansatte, de uttrykte likevel at de hadde hatt nærere forhold til ansatte på tidligere mottak. Som tidligere nevnt opplevde en av guttene at tilværelsen ble litt verre for hver gang han måtte bytte mottak.

En av grunnene til at guttene hadde det vanskelig for å stole på de ansatte var at når de først ble kjent og knyttet seg til dem, måtte de bytte mottak. Eksempelvis holdt flere av guttene det første mottaket kjært, men ettersom de måtte bytte mottak opptil flere ganger, ble situasjonen verre og verre. Dette var fordi det å bytte mottak enten førte til at de ikke rakk å bli ordentlig kjent med de ansatte, eller at de ikke så poenget med å engasjere seg med de ansatte. Det var også varierende opplevelse av støtte ettersom hvilken type mottak de hadde bodd på, en gutt som hadde bodd på et mindre bopel opplevde at støtten var bedre på et slikt mottak.

Altså når du sammenligner i forhold til tidligere mottak, så var det sånn at, altså her kommer av og til ansatte og hilser til oss, de kommer i korridoren og går forbi og sier hei og sånne ting, kanskje en gang om dagen, det er ikke så veldig mye kontakt med de ansatte sant.. men hvis du sammenligner med (annen by) så bodde vi på en felles bopel, og det var bare noen gutter som bodde i huset, og det var personale som kom til oss og snakket med oss, og vi hadde jo en stue, tv, og vi hadde jo de ansatte kun for oss selv, og hvis noen ganger de personale prøvde å sitte seg sammen med oss på stuen så var det et helt annet sosialt liv der.

Denne problemstillingen kjente også de ansatte på, og en av de ansatte formidlet det slik:

(...) vi er jo oppgitt på jobb av og til.. og de fleste som jobber her har vel nærmest marsjert ut i gærnskinnet, og tenkt det at vi driver bare med oppbevaring på en måte. Det er jo klart vi har tenkt det.. det er jo.. et asylmottak.. intensjon for noen ti år siden er jo at det skal være MAX 3 måneder, vi skal sitte her å kartlegge.. det er.. det ser jo vi i dag at det ikke tilfelle i hele tatt.. dette er jo for mange ungdommer nærmest et permanent sted å bo.. å bosatte ungdommer, kommer jo til bofellesskap.. kanskje med to ansatte på 5 ungdommer... med døgnturnus.. oog... og her er det ikke det. (...) Så er det jo, enda en ting som også før var vi to ansatte på dag og kveld, på atten ungdommer.. nå er vi fire ungdommer på 38.. egentlig da.. men la oss si 36 for å gjøre matten, brøken litt enklere. Poenget mitt er at det ikke er det samme. Hva skal jeg si da? 8 på 72, kan fortsette med brøken.. men tilslutt er det 10 000 ungdommer og du husker ikke så mye informasjon om hver, men den kurven, den peker i den retningen da.. Jeg tror.. ehm.. jeg tror den strategien, med å lage store EM mottak er veldig feilslått.

Både som ungdommen og den ansatte er inne på er det betydelige flere ungdommer som bor sammen på et mottak enn i et bofellesskap, og dette gjorde at verken de ansatte eller ungdommene følte at de fikk bli ordentlig kjent med hverandre. Flere av de ansatte opplevde også at mottaket ikke var tilrettelagt for å ha ungdommene boende over en lengre periode. Selv om det var flere ansatte etter en økning av antall ungdommer på mottaket, så ble det vanskeligere å bli kjent med hvert enkelt ungdom og opprette en relasjon. En ungdom sa for eksempel «Jeg stoler på venner, men ikke på personale, for jeg kjenner jo ikke dem». Liden *et al.* (2013) poengterer at tillit er en grunnleggende ferdighet som må bygges opp igjen for at EMA skal kunne være i stand til å mestre de livsutfordringene og livssituasjonene som de kommer i møte.

Relasjonelle forhold og sosial støtte fra omgivelsene ble karakterisert som nødvendig for resiliens, og for å komme seg bedre ut av risikosituasjoner (Borge, 2010). Det at mistillit trer frem som en mestringsstrategi kan derfor se ut som det motsatte av resiliens. Mistillit kan identifiseres som både en følelsesfokusert- og problemfokusert mestringsstrategi. Følelsen av å ha blitt sviktet tidligere kan ha medført at ungdommene gjennom en følelsesfokusert mestringsstrategi unngår å gå inn i relasjoner med andre. Den problemfokuserede mestringsstrategien blir derfor å lære om hvem er på senteret, hvem de kan stole på, og hvem de ikke kan stole på med en grunnleggende skepsis (Lazarus, 1999). I delkapittel 5.5 vil mistillit som en mestringsstrategi bli diskutert opp mot sosial støtte som på sin side er identifisert som en beskyttende faktor (Borge, 2010).

5.3 Håndtering av mestringsstrategiene i praksis

Jeg vil påfølgende drøfte forskningsspørsmålet *Hvordan blir mestringsstrategiene håndtert i praksis?*

5.3.1 Skolen som en arena for mestring

Ut i fra presentert empiri kom skolen frem som viktig for alle ungdommene. Skolen fremtrer som et felles element mellom alle mestringsstrategiene. Det kan tyde på at skolen forsterker en positiv effekt av mestringsstrategiene, fordi skolegangen gjerne fører til at ungdommene lærer seg norsk, og i større grad blir en del av samfunnet. Utover det bidrar skolen med at ungdommene når målet om å få en utdanning, og oppnå en bedre fremtid. Argent (1996, s. 25) bruker denne beskrivelsen av skolen «Education is a basic right for every child, and it is one of the ways children who become refugee can reclaim their normal childhoods». Det at skolen var et sted for å sikre normalitet ble tydelig gjennom intervjuene, og skolen fremstod som et trygt sted for barn å utvikle resiliens, og mestringsstrategier. Skolen ser ut til å illustrere hvordan flere mestringsstrategier blir brukt samtidig (Lazarus og Folkman, 1980). Seks mestringsstrategier har blitt identifisert, det er (1) «opprettholde kontinuitet», (2) «læring og tilpasning», (3) «innta et positivt syn», (4) «selvstendighet og uavhengighet», (5) «distraksjon» og (6) «mistillit». Disse funnene bygger videre på Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) identifiserte mestringsstrategier i sin studie med enslige mindreårige asylsøkere i Irland. Jeg vil videre belyse hvordan mine funn i denne studien fremhever skolen som viktig for identifiserte mestringsstrategi, og sådan opplevelse av sammenheng.

Skolen representerer en viktig rolle for alle mestringsstrategiene. Som tidligere presentert viste skolen seg å være noe kjent for ungdommene, og det å endelig gå på skole ble igjen identifisert som noe positivt. Flere av ungdommene identifisert det å gå på skole i hjemlandet som en fin og trygg tid før krigen brøt ut. Videre fremstod skolen som et område for læring og tilpasning. Det å benytte seg av skoletilbudet var en av grunnene til at ungdommene hadde valgt å nettopp bosatte seg i Norge. Sett i sammenheng inntok ungdommene et positivt syn der de fleste uttrykte store fremtidsplaner, og der de ikke-afghanske allerede hadde lagt planer om utdannelse og et liv i Norge uavhengig av juridisk status. For å nå disse fremtidsplaner ble skolen igjen identifisert som en nødvendighet, og flere av ungdommene uttrykte at ved å lære seg norsk kunne de påbegynne en utdanning for å

sikre fremtidsdrømmene. Skolen var et middel for å sikre videre selvstendighet og uavhengighet, og det å gå på skole tredde frem som et individuelt valg.

Skolen var videre et sted for å søke distraksjon, det holdt de okkupert på dagen, samt på ettermiddagen for eksempel gjennom lekser. Dette gjaldt også guttene med midlertidig oppholdstillatelse der alle så nytten av å komme seg på skole for å få en pause fra mottaket, selv om de i realiteten ikke alltid greide å komme seg på skolen. Tilslutt kom også skolen frem som en arena der ungdommene kunne søke sosial tilhørighet gjennom å bli kjent med andre nordmenn. Hvordan skolen forsterker og påvirker ungdommenes mestring- og meningsskaping, gjennom identifiserte mestringsstrategier er oppsummert i figuren under.

Figur 1: Hvordan skolen påvirker og forsterker identifiserte mestringsstrategier

Som figur 1 illustrerer, overlapper mestringsstrategiene med hverandre. Eksempelvis ble det tydelig at ungdommene opprettholdt kontinuitet eksempelvis gjennom læring og tilpasning. Det at de identifiserte mestringsstrategiene overlappet med hverandre ble også tydelig gjennom at ungdommene opprettholdt kontinuitet gjennom å søke distraksjon på skolen.

Figur 1 illustrer videre skolens betydning for hver enkelt mestringsstrategi, og skolen var slik med på å skape en meningsfull hverdag på mottaket for ungdommene (Borge, 2010; Ungar, 2008).

Det kom likevel frem i datamaterialet at flere av ungdommene ikke var fornøyd med skoletilbudet, og dette gjaldt særlig ungdommene med begrenset oppholdstillatelse som hadde bodd i Norge i flere år. Ungdommene som hadde vært i Norge under ett år identifiserte at det gjerne var mer enn nok å lære norsk. Derimot opplevde ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse at voksenopplæringen kunne være kjedelig og begrensende. En av guttene som hadde bodd flere år i Norge, uttalte at han mestret norsk godt. Det at det stadig kom nye på voksenopplæringen som ikke mestret språket opplevde han som svært demotiverende. Flere av guttene identifiserte videre at det var vanskelig å få norske venner gjennom voksenopplæring, og de hadde et sterkt ønske om å gå på norske ungdomsskoler.

Som en del av mestringsstrategien «Læring og tilpasning», var det å bli en del av den norske kulturen og samholdet viktig for ungdommene. De ønsket å bli kjent med norske ungdommer, men fant det var vanskelig å finne en inngangsport for å bli kjent med dem. Det å gå på norsk skole fungerer som et sted for å lettere lære seg språket, bli kjent med andre norske, og ikke minst bli en del av det norske samfunnet (Berg og Tronstad, 2015). I følge Deloitte (2014) fant flere av lederne og medarbeiderne på mottakssentrene det som utfordrende om de skulle velge å integrere ungdommene i nærmiljøet når de likevel skulle reise igjen. Det var videre også utfordrende for lokalmiljøet å forholde seg til nye barn som kun var der for en kort periode. Rapporten konkluderer med at skolen var den viktigste arenaen for integrering fordi det gav barna de nødvendige ferdighetene de trengte gjennom språk og kunnskap. I likhet med mine funn fant også Deloitte (2014) at det legges bedre til rette for integrering når ungdommene fikk gå i klasser med norske barn.

I samtalene med de ansatte kom det også frem at det var flere av guttene med midlertidig oppholdstillatelse som ikke gikk på skole, og for guttene jeg intervjuet var det flere som kun gikk på skolen enkelte dager i uken. En av grunnene til at det var få som gikk på skolen var at det ikke ble sett som nødvendig å gå på skolen å lære norsk når de likevel ikke fikk opphold etter fylte 18 år. Det ble med andre ord sett som meningsløst å bruke tid på å lære norsk. En av de ansatte uttrykte å ha forståelse for det

(...) Vi diskuterer med UDI, kanskje i stedet for å lære norsk kan de lære engelsk? For det er det som de kan bruke etter på, som kan forberede litt de litt til turen hjem.. og tilby de noe annet enn norsk.. de trenger jo ikke norsk i Afghanistan, men engelsk JA, eller et yrke!

Disse funnene kan sees i sammenheng med at Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) også identifiserte at ungdommene kunne oppleve skolehverdagen som meningsløs, og at det var et manglende skoletilbud for gruppen med midlertidig oppholdstillatelse og avslag. Tilbudet for denne gruppen på landsbasis så ut til å være preget av skjønn, og var svært avhengig av hver enkelt kommune. Det var individuelt om læreren valgte å tilpasse undervisningen dersom det var mange i klassen som skulle ut av landet. Dette førte til at lærerne måtte velge hvilke gruppe de skulle tilpasse undervisningen til, og en av gruppene endte uansett opp med et lite tilpasset undervisningsopplegg (Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen, 2018).

Tilbake til mine funn var det flere av guttene med midlertidig oppholdstillatelse som ikke klarte å komme seg på skolen, fordi de holdt seg våken om nettene. Sett i sammenheng fant Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) at søvnmangel og søvnforstyrrelser var hemmende for de enslige mindreåriges læring på alle plan, og at mangel på søvn og tilstrekkelig ernæring gikk utover skolegangen for ungdommene. I mine funn kom det også frem at flere av ungdommene stod i fare for å miste skoleplassen. En av de ansatte uttrykker det slik

Noen går på skole bare for å komme seg bort her fra, også tenker jeg det er kjempe positivt, og noen går ikke på skolen, og synes bare det er vanskelig med tanken på å komme seg ut av døren. Så de fleste har skoleplass, har dem. Så prøver vi heller å være litt raus om det er gyldig eller ugyldig fravær, for det er jo vi som sender til lærerne, også ser vi at dem har vanskelig periode, så er vi litt rausere på at det gyldig fravær, selv om det kanskje ikke er det da.

De ansatte var raus med å gi gyldig fravær til ungdommene, fordi de anså skolen som et viktig tilbud for ungdommene i en kaotisk og usammenhengende hverdag. Likevel stod ungdommene i fare for å miste skoletilbudet. Den ansatte fortalte videre «(...) Men til og med for mye gyldig fravær så mister jo de plassen, det er enormt press på skolen nå. (...) Ja de kan ikke ha tomme stoler da, ungdommer som ikke møter opp.. de har KØ!». Dette presset oppstod fordi det var mange andre enn enslige mindreårige asylsøkere som stod i kø for å

begynne på voksenopplæringen, deriblant utpekte den ansatte at det var mange arbeidsinnvandrere som kom til kommunen grunnet en lokal fabrikk.

Det kan derfor stilles spørsmål om voksenopplæring ikke er tilrettelagt for ungdommer i en sårbar situasjon. Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) poengterer at alle ungdommer som befinner seg i Norge har rett til å gå på skole. Skoletilbudet til enslige mindreårige i mottak er likevel i stor grad prisdrevet hva den enkelte kommunen velger å tilby. Det kan derfor stilles spørsmål ved om ungdommenes rettighet til å gå på skole er under trussel fordi systemet ikke er tilrettelagt og tilpasset enslige mindreårige asylsøkere. Sett i sammenheng fant Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) at flere av kommunene i Norge hadde vanskelig for å innfri kravet om tilrettelagt opplæring for unge asylsøkere. De fant videre ut at dersom ungdommene gikk på voksenopplæring som var i separate lokaler fra videregående skoler, hadde ungdommene mye større sannsynlighet for å droppe ut av skolen.

5.3.2 Flukten som en aktiv mestringsstrategi

I empirien kom det frem at det var flere av guttene med midlertidig oppholdstillatelse som vurderte å flykte, og i samtalen med de ansatte kom det frem at det var flere gutter som hver uke forsvant fra mottaket. Flukten innebærer både problem- og følelsesfokusede mestringsstrategier (Lazarus og Folkman, 1984). Det å planlegge, fokusere, og avvente er eksempler på problemfokusede mestringsstrategier der guttene lager planer, og bruker krefter, penger og ressurser på flukten. De fokuserer på flukten og legger områder som ikke er viktig for flukten vekk. Følelsesfokusede mestringer var blant annet å ta kontakt med andre for å få råd, hjelp, bekreftelse og støtte i en vanskelig situasjon. Denne strategien innebærer blant annet å danne et felleskap med andre i samme situasjon, der blant annet ungdommene byttet vennegruppe etter hvert som de fikk begrenset oppholdstillatelse. Gjennom å flykte fra mottaket prøver ungdommene aktivt å gjøre noe med det som på mange måter kan karakteriseres som en håpløs situasjon, med lite opplevelse av kontroll.

Planleggingen av flukten medførte ofte at ungdommene målrettet brukte alle tankene sine på dette. Det å forberede seg til å flykte ble sett på som en viktig prioritering, og innebar å spare penger, innhente informasjon og legge andre uviktige ting til side. Et eksempel på en slik uviktig ting var for eksempel skole. De guttene som jeg intervjuet gikk alle på skole, selv om det varierte hvor mange dager i uken de gikk. De dagene de ikke gikk på skole, sov de stort

sett hele dagen. En av de ansatte uttrykte at hun ønsket at det skulle bli et bedre tilbud for disse ungdommene.

Jeg håper de skal komme med noe forslag, fordi det går ikke. De gjør ingenting, de blir mer syk. Også er vi faktisk litt spent hvordan UDI tenker at det skal bli storaksjon for eksempel. Og politiet skal hente ALLE, eller... det vet jo vi ikke. Det er også mye usikkerhet for oss..

Som den ansatte poengterer fører det å ikke gå på skole til at dagene blir veldig lang, noe som guttene også bekreftet i intervjuene. Det å gå på skole var å foretrekke, men ofte var de for uopplagt til å dra. Ungdommene nedprioriterte nemlig ofte fysiologiske behov som søvn, mat og aktiviteter. Guttene poengterte at de ofte ikke fikk sove fordi de bekymret seg, og tenkte på fremtiden. Det å være våken om nettene var derfor en taktikk for å være forberedt på å stikke av i tilfelle politiet kom. Andre fysiologiske behov som mat og aktiviteter ble nedprioritert fordi guttene sparte store deler av pengene de fikk utbetalt til å flykte.

En annen følelsesfokusert mestringsstrategi som guttene tok i bruk var å søke sosial støtte og informasjon fra omgivelsene. De ansatte opplevde ofte at ungdommene kom til de for å søke om råd og informasjon knyttet til flukten.

(...) Vi lukker IKKE døren, den er åpen hele tiden, vi opplever sånn at de kommer til oss, og spør hva skal vi gjøre? Hva anbefaler du? Skal vi bo her eller skal vi bare reise? Men vi er veldig åpen.. vi sier ja.. vi anbefaler ikke at de skal reise nei, men vi.. ahhh... vi snakker om for eksempel at okei: ønsker du å reise, så er det kanskje lurt å planlegge reisen... husk det er kaldt snart... eeh husk at du må spare litt... så sånn samtaler har vi også. Men vi anbefaler IKKE at de skal dra.. nei nei nei, men kommer de til oss... de forventer at vi kan gi noe svar... absolutt, vi vil ikke bare si: Nei vi vet ikke, du bestemmer.. nei vi er veldig åpen (...)

I følge guttene var det likevel andre enn de ansatte som ga de den viktigste informasjonen. Det var derimot andre som var i samme situasjon som dem, og det kan derfor stilles spørsmål ved om dette er en av grunnene til at ungdommene taktisk byttet vennegrupper. En av guttene svarte følgende på spørsmål om hvordan han innhentet informasjon om flukten «Jeg får all informasjon fra venner, gutter og sånn, jeg får en telefon nummer så ringer jeg videre til den kontaktpersonen, det foregår på en sånn måte». De mottok også videre informasjon fra bekjente som allerede hadde flyktet fra Norge til andre land i Europa. En gutt formidlet det sånn «Altså de som allerede har flyktet her fra, de har sagt det er best å bare holde meg her i Norge, men det er klart de som har gjort det, de måtte bare gjøre det». En av ungdommene

fortalte følgende om guttene som allerede hadde rømt fra mottaket «De bor på gaten, de bor på skogen.. de tenker at vi vil være her, og mange dør på gaten, det er snø, regnvær, de får ikke mat». Det at livet ikke nødvendigvis ble noe bedre av å flykte var noe guttene var oppmerksom på, og dette var en av grunnene til at guttene ikke hadde rømt enda.

Altså man kan selvfølgelig dra ut her fra, det er åpen port her, man kan bare gå ut av dørene, det spørers hvor.. ehm. Hvilket sted i verden er best for Afghanere? Nå for tiden det er Tyskland som kan ta imot afghanere.

Det kan videre se ut til at avventing er en viktig del av den problemfokuserede mestringsstrategien, og vente til det rette tidspunktet er inne for å rømme. Det kan likevel se ut til at disse avventingene henger nøye sammen med en ambivalens knyttet til flukten. Guttene inntar en positiv holdning til tilværelsen, der de gjerne tror at de fortsatt har en mulighet til å få oppholdstillatelse, men også en ambivalens knyttet til at det å flukte til Europa kan gi et bedre liv. Det å avvente og innta en passiv holdning var det flere av guttene som gjorde, en av guttene uttrykte det slik «Grunnen er at vi skal reise til et annet land, man vet ikke, man må ha et godt liv sant, man må jo leve ute og sånn, og kuldegrader er ikke lurt å gjøre». Det var flere faktorer som var avgjørende, og som inngikk i vurderingsprosessen, dette var blant annet penger, årstid og fortsatt et håp om å få oppholdstillatelse i Norge. For å forberede seg var det fortsatt viktig å avvente, som å vente på at det ble varmere ute og vente på at de hadde samlet opp nok egenkapital.

De ansatte ønsket å overtale guttene til å ta i mot penger og reise frivillig hjem, men et liv i Afghanistan var ikke et alternativ for guttene. En av guttene leste ofte nyheter, og var oppmerksom på at Kabul fortsatt var et utrygt sted «Når det er bomber i Kabul, de sier at vi ikke skal være redd i Kabul... de vil ikke, de burde skifte plan». En av de andre guttene uttrykte også at det var uaktuelt å reise frivillig til Afghanistan.

Altså nå for tiden har jo jeg en uavklart livssituasjon, så jeg vet ikke... jeg vet at hvis jeg vender tilbake til Afghanistan, det blir mye verre. Der vet jeg hvordan livet er. Og hvis jeg vender tilbake til Iran, det blir akkurat det samme.. jeg vet hvordan de er mot afghanske flytninger der nede.. men hvis jeg blir boende her, eller et annet land i Europa det blir uansett bedre enn der nede.

Ungdommene ønsket selv å ta kontroll over tilværelsen. I et salutogenetisk perspektiv, ble det å ha sense of coherence sett som avgjørende (Antonovsky, 1987). Gjennom å planlegge flukten tar ungdommene kontroll over tilværelsen med at de prøver å påvirke utfallet.

Flukten sett i sammenheng med mestringsstrategiene

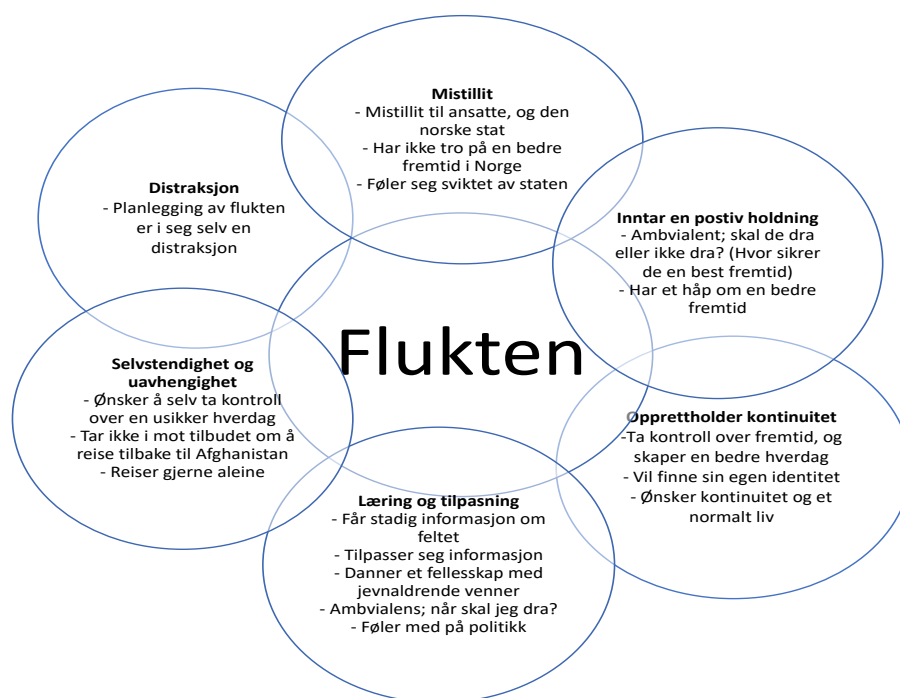
De identifiserte mestringsstrategiene som ble presentert i kapittel 5.1, understreker at Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) sine funn også passer inn i en norsk kontekst. I tillegg viser mine funn hvordan flukten kan være med å operalisjonere mestringsstrategiene (1) «oppretholde kontinuitet», (2) «læring og tilpasning», (3) «innta et positivt syn», (4) «selvstendighet og uavhengighet», (5) «distraksjon» og (6) «mistillit». Det å være selvstendig og uavhengig ble sett på som en fremtredende mestringsstrategi, og det at flukten er et individuelt valg ser ut til å understreke dette.

Mestringsstrategien «Læring og tilpasning» ble særlig tydelig, og guttene var alltid ute etter å få tak informasjon og oppdatere seg på eventuelle endringer i den norske politikken. I følge en av de ansatte hadde ungdommene fulgt nøye med på stortingsvalget. Å kartlegge terrenget, og få informasjon over endringer som skjer i Norge og i Europa, og hvor det er best å reise inngår i denne planleggingen. Som tidligere nevnt ble det å innta et positivt syn fremtredende gjennom at ungdommene har et ambivalens forhold knyttet til om de skal reise eller ikke. En av guttene med midlertidig oppholdstillatelse hadde fortsatt et håp om å få oppholdstillatelse etter de nylige endringene i lovverket «Jeg har hundre prosent mer håp!». De andre guttene mente at de nylige endringene ikke hadde noe å si for utfallet

Altså jeg har ikke noe særlig tro på det, fordi at for det at bare flyktingene som står som en ball, som skal kastet frem og tilbake.. det er bare et spill rett og slett (...) Altså jeg har hørt mye veldig mye om sånne ting, at det kom nye endringer på det lovverket, og at noen mindreårige som har fått bedre muligheter i forhold til å bli boende eller får opphold, men jeg ser ikke at det har skjedd.

Det at guttene ikke hadde tillit til de nylige endringene henger sammen med en generell mistillit til den norske staten, og det er noe som forsterker grunnen til å være selvstendig og uavhengig. Flukten kan også videre se ut til å være en viktig distraksjon i seg selv, og ved å planlegge å flykte tar de selv kontroll over egen fremtid, og en nåværende posisjon preget av dyp avmakt. Derfor kan også mestringsstrategiene sees i sammenheng med det å planlegge å flykte. Hvordan planlegging av å flykte fra mottaket fremhever mestringsstrategiene er oppsummert i figur 2.

Figur 2: Å planlegge å flykte fra mottaket sett i sammenheng med mestringsstrategiene

Mestringsstrategiene overlapper også her med hverandre, og gjennom å planlegge å flykte kom læring og tilpasning frem gjennom å tilegne seg informasjon, samt ambivalensen knyttet til å innta en positiv holdning. Flukten påvirker som figur 2 illustrer alle mestringsstrategiene på ulike måter. Det å planlegge å flykte forsterket også derfor ungdommenes mestrings- og meningssskaping.

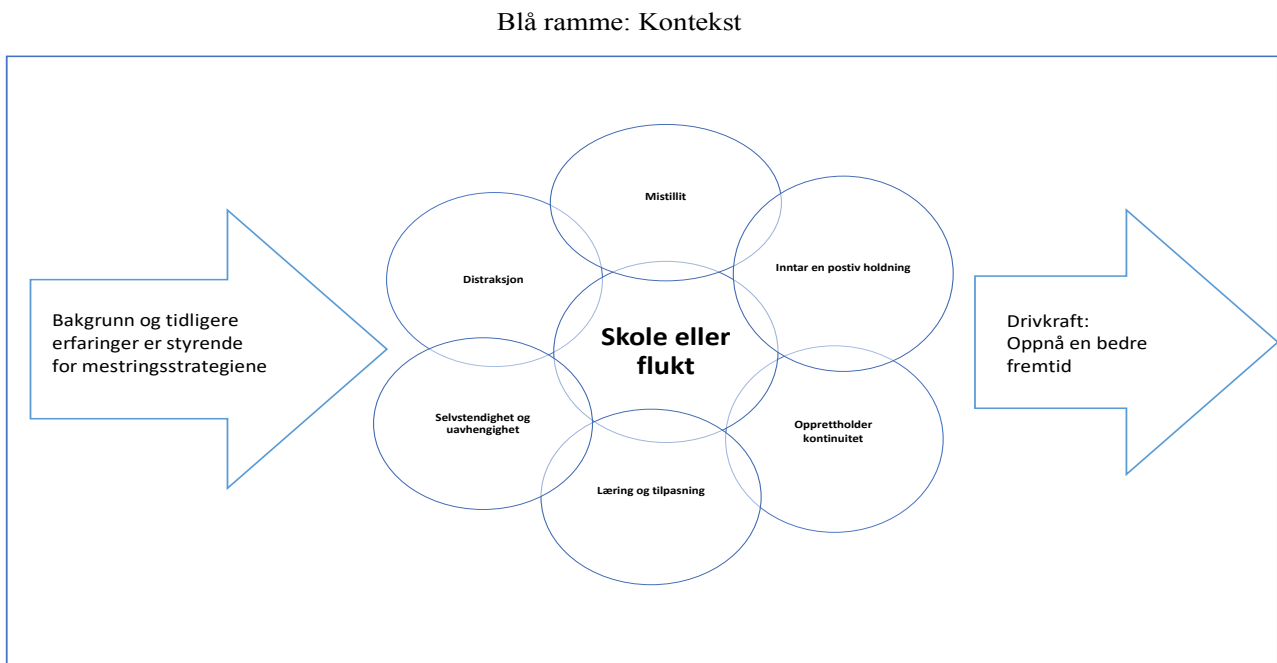
Mestringsstrategiene fant sted i den nåværende konteksten ungdommene var i på asylmottaket, og var preget av ungdommenes tidligere erfaringer og bakgrunn.

Mestringsstrategiene ble videre formet av en framsynthet med et klart mål om å oppnå en bedre fremtid. Drivkraften om å få et bedre liv var tilstede hos alle ungdommene, både for dem med og uten midlertidig oppholdstillatelse. Drivkraften gjorde at det var verdt å bruke krefter på enten skole, eller flukten og at de holdt ut tilværelsen på mottaket.

Lindström og Eriksson (2015) poengterer at meningsfullhet er livets drivkraft. Denne drivkraften ble synliggjort ved at ungdommene hadde en innstilling at livet i mottak var midlertidig, og det å innta et positivt syn var et middel for å oppnå en bedre fremtid. Meningsfullhet gjør ungdommene tilbøyelig og villig til å lete etter ressurser, og til å styrke deres håndterbarhet og begripelighet (Lindström og Eriksson, 2015). Drivkraften fører til en positiv livsinnstilling om at de skal oppnå en bedre fremtid, som stryker deres ressurser og

mestringsstrategier som i denne sammenheng ble synliggjort gjennom skolen eller flukten. Dette kan sees i sammenheng med at Watters (2008) bruker ordet «agency» om enslige mindreårige visjon og idé om et bedre liv, der Watters poengterer at ungdommene er villig til å ta store risikoer for denne drømmen, som han definerer som et livsprosjekt. Noe av denne sterke visjonen var særlig tydelig i mine funn. Dette kan sees som en kontinuerlig prosess der bakgrunn og erfaringer, i tråd med konteksten vil skape nye mestringsstrategier som vil både forsterkes og videreføres av de enslige mindreårige asylsøkerens drivkraft. Det er illustrert i figur 3.

Figur 3: Hvordan håndtering av mestringsstrategiene i hverdagen skapes av tidligere erfaringer, konteksten på mottaket, og en drivkraft om en bedre fremtid

Figuren illustrer hvordan mestringsstrategiene som ble sett i sammenheng med skolen eller flukten kommer frem som en viktig del av hverdagen fordi det skaper mening og mestring. Gjennom å gå på skole, eller å planlegge å flykte ble mestringsstrategiene tatt i bruk i hverdagen. Som figuren videre illustrer var tidligere erfaringer styrende for hvilke mestringsstrategier ungdommene tok i bruk, eksempelvis er mistillit sterkt knyttet opp til tidligere erfaringer (Ní Raghallaig, 2013). Konteksten var videre avgjørende for om ungdommene prioriterte å dra på skole eller planlagte å flykte, midlertidig oppholdstillatelse førte eksempelvis til at enkelte ikke prioriterte å gå på skolen. Drivkraften om et bedre fremtid gjorde at ungdommene holdt ut, og skapte mening i situasjonen på mottaket.

5.4 Enslige mindreårige asylsøkeres erfaring av hverdagen

Følgende forskningsspørsmål vil videre bli drøftet *Hvordan erfares hverdagen for enslige mindreårige asylsøkere, og fremstår mestringsstrategiene som en beskyttende faktor i hverdagen?*

I samtalene med de ansatte kom det tidlig frem at de med midlertidig oppholdstillatelse hadde mye større psykiske helseproblemer enn de resterende ungdommene på asylmottaket. En vesentlig forskjell mellom gruppene er konteksten og rammene rundt det å bo på mottaket. De med midlertidig oppholdstillatelse opplevde en mye større utrygghet, og opplevde et høyere nivå av stress fordi de hadde en frykt for å bli tvangssendt til Afghanistan.

(...)Også får jeg ikke sove noe særlig om natten, fordi jeg bekymrer meg veldig mye, og jeg er veldig redd for at vi skal bli tatt av politiet. Også hvis jeg får avslag på saken, og hva som skal skje videre. Jeg er veldig sliten for tiden, jeg klarer ikke å gå på skole for jeg ikke får sove om natten.

En av de ansatte bekreftet at denne gutten ikke var alene om å føle det slik.

Vet du hva, de er rett og slett redd, det er usikkerhet hvordan det skal bli... opplevelser fra før, som de ikke klarer å sette på plass. Ehm. Avslag selvfølgelig. De vil IKKE tilbake hjem. Nei.. det er det, de er usikker på hva som skal skje, de er redd.... Og masse ting som vi ikke vet om.. ja.. det er sikkert. Også de bor i Norge i to år, det er laaang tid. Og tenk de skal tilbake hjem etter to år... du tenker jo plutselig litt annerledes, du har opplevd litt, du har opplevd noe godt.. kanskje.. håper jeg... Og da må du tilbake igjen til det som du ikke ønsker. Det er grunnen de ikke vil bo i Afghanistan, også når UDI bruker å si «okei, hvis du ikke vil reise der du er fra, da kan du bo i Kabul» men så hører man hele tiden at det er noe som skjer der.. eksplosjoner hver eneste dag.. så hva kan man si? Det er ikke kjekt å dra tilbake. Og jeg tror ikke vi kan hjelpe dem nei.. det er bare opphold som kan hjelpe. Bare det. Også det er en ting, de venter på svar leeeenge.

De ansatte fortalte om en hverdag preget av en forverret psykisk helsetilstand hos de enslige mindreårige med midlertidig oppholdstillatelse. De hadde hatt episoder med selvskading, og til og med alvorlige selvmordsforsøk på mottaket. Det er en situasjon preget av dyp avmakt, og der den eneste måten å overleve på er å prøve å bli sterk på en annen måte. Symptomer ved psykiske lidelser er derfor svært ofte uttrykk for mestringsforsøk som tar gale veier, og som låser mennesker fast i en umulig situasjon (Håkonsen, 2009). Selv om det er vist at ungdommene gjennom å planlegge flukten aktiv prøver å gjøre noe med situasjonen, kan det se ut til at risikoen blir større enn tilgjengelige ressurser. Stress og mestring står i et slags

motsetningsforhold til hverandre, der økt mestring kan gi mindre stress og motsatt (Espnes og Smedslund, 2009). I følge Brekke (2004) må asylprosessen og usikkerhetsfaktorene alltid sees på som en ramme for ungdommenes handlinger. Hverdagen på mottaket var med andre ord en svært usikker situasjon, med en utrygghetsfølelse som tok overhånd.

Lang ventetid

En klar faktor for at hverdagen oppleves som tung for de enslige mindreårige asylsøkere er at ventetiden er veldig lang, noe som både ansatte og ungdommene påpekte. Tidligere forskning har også tatt opp at ventetiden er spesielt lang for enslige mindreårige med tidsbegrenset oppholdstillatelse (NOAS, *et al.*, 2017; Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen, 2018). En av de ansatte uttrykte det på følgende måte.

Det jeg synes å høre er at de venter på alt hele tiden, noen har vært siden 2015 og venter og venter og venter.. Og en av ungdommene ble ganske glad for at han kunne søke på dette her oktober barn-greiene, men er veldig lei seg og frustrert på den andre siden, for han har vært her siden 2015, og han har ikke fått svar på klagen sin til UDI enda, også måtte han søke på nytt, og så vet han at alt vil ta så lang tid, så han sier han blir gal av å gå å trampe på gangene, og vente på brev. Det er jo for lang tid til å bo et mottak. Du skal jo ikke bo på et mottak. Det skal jo være midlertidig..

Ventesituasjonen gjør at hverdagen føles meningsløs og usammenhengende, fordi livet blir satt på hold. Til sammenligning opplevde ungdommene som ventet på svar på asylsøknaden eller hadde fått oppholdstillatelse at de endelig kunne starte livet sitt, og de utnyttet hverdagen med å gå på skole, og fant mening i det. For ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse gikk mye av tiden med på å vente, vente på en mulig oppholdstillatelse. Sett i sammenheng med risiko, oppleves trusselen større når enslige mindreårige blir utsatt for stress over tid (Ehntolt og Yule, 2006). Kronisk og kumulativ risiko ble sett på som mest alvorlig, fordi mestring- og resiliens prosessene også vil ta lengre tid (Borge, 2010). Ventetiden fører med andre ord til en lengre og større risiko, fordi ungdommene bekymrer seg over en lengre periode.

Det kom også frem at mottaket ikke var tilrettelagt for å ha ungdommer over en lengre periode, dette var noe alle de ansatte påpekte. De ansatte kjente på at de ikke hadde nok ressurser til å møte ungdommene, og boforholdene ikke var tilrettelagt for å ha enslige mindreårige over flere år. Flere av ungdommene hadde også opplevd å bytte mottak flere

ganger, der de måtte begynne på nytt hver gang. Dette gjorde det vanskelig å opprette et tillitsforhold til de voksne på mottaket. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i delkapittel 5.5.

Manglende kommunal oppfølging

De enslige mindreårige asylsøkerne er en heterogen gruppe, der enkelte også har større psykiske problemer som post traumatisk stresslidelse (PTSD), depresjon og angst. En av de ansatte fortalte likevel at det var de som jobbet på mottaket som hadde all psykososial oppfølging av ungdommene, uavhengig av den mindreåriges psykiske helse. En av de ansatte sa følgende om oppfølgingen på mottaket.

Men det er to ting som er veldig viktig: Trening og søvn. Hvis mat og aktiviteter er på plass så blir det bedre. Vi bruker å melde dem til BUP. Barne- og ungdomspsykiatrien, men dessverre, jeg må bare si det, jeg har ikke noe bra erfaring med BUP. Det er ofte at de, ja de har bare en samtale, og legen sier; dessverre vi kan ikke hjelpe. (...) De har ikke muligheten til å hjelpe ungdommer som skal bli sendt hjem. De samme samtalene kan vi ta her (...) Og selvfølgelig forteller de jo ikke alt på én samtale sant (...) Ja det tar tid. Og jeg forstår legen at han ikke kan hjelpe. Hva skal jeg si? Jeg forstår det. For det er situasjonen. Ingenting hjelper.

Det var med andre ord de ansatte som hadde all oppfølging av de enslige mindreårige. Sett i sammenheng fant Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) at det var mye god omsorg som ble gitt på mottak for enslige mindreårige i Norge. De karakteriserte at dette var først og fremst på grunn av svært mange engasjerte og motiverte ansatte, som ønsket å gjøre sitt ytterste for at ungdommene på mottaket skulle ha det bra. Rapporten pekte likevel på at systemet og rutinene på mottakene var dårlige, og det var stor variasjon mellom mottakene, og til og med innad i samme mottak. I likhet med mine funn, fant de også at det i flere kommuner var mangel på helsetilbud, og da særlig psykisk helsehjelp til enslige mindreårige asylsøkere (Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen, 2018).

Savn etter familie

Flere av de enslige mindreårige uttrykte at de savnet familien, og dette preget hverdagen deres. Det var ingen av guttene fra Afghanistan som hadde familie i Norge. De resterende ungdommene jeg intervjuet hadde derimot enten en kjæreste eller annen familie som bodde i Norge. Dette var enten en bror, onkel eller tante som bodde i nærrområde. Det å ha familie i Norge var til stor hjelp for dem, og det var derfor mange hadde valgt å komme til Norge i utgangspunktet. For guttene fra Afghanistan hadde to av tre kontakt med familie på telefon, de uttrykte at det både var godt og vondt å snakke med dem. Det var positivt fordi de mottok

sosial støtte, men også vondt fordi det minnet de på at familien var langt unna.

«Altså når jeg hører stemmene deres så blir jeg trist av å tenke på at de er så langt unna, men samtidig så blir jeg jo avslappet når jeg hører stemmene deres, og at de har det bra».

Får ikke dekt grunnleggende behov

I samtalene kom det frem at ungdommene som hadde fått oppholdstillatelse eller som ventet på svar fra UDI hadde en følelse av å være trygge, og at livet kunne endelig starte. Deres håp om en bedre fremtid ble særlig realisert gjennom skolen, og de hadde alle store ambisjoner for fremtiden. Disse ungdommene prioriterte å dekke grunnleggende behov som mat, aktiviteter og søvn. Noen av ungdommene fortalte at de kunne ligge våken om nettene, men at de alltid fikk noe søvn hver natt. Derimot for guttene med midlertidig oppholdstillatelse ble grunnleggende behov som mat, søvn og aktiviteter nedprioritert til fordel for å bruke penger og krefter på å planlegge å flykte. De ansatte hadde derfor stort fokus på å dekke de grunnleggende behovene til de enslige mindreårige, men opplevde at ungdommene ikke forstod hensikten med å prioritere søvn, mat og aktiviteter.

Ja, men vi ser at likevel at det tar veldig lang tid.. de må jo forstå først selv, at mat er veldig viktig. Søvn er også viktig, og aktiviteter. Men de forstår ikke det.. Vi kan ikke snu dem, at okei, tenk litt, mat ER viktig. De bruker å si: Jeg skal hjem, så da er ikke mat viktig, da er ikke søvn viktig. Vi klarer ikke å snu tankegangen helt.. det hjelper ikke hvis de er veldig redd... nei. Og det er faktisk opphold som bare kan hjelpe.

Mine funn viste med andre ord at de ansatte anså dette som et viktig ansvarsområde. Derimot fant Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) at noen mottak ikke var godt nok utformet til at slike behov ble dekket. De fant videre at de ansatte ikke alltid hadde en forståelse for at det var deres ansvar å sikre at ungdommens behov ble dekket.

Tilbake til denne studien uttrykte de ansatte at de enslige mindreårige på mottaket lagde veldig enkel mat, og en av de ansatte fortalte at matlaging var noe alle ungdommene trengte hjelp til. Sett i sammenheng identifiserte en av ungdommene at det å lage maten selv var en av de største forandringene med å bo alene i Norge. Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) fant at de enslige mindreårige fikk utbetalt en svært begrenset sum med penger i måneden, og at flere disponerte pengene dårlige. De fant at evnen til å planlegge og disponere penger ble særlig utsatt og forverret fordi at ungdommene lever i en kaotisk livssituasjon. I

tillegg hadde de også lite kompetanse om ernæring og matlaging. Tilbake til mine funn var det også en sentral faktor at guttene sparte penger til å flykte fra mottaket.

Ungdommene brukte derfor svært lite av pengene de fikk utbetalt på mat, og andre aktiviteter. En av ungdommene som ikke sparte penger til å flykte, oppsummerte også livet på mottaket som økonomisk vanskelig. Han karakteriserte seg selv som en tigger. «Jeg har bare et par sko som jeg bruker, noen ganger når jeg har lyst til å kjøpe sko må jeg tenke at jeg ikke har penger». Ungdommenes behov kan sees i sammenheng med Maslow (1943; 1954) sin behovspyramide. Det er et hierarkisk system for menneskers behov, som omhandler et grunnleggende fysisk behov, og videre et behov for trygghet og sosial tilknytning. Dette er mangelbehov som særlig er utsatt når tilværelsen er usikker og ustabil. I følge Maslow (1954) må disse mangelbehovene være dekket før vekstbehovene anerkjennelse og selvrealisering blir prioritert. Maslows pyramide er likevel blitt kritisert av flere, for eksempel setter Wahba og Bridwell (1976) spørsmål om det er evidens for å dele opp og måle behov, de mener Maslows (1943; 1954) hierarkisk oppdeling mangler validitet.

Forfatterne setter eksempelvis spørsmålstegn ved om selv realisering er et behov, eller et ønske. De trekker frem at det kun er empirisk evidens for de to nederste trinnene i Maslows behovspyramide, de som omhandler fysiologiske og trygghets behov (Wahba og Bridwell, 1976). Sett i sammenheng ble det i mine funn klart at alle ungdommene hadde et ønske for selvrealisering, og jakten på en bedre fremtid var styrende for om de valgte å prioritere de grunnleggende og fysiologiske behov. Likevel ble det også synlig at sosiale behov ikke var tilfredsstillt, fordi det fysiologiske behovet på nederste trinn ikke var dekt. Som en av guttene formidlet det

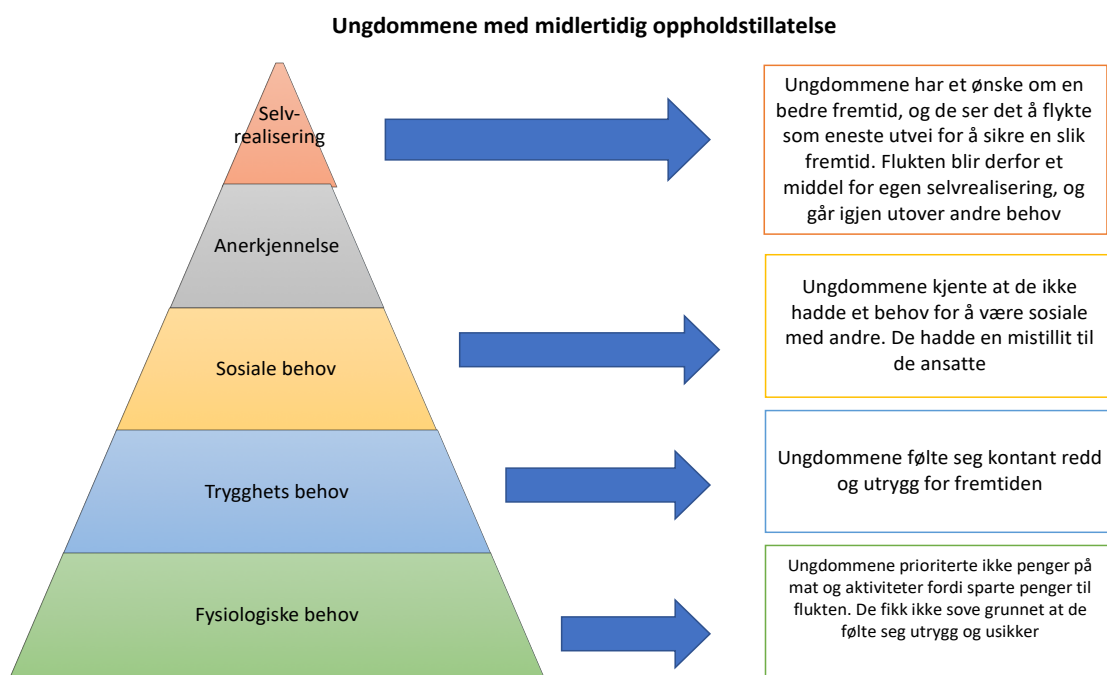
(...) Jeg prøver å ha et sosialt liv, men jeg ser at den nåværende situasjonen er veldig belastende for meg, og jeg er bare veldig sliten. (...) Også for meg, veldig sliten.. veldig belastende og lei av alt. Lei av å rett og slett være her, på en måte mister jeg interesse for å ha kontakt med folk og ha et sosialt liv.

Jeg velger å bruke Maslow (1943; 1954) sin pyramide for å illustrere hvilke behov ungdommene har, og hvordan de ansatte dekker disse. Det er fordi behovspyramiden gir et strukturert rammeverk for å diskutere menneskelige behov, og fordi pyramiden i denne sammenheng særlig illustrer hvordan den psykiske helsen mellom de enslige mindreårige asylsøkerne med og uten midlertidig oppholdstillatelse skiller seg. Det at ungdommene med

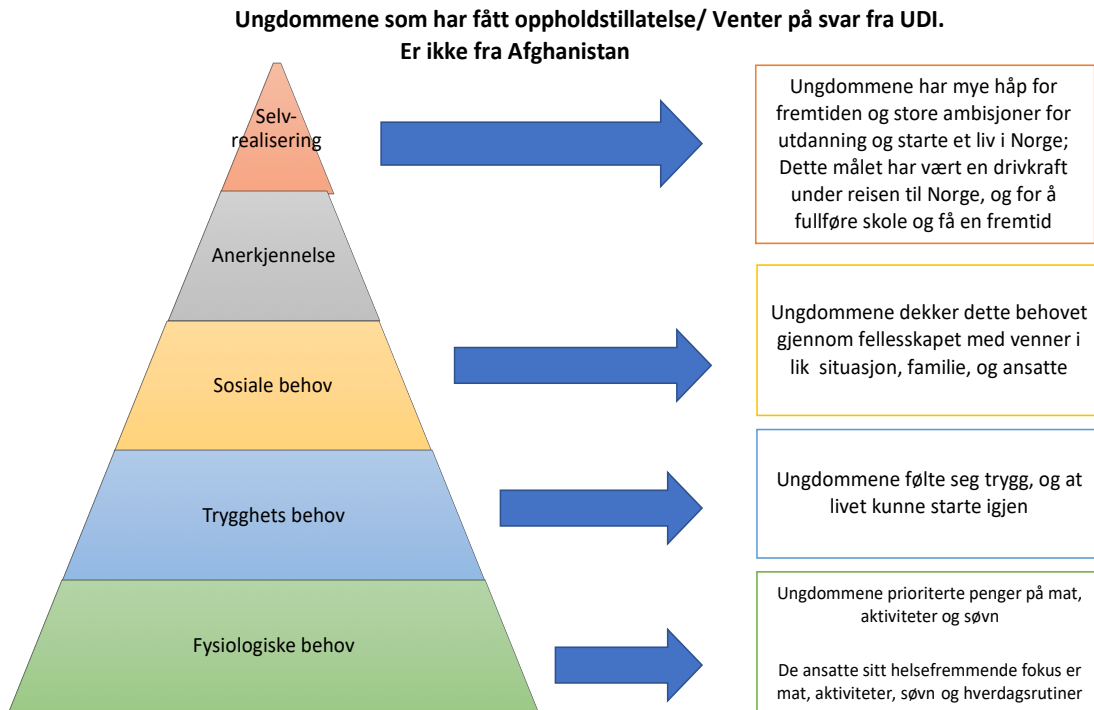
midlertidig oppholdstillatelse ikke fikk dekket de grunnleggende behovene sine, og at de følte seg konstant utrygg så ut til å prege hverdagen deres i stor grad.

Til felles for de med, og uten midlertidig oppholdstillatelse var en drivkraft om å oppnå en bedre fremtid. I følge Maslow (1954) kan ikke menneskelivet bli forstått uten at menneskets ambisjoner blir tatt med i betraktning, og her er selvrealisering et universelt behov. Motivasjon er i seg selv et utilfredsstilt behov, som blir forsøkt dekt gjennom å holde ut og ha et klart mål (Maslow, 1954). Det at enslige mindreårige har et klart mål om en bedre fremtid kan derfor sees i sammenheng med Maslow (1943; 1954) sin motivasjon- og behovsteori. Denne selvrealiseringen var altså fremtredende hos alle ungdommene, selv om de grunnleggende behovene ikke var dekt hos de med midlertidig oppholdstillatelse. Hvordan behovene til de enslige mindreårige asylsøkerne i denne studien skilte seg er illustrert gjennom Maslows (1954) behovspyramide i figur 4 og 5.

Figur 4: Hvordan EMA med midlertidig oppholdstillatelse ikke får dekt grunnleggende behov

Figur 5: Hvordan EMA uten midlertidig oppholdstillatelse får dekt grunnleggende behov

Selv om det kom frem at de ansatte var opptatt av å dekke de grunnleggende behovene til alle ungdommene, var det vanskelig å overbevise ungdommene med tidsbegrenset oppholdstillatelse på å bruke penger på mat og aktiviteter. Det kan stilles spørsmål ved om mottakene er tilrettelagt for å møte behovene til ungdommene. De enslige mindreårige som ikke hadde midlertidig oppholdstillatelse var i en situasjon der de selv kunne prioritere å dekke disse behovene. Sett i sammenheng fant Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) at det var enkelte mottak som serverte felles frokost, og dette førte til at ungdommene var mer konsentrerte og opplagt på skolen. Det kan derfor stilles spørsmål ved om mottakene i større grad burde fokusere på å tilrettelegge for felles måltid, og aktiviteter som ikke koster noe for enslige mindreårige som har begrensede ressurser til rådigheter. Dette kan tenkes å være med på å bidra til at alle enslige mindreårige asylsøkere uavhengig av oppholdsstats kan få dekt i hvert fall noen grunnleggende behov.

En av de ansatte fortalte at organiseringen av mottaket hadde endret seg, og at de ansatte ikke kunne i like stor grad disponere hvilke aktivitetstilbud de hadde på mottaket. De var i mye større grad prisgitt av at frivillige organisasjoner tilbudte seg å ha aktiviteter med ungdommene. Den ansatte fortalte at det at mottaket selv hadde så lite kontroll førte til at

disse aktivitetstilbudene gjerne havnet samtidig med andre faste aktiviteter på mottaket. I sin helhet kan det se ut til at de ansattes fokus på å dekke fysiske og sosiale behov ikke er tilstrekkelig. Dette er fordi organiseringen av mottaket ikke systematisk tilrettelegger for at grunnleggende behov blir dekt i hverdagen. Kortere ventetid og et større fokus på felles aktiviteter for alle, kan se ut til være tiltak som kan gjøre hverdagen til ungdommene bedre.

Et viktig spørsmål er likevel om mestringsstrategiene som kommer frem faktisk er en beskyttende faktor i hverdagen? Som identifisert kan det se ut til at drivkraften og ønsket om et bedre liv gjerne gjør at ungdommene nedprioriterer fysiologiske og sosiale behov.

Ungdommene karakteriserer at livssituasjonen deres er preget av bekymringer, usikkerhet, og ensomhet på mottaket. Likevel beskrev også alle ungdommene et fremtidshåp, og en indre motivasjon om at de skulle lykkes, og at de ikke skulle gi seg. En motsatt og potensiell uhensiktsmessig følelsesmessig mestringsstrategi ville vært oppgivelse, der man slutter å bry seg og prøve å finne løsninger (Håkonsen, 2009). Det kan derfor se ut til at mestringsstrategiene, og deres drivkraft om et bedre liv beskytter mot apati og overgivelse. Hverdagen erfares likevel som vanskelig for ungdommene, spesielt for EMA med midlertidig oppholdstillatelse, nettopp fordi de ikke får dekt grunnleggende behov.

5.5 I skjæringspunktet mellom mistillit og sosial støtte

Tilslutt vil jeg drøfte rundt forskningsspørsmålet *Hvilken betydning har sosial støtte for enslige mindreåriges konstruksjon av mening, og hva beskrives som støttende opplevelser i asylmottaket?*

En av mestringsstrategiene som var fremtredende var mistillit, og dette kom særlig frem i samtaler med guttene med midlertidig oppholdstillatelse. Det var likevel også synlig for den resterende gruppen. Dette var blant annet gjennom at de kun stolte på enkelte av de andre på mottaket, og da gjerne kun til en viss grad. Det at ungdommene hadde så lite tillit til de andre de omgikk med på mottaket er interessant å se i sammenheng med at sosial støtte blir sett som en beskyttende faktor mot depresjon og enslige mindreåriges asylsøkeres mentale helse (Oppedal og Idsoe, 2015). Videre identifiserer Borge (2010) at sosiale relasjoner er viktig for barns utvikling av resiliens. Kompensasjonsmodellen, immunitetsmodellen og utfordringsmodellen er modeller som virker sammen for å utvikle resiliens, og her ble sosial støtte sett på som en nøkkel faktor for en vellykket tilpasning.

Sosial støtte har i seg selv vist seg å være beskyttende mot stressorer som daglige problemer og utfordringer (Cohen og Wills, 1985). I et resiliens perspektiv er det som nevnt tre dimensjoner for å utvikle resiliens, det er foruten om individuelle resiliens faktorer, relasjonelle faktorer og det sosiale miljøet (Masten, 2001; Rutter, 2006). Trygg tilknytning til minst én voksen person og sosial støtte fra omgivelsene blir identifisert av Thuen og Aarø (2001) som viktige faktorer for å utvikle resiliens. Olsen og Traavk (2010) legger også frem gode relasjoner i skolen, blant jevnaldrende og i nærmiljøet som beskyttende faktorer. Jeg vil følgende derfor diskutere betydningen av sosial støtte som et beskyttende element, i skjæringspunktet med mistillit som tredje frem som en viktig mestringsstrategi.

Cohen og Wills (1985) deler sosial støtte inn i følgende fire kategorier; (1) emosjonell støtte, dette er at personen blir verdsatt og akseptert, (2) informativ støtte, som å hjelpe andre til å forstå noe, (3) sosiale samhörighet som å tilbringer tid med andre, og til slutt (4) instrumentell støtte som for eksempel materiell støtte. I intervjuene med ungdommene kom det frem at de særlig satt pris på å motta praktisk hjelp, som informativ støtte. En av guttene uttalte

De er veldig snille folk. De er veldig gode folk her. De hjelper oss. De passer på oss når vi drar på skole. De vekker oss på morgenen, slik at det ikke blir noen forsinkelser på skolen. Hvis vi mister ting, vi spør de. De gjør det til oss. Det er veldig bra her.

En annen av jentene uttalte «De passer veldig bra på oss, hvis vi blir dårlig så drar vi til lege og til undersøkelse, også kommer de på rommet og sjekker med oss, og passer på at vi har det bra. Vi får hjelp til å gjøre lekser». De støttende funksjonene som ungdommene beskriver kan inngå i kategoriene informativ- og instrumentell støtte. Mels, Derluyn og Broekaert (2008) identifiserte i sin studie at i den første tiden etter ankomst til mottaket inngikk et behov for instrumentell støtte og informasjon som en del av stress-buffering prosessen. Dette kan sees i sammenheng med studien av O'Toole Thommessen, Corcoran og Todd (2015) der ungdommene særlig verdsatte at de voksne ga råd og veiledning om skole. Dette samsvarer også med mine funn da ungdommene som hadde bodd i Norge i kort tid, særlig satt pris på at de ansatte ga informasjon, og praktisk hjelp til lekser og matlaging.

Instrumentell- og informativ støtte fremgår som særlig verdsatt, og dette kan henge sammen med at det er en taktisk mestringsstrategi for å tilpasse seg det nye samfunnet, som er viktig i første del av oppholdet. «Læring gjennom tilpasning og forandring» var en av mestringsstrategiene ungdommene tok i bruk. Gjennom å søke denne type støtte underbygger det å lære om det nye samfunnet, samt rutiner og regler på mottaket. De ansatte var også opptatt av å gi praktisk informasjon, og en av de ansatte understrekte betydningen av å informere godt om rutiner og regler på mottaket ved ankomst.

Emosjonell støtte ble av ungdommene beskrevet som å bli gitt av familie og venner. En av jentene beskrev at hun ringte moren dersom hun trengte støtte «(...) når jeg trenger noe så ringer jeg til moren min. Jeg gir beskjed ... og jeg hører på henne fordi hun er moren min. Anbefaler hun noen ting så hører jeg på henne». De fleste av ungdommene (fem av seks stykker) hadde kontakt med et eller flere familiemedlemmer på telefon, dette var ofte en person som stod de nær, som far, mor eller et familiemedlem som bodde i Norge. Oppedal og Idose (2015) fant at støtte fra familie ga ungdommene en kulturell kontinuitet. De som hadde kontakt med familien hadde totalt større sosial støtte og et lavere nivå av depresjon enn dem som ikke hadde kontakt med familien. Støtte fra familie er derfor ikke bare en beskyttende faktor, men det bidrar også til å opprettholde kontinuitet med fortiden, noe som også er blitt identifisert som en viktig mestringsstrategi (Oppedal og Idose, 2015).

En annen av jentene beskrev betydning av emosjonell støtte gjennom venner «For eksempel så ringer til vennen min, vi bare snakker sammen.. for eksempel jeg blir glad, vi ler sammen.. så jeg er trist da ringer jeg vennen min.. vi snakker sammen.. det er bra.. og det blir bra».

Flere av guttene med midlertidig oppholdstillatelse uttalte at det hjalp å snakke med venner dersom de hadde en dårlig dag. En av grunnene til at den emosjonelle støtten de fikk var gjennom venner, var fordi ungdommene var mer åpen med dem. De følte at de ikke kjente de ansatte nok til åpne seg for dem. Sosial samhörighet gitt av det etniske samfunnet og likesinnete ble i studien av Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) sett på som viktig for å skape distraksjon, og for å videre mestre tilværelsen. Dette samsvarer med mine funn med at distraksjon trer frem som en styrende mestringsstrategi. En av ungdommene vektla særlig det å gjøre aktiviteter i fellesskap, som å lage mat sammen, gå på skole og gjøre felles aktiviteter på ettermiddagen. Dette kan se ut til å videre understreke viktigheten skolen har for å tilby sosial samhörighet, som igjen fører til distraksjon. Det fremkom i Mels, Derluyn og Broekaert (2008) sin studie at direkte former for følelsesmessig fokusert mestring som å undertrykke følelser og distraksjon ble sett på som adekvate mestringsstrategier for enslige mindreårige asylsøkere som har en ustabil hverdag med lite sosial støtte.

Sosial støtte har blitt identifisert som en avgjørende mestringsressurs for en utvikling av sense of coherence (Antonovsky, 1987). Langeland og Wahl (2009) erfarte i sin studie at det er viktig å øke kvaliteten på sosial integrasjon for å fremme en sterk SOC. Ensomhet på side kommer fra sosial isolasjon, som kan være forårsaket av meningsløs deltagelse med andre. Mine funn pekte på at guttene med midlertidig oppholdstillatelse ikke så poenget med å bli kjent med andre, fordi mange av vennene deres enten hadde flyktet fra mottaket, eller at de hadde blitt splittet etter bytte av mottak. De følte heller ikke at de kjente de ansatte nok til åpne seg for dem. Det kan derfor se ut som det er en nødvendighet at den sosiale tilliten bygges opp, og at dette er et fokus hos de ansatte og i sosiale sammenhenger som på skolen.

Flere studier (Berg og Tronstad, 2015; Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen, 2018) har pekt på betydningen av å gå på ungdomsskole- og videregående fremfor voksenopplæring, dette er blant annet fordi det er en sosial arena der sosial tillit kan forsterkes. Skolen kan være en plass for å sikre integrering, men også for å skape sosial tilhörighet. O'Toole Thommessen og Todd (2018) beskriver skolen som et sted der enslige mindreårige kan skape mening og sosial samhörighet til lærere og andre ungdommer. Flere av guttene uttrykte det som sårt at de ikke hadde norske venner, og de savnet en inngangsport for å bli kjent med andre norske.

Sosial støtte kan gi en viss grad av stabilitet og forutsigbarhet i deres livssituasjon, og en følelse av tilhørighet og verdighet (Cohen, 1992). Mine funn viste derimot at ungdommene sjelden fikk mulighet til å skape et tillitsforhold, blant annet fordi de hadde byttet mottak så mange ganger etter ankomst til Norge. I tillegg anså ikke ungdommene de på mottaket som omsorgspersoner, men knyttet de opp til UDI som de ikke hadde tillit til. Det kan derfor stilles spørsmål ved om ungdommene hadde hatt mindre mistillit til dem rundt seg om systemet hadde vært tilrettelagt for at ungdommene kunne være på ett sted over lengre tid. Det ble fremhevet at ungdommer som hadde vært i mindre bofellesskap med flere personale på færre ungdom hadde opplevd bedre støtte og kontakt med de ansatte. Det kan se ut til at store EM mottak der guttene bor over flere år, ikke er hensiktsmessig. Flere av de ansatte uttrykte at et mottak ikke var ment for å ha ungdommer boende fast over en så lang periode. Det kan derfor se ut til å være snakk om et system som ikke er tilrettelagt for å ta vare på barn over en lengre periode.

Det videre spørsmålet er hvordan sosial støtte oppstår i skjæringspunktet mellom mistillit og et behov for sosial støtte? Når jeg var på mottaket observerte jeg at mange av ungdommene var på kontoret til de ansatte store deler av tiden, også av ungdommene jeg intervjuet. Ungdommene satt på kontoret selv om de ansatte holdt på med kontorarbeid på dataen, og det kunne se ut til at ungdommene hadde et behov for å være i nærheten av de ansatte. I samtaler karakteriserte ungdommene likevel at de opplevde å motta lite emosjonell støtte fra de ansatte. Til sammenligning kom det frem i samtaler med de ansatte at døren til kontoret alltid var åpen, og de var tilgjengelig for de enslige mindreårige hele tiden. Ungdommene kunne derimot beskrive at de ansatte alltid var opptatt, og at de opplevde at de ikke var der når de trengte noen å prate med. En av guttene formidlet det slik

(....) Jeg vil snakke med noen.. de som bor på mottaket og jobber her, de skriver på face, og jeg vet ikke hva de skriver (...) På forrige mottak hadde vi bra senter, her er det også bra senter, (...), når vi spør de sier selvfølgelig at de kan snakke med oss, men når vi kommer ned så jobber og jobber de.

Gode relasjoner mellom ansatte og beboerne er karakterisert som nødvendig for at de ansatte skal kunne tidlig identifisere når ungdommene er i en utrygg situasjon (Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen, 2018). Jeg har identifisert at mistillit er fremtredende hos ungdommene, og en av grunnene er at ungdommene har mistillit til den norske staten, og UDI. Ungdommene sa i samtaler at de følte seg som en kasteball i systemet, og at den

norske stat ikke brydde seg om utlendinger. Det kan derfor se ut til at en systematisk svakhet er at de ansattes omsorgsrolle blir utydelig for ungdommene, og dette er en hindring for å etablere meningsfulle relasjoner med de ansatte.

Ní Raghallaigh (2013) identifiserer fem grunner til at unge enslige mindreårige ikke stoler på andre, det første er tidligere erfaringer, at de ikke kjenner personene godt, at de blir vant til å ikke stole på andre, at andre ikke stoler på de, og tilslutt at de har bekymringer knyttet til å fortelle sannheten. I mine funn ble det særlig tydelig at tidligere erfaringer og det at de ikke kjente de ansatte, var et hinder for å etablere trygge relasjoner til de ansatte. Ní Raghallaigh (2013) karakteriserer at mistillit kan være en viktig og nødvendig mestringsstrategi for enslige mindreårige, og mine funn tyder på at det særlig kan være hensiktsmessig når ungdommene må flytte mye rundt. Likevel poengterer også Ní Raghallaigh (2013) at ansatte må være oppmerksom på at enslige mindreårige bruker mistillit som en strategi, og at de ansatte erkjenner at meningsfulle relasjoner kan ta ekstra lang tid å etablere. Sett i sammenheng fant Karademas (2006) at optimisme, som er blitt karakterisert som en viktig mestringsstrategi styrkes av egen mestringsstro, men også av daglig emosjonell støtte. Dette poengterer at den daglige støtten også kan være viktig for ungdommenes mestrings- og meningsskaping.

Det å etablere nære situasjoner kan ta tid, og flere brudd kan gjøre det vanskelig. Disse bruddene kan også se ut til å styrke mistilliten til ungdommene. Disse resultatene ble også tydelig i Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) sin rapport. De karakteriserte at mange flyttinger er en strukturell utfordring i arbeidet med å etablere gode og trygge relasjoner mellom ungdommene og de ansatte. Flere av de ansatte i min studie poengter i samtalene at et mottak ikke er ment til å ha ungdommer over en så lang periode, og de følte at de ikke var rustet til å møte ungdommene slik som mottaket var utformet. Sett i sammenheng poengterer Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) at slik mottakssystemet har vært organisert og driftet de siste årene har lang botid vært normalt. Jeg stiller derfor spørsmål til hvorfor denne utformingen enda ikke er blitt bedre.

I følge Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) avhenger god relasjonsbygging av tilrettelegging, veiledning og bevisst ledelse, men også her var det store forskjeller mellom mottakenes praksis. Det var videre et område som var svakt beskrevet i de formelle kravene for mottaksdrift. Det kan derfor se ut til at det er en nødvendighet at mottakene systematisk prioriterer å dekke ungdommenes sosiale behov (Maslow, 1954), og at det er et større formelt

krav fra UDI. Selv om ungdommene i denne studien beskrev at den viktigste emosjonelle støtten ble gitt fra venner og familie, er det de ansatte på mottaket som omgås mest med de enslige mindreårige asylsøkerne i hverdagen.

6. AVSLUTTENDE DRØFTING

I dette kapitlet ønsker jeg å drøfte den overordnede problemstillingen *Hva fremstår som avgjørende faktorer for enslige mindreåriges konstruksjon av mening på asylmottak, og hvordan håndterer de sin nye hverdag?* Det ønsker jeg å gjøre ved å trekke frem sentrale funn som ble presentert og drøftet i besvarelsen av forskningsspørsmålene. Jeg vil deretter diskutere funnene i en større kontekst, før jeg avslutningsvis presenterer faktorer som jeg ser som nødvendig for å sikre enslige mindreårige asylsøkeres konstruksjon av mening.

I forskningsspørsmålet *Hvilke mestringsstrategier blir identifisert som fremtredende for å mestre livet på asylmottaket?* ble det identifisert flere mestringsstrategier som bygger videre på Ní Raghallaigh og Gilligan (2010) sine funn om mestringsstrategier hos enslige mindreårige asylsøkere i Irland. I mine funn ble det tydelig at ungdommene ønsker å opprettholde kjente aktiviteter og kontinuitet i hverdagen. Videre ble det tydelig at læring og tilpasning til den nye kulturen fremstod som viktig for ungdommene, noe som også gjenspeiles i tidligere forskning (Berg og Tronstad, 2011; Mels, Derluyn og Broekaert, 2008). I tillegg ønsket ungdommene å være selvstendige og uavhengige, og ikke minst søke distraksjon i hverdagen med å holde seg opptatt gjennom trening, aktiviteter og skole. De fleste av ungdommene hadde en positiv innstilling med store ambisjoner for fremtiden. Det ble også tydelig at de enslige mindreårige med tidsbegrenset oppholdstillatelse hadde en sterk mistillit til andre ungdommer, ansatte og ikke minst den norske staten.

I forskningsspørsmålet *Hvordan blir mestringsstrategiene håndtert i praksis?* ble skolen fremhevet som en positiv arena for ungdommene. Skolen var både en arena for å styrke eksisterende mestringsstrategier ved at ungdommene eksempelvis holdt seg distraheret og fokusert. I tillegg representerte skolen en mulighet for å realisere fremtidsplanene, og bli en større del av det norske samfunnet. I diskusjonen ble det likevel også tydeliggjort at skoletilbudet ikke er optimalt, der flere av ungdommene som hadde bodd lenge i Norge karakteriserte voksenopplæringen som kjedelig og begrensende. Ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse så heller ikke hensikten med å lære norsk. De ønsket å bli en del av det norske samfunnet, det å gå på en vanlig norsk ungdomsskole/videregående var derfor et ønske hos flere av ungdommene.

For guttene med midlertidig oppholdstillatelse kom derimot flukten frem som en aktiv håndtering av mestringsstrategiene i praksis, som innebar både problemfokuserte- og følelsesfokuserte mestringsstrategier (Lazarus og Folkman, 1984). Gjennom å planlegge flukten tok ungdommene aktivt kontroll over en håpløs situasjon, der de prøvde å skape en opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 1987). Gjennom flukten ble mestringsstrategier som selvstendighet, mistillit og distraksjon synlig. Felles for hvordan mestringsstrategiene ble håndtert i praksis var en drivkraft om å skape en bedre fremtid, noe som var motivasjonen og meningskomponenten til ungdommene (Antonovsky, 1987).

I forskningsspørsmålet *Hvordan erfares hverdagen for enslige mindreårige asylsøkere, og fremstår mestringsstrategiene som en beskyttende faktor i hverdagen?* ble det identifisert at hverdagen til ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse var preget av en dyp avmakt, der guttene karakteriserte å være både psykisk og fysisk sliten. Særlig slet guttene med å sove, noe som gikk over skolegangen. De ansatte fremhevet at det var mye psykiske helseproblemer hos guttene med begrenset oppholdstillatelse som selvskadning, og selvmordsforsøk. Det kom frem at disse ungdommene nedprioriterte grunnleggende behov som søvn, mat og aktiviteter. Videre ble det identifisert at ungdommene følte seg konstant utrygge, sett i motsetning til de resterende ungdommene. Selv om det ble identifisert flere ressurser hos ungdommene, ble risikoen og rammene rundt karakterisert som større enn tilgjengelig ressurser.

I forskningsspørsmålet *Hvilken betydning har sosial støtte for enslige mindreåriges konstruksjon av mening og hva beskrives som støttende opplevelser i asylmottaket?* kom det frem at ungdommene som hadde vært i Norge i en kort periode satt pris på den støtten de mottok fra de ansatte, og at de særlig verdsatte praktisk informasjon og instrumentell støtte. Sosial støtte ble sett på som en beskyttende faktor, men mistillit var spesielt fremtredende hos ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse. Dette ble sett i sammenheng med at ungdommene hadde byttet mottak flere ganger, og at de opplevde at de ansatte ikke var tilstede når de trengte noen å snakke med. Strukturelle faktorer som at mottak legges ned, store mottak og et uavklart formelt krav til hvordan det sosiale relasjonsarbeidet skal foregå på mottaket ble sett på som forklaringer på hvorfor den sosiale støtten ble sett på som begrensende (Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen, 2018).

6.1 Når politikken treffer bakken

Basert på presentasjon og drøfting av funn kan det stilles spørsmål om problemstillingen handler om noe mer enn hvordan enslige mindreårige asylsøkere konstruerer mening i norske asylmottak. Jeg vil påstå at denne studien med tydelighet også belyser hvordan hverdagslivet ser ut der politikken treffer bakken. Det ble vist at ungdommene konstruerer mening ved å klamre seg til skolen og hverdagsrutiner, men også gjennom å planlegge en flukt fra Norge. Etter å ha gjennomført intervjuene ser jeg at problemstillingen i like stor grad viser de menneskelige konsekvensene av en innskjerpet asylpolitikk. Selv om det ble identifisert flere mestringsstrategier, ble det også tydelig at de kontekstuelle rammene setter stor begrensinger for hverdagslivet på mottaket. Det kan stilles spørsmål ved om de enslige mindreårige asylsøkerne blir sett utenfor barns rettigheter i Norge? Gjennom presentasjon og drøfting av funn fremkommer det at enslige mindreårige asylsøkere ikke har de samme rettighetene som andre ungdommer i Norge. Det kan derfor se ut til at etter innsamling av data, og analyser at referanserammen i denne oppgaven ikke er tilstrekkelig. Jeg vil derfor basert på de funn som kom frem i empirien, videre belyse ungdommenes rettigheter ved å trekke inn De Forente Nasjoner (FNs) barnekonvensjonen.

Konvensjonen for barns rettigheter ble vedtatt av FN november 1989, og ble følgende ratifisert i Norge, januar 1991 (Strand, 2017). Barnekonvensjonen er barns egne menneskerettigheter, og den ble til fordi barn er en sårbar gruppe, der det ble ansett som viktig å sikre barnas behov for beskyttelse. Hovedprinsippet er at barnets beste skal komme først, i alle situasjoner, overalt (Strand, 2017). Det kan i denne sammenheng stilles spørsmål om de enslige mindreåriges asylsøkere *beste* virkelig kommer først. I artikkel 3 i barnekonvensjonen står det at «ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn» (Barne- og familiedepartementet, 2003, s.9). Ut i fra presenterte funn, kom det frem flere faktorer som ble sett på som hindrende for at ungdommene opplevde mening og mestring i hverdagen. Barnas beste ble med andre ord ikke vektlagt. Noen av disse faktorene var som jeg har angitt lang ventetid, og bruk av midlertidig oppholdstillatelse.

NOAS *et al.* (2017) poengterer at et av formålene fra UDI sin side med å gi midlertidig opphold til enslige mindreårige var å sende et politisk signal, der målet var å hindre at barn og

unge skulle legge ut på en farlig flukt. Det kan derimot se ut til at midlertidig oppholdstillatelse ikke har hatt en slik effekt. Jeg har tidligere nevnt at det var flere av guttene som vurderte å flykte, og i følge de ansatte forsvant det ungdommer fra mottaket hver eneste uke. I likhet med mine funn fant NOAS *et al.* (2017) at situasjonen med tidsbegrenset oppholdstillatelse har ført til en usikker tilværelse, som har resultert i en forverret psykisk helse med selvskading og selvmordsforsøk. Konsekvensene av å leve midlertidig i et land utfordrer derfor ivaretagelsen av barns rettighet i tråd med FNs barnekonvensjon (NOAS *et al.*, 2017). Det kan særlig se til å understreke at det å bruke midlertidig oppholdstillatelse ikke fører til barnets beste, men en langvarig situasjon preget av usikkerhet. Det å bruke barn som et middel for å sende et politisk signal strider derfor på mange måter mot barns menneskerettigheter (NOAS *et al.*, 2017).

I samtalene med både ungdommene og de ansatte kom det frem at ungdommene mente det ikke var et alternativ å reise tilbake til Afghanistan, og det å flukte ble sett som det eneste vlaget de hadde. Jeg stiller likevel spørsmål ved at det ikke blir gjort flere tiltak for å hindre at de enslige mindreårige asylsøkerne flykter. Det kom frem i samtalene at en av grunnene til at de flyktet var fordi de var redd og usikker for å bli sendt tilbake til hjemlandet. Denne usikkerheten oppleves som konstant og pågår gjennom hele perioden de oppholder seg i Norge. Det at mindreårige flyktet fra mottaket var nærmest blitt en normalitet de ansatte, og det var noe som de anså at de ikke kunne forhindre. Sett i sammenheng avdekte likevel også mine funn at ungdommene opplevde at de ikke kjente de ansatte, og at de hadde en dårlig tilknytning til skolen, ansatte og nærmiljøet. Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) pekte på at det relasjonelle forholdet var svært viktig for at de ansatte skulle plukke opp psykososiale endringer hos ungdommene. Det kan derfor tenkes at bedre relasjoner også gjør at ungdommene føler seg mer ønsket og verdsatt. Flere av ungdommene hadde derimot både mistillit til de ansatte, og den norske staten, og dette førte til at de ikke følte seg velkommen.

I FNs barnekonvensjonen står det at barn har rett til ekstra vern hvis de er flyktninger. Denne rettigheten er nedfelt i artikkel 22, der står det blant annet at «Partene skal treffe egnende tiltak for å sikre at et barn som søker flyktningstatus eller anses som flyktning i samsvar med gjeldende internasjonal eller nasjonal rett og praksis (...)» (Barne- og familiedepartementet, 2003, s.18). Det er mottaket som har omsorgsansvar for de enslige mindreårige asylsøkerne,

men det kan stilles spørsmål om det blir ytet tilstrekkelig omsorg overfor ungdommene. I presentasjon og drøfting av funn kom det frem at ungdommene hadde flere psykiske problemer, dette kom særlig frem i intervjuene med de ansatte. De karakteriserte at ungdommene hadde store søvnproblemer, depresjon og episoder med selvskading og selvmordsforsøk på mottaket. Det er ingen tvil om at disse ungdommene trenger ekstra oppfølging. Likevel viste det seg at mottaket opplevde den psykiske helseoppfølgingen fra kommunen som utilstrekkelig, og at dette var et ansvarsområde som de ansatte selv måtte ta. Som tidligere nevnt opplevde de ansatte at de hadde store mottak, og liten kontroll på hverdagen, og det kan derfor stilles spørsmål om ungdommene får den beskyttelsen som de trenger.

Sett i sammenheng er EMA under 15 år underlagt Bufetat, et lovregulert tilbud etter barnevernloven, der barna bosettes på omsorgssentre med større bemanning (Bufdir, 2017). I følge Berg og Tronstad (2015) er ungdom på slike omsorgssentre gjennomgående mer fornøyd enn ungdom som bor på mottak. I likhet med mine funn identifisere de at ungdommene over 15 år savnet å ha voksne å snakke med, og de etterlyste et botilbud som minnet mer om et hjem. Det kan derfor se ut til at det også er store forskjeller mellom tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere som er under, eller over 15 år. Lidén, Stang og Eide (2017) mener at det at UDI har ansvaret for barn mellom 15 og 18 år på bakgrunn av behovet for fleksibilitet er diskriminerende, og at det eksisterer et stort gap i standardene mellom UDI og Bufetat sin omsorgsyting. Berg og Tronstad (2015) konkluderer med at Bufetat bør ta ansvaret for alle enslige mindreårige for å sikre barns beste. Det at enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år ikke har de samme tilbudene og rettighetene som barn under 15 år er derfor med på å styrke en mistillit hos ungdommene.

Videre står det blant annet beskrevet i artikkel 14 at «partene skal respektere barnets rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet» (Barne- og familiedepartementet, 2003, s. 14). Som jeg tidligere har vært inne på er religion svært sentral i mange av ungdommenes meningsdanning (Ní Raghallaigh, 2011). Kontakt med indre følelser og eksistensielle tanker ble for enkelte av ungdommene gitt gjennom troen på Gud. Det kom likevel frem at to av seks ungdommer hadde endret deres tro på Gud i løpet av tiden i Norge. På den ene siden kom det frem at noen av ungdommene hadde utviklet et positivt menneskesyn gjennom tiden i Norge. De hadde fått en større forståelse for at religioner var likeverdige, og at det viktigste var

menneskeverd. På den andre siden kom det frem i samtalen at forholdene i Norge gjorde det vanskelig å opprettholde religiøse aktiviteter som bønn, gå i moskeen, og utføre ramadan i den norske konteksten.

Religion er ansett som å være viktig for å mestre situasjoner, men også for å finne mening (Antonovsky, 1987; Lazarus og Folkman, 1984). Det kan derfor sees som bekymringsverdig at to av seks ungdommer fortalte at de hadde mistet litt av troen i løpet av tiden i Norge. Dette er nettopp fordi religion kan være et godt hjelpemiddel for å skape mening, og en økt følelse av kontroll i hverdagen (Ní Raghallaigh, 2011). Endret trosoppfattelse i løpet av tiden i Norge var blant annet et resultat av at de fant det vanskelig å vite når, og hvor de skulle be. Ungdommene opplevde at de manglet veiledning og tilrettelegging for religiøse aktiviteter på mottaket, noe som gikk utover deres frihet til å gi uttrykk for egen religion (Barne- og familiedepartementet, 2003). Det kan derfor se ut til at de ansatte må ta en større rolle i å tilrettelegge for dette, da hverdagen for ungdommene gjerne karakteriseres som kaotisk og usammenhengende i utgangspunktet.

I denne studien har jeg vektlagt betydningen av skolegang, og den positive effekten skolen har på elevenes mestringsfølelse og meningsskapning. Barnets rett til utdanning er også vektlagt i barnekonvensjonen artikkel 28, og det å sikre utdanning er i seg selv den viktigste retten (Barne- og familiedepartementet, 2003). Det står beskrevet at nasjonen har en plikt til å «treffe tiltak for å oppmuntre til regelmessige skolegang og for å redusere antallet av dem som ikke fullfører skolegang» (Barne- og familiedepartementet, 2003, s.22). Som jeg tidligere har nevnt kan dette sikres ved at barna får et meningsfullt tilbud som er rettet til deres alder, interesser og meningsdanning. Denne studien har særlig pekt på at et meningsfullt tilbud kan sikres gjennom at ungdom med midlertidig oppholdstillatelse får tilbud om å lære noe som de senere kan få bruk for, eksempelvis engelsk og matte. Det kan også være at ungdom som er kvalifisert får et tilbud om å gå på grunnskole eller videregående skole uavhengig av deres oppholds status. Avslutningsvis kom det også frem at skoletilbudet bør tilrettelegges for enslige mindreårige asylsøkere med psykiske helseproblemer, slik at de ikke risikerer å miste skoleplassen når de har tyngre perioder.

I artikkel 29 står det også spesifisert at utdanning skal ta sikte på «å utvikle barnets personlighet, talenter, og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig» (Barne- og familiedepartementet, 2003, s. 23). Dette kan særlig se ut til å berøre ved noe av essensen i oppgaven, nettopp det at skolen også er noe mer enn et sted for læring, men også et sted for å forsterke barna- og ungdommenes ressurser (Olsen og Traavik, 2010). Barnekonvensjonen understreker også at skolen skal være en arena for å utvikle respekt for egen kulturelle identiteter, språk og verdier. Dette kan sees i sammenheng med at det å skape en bro mellom fortid og fremtid, og sikre kontinuitet ble identifisert som viktig for ungdommenes mestring og meningskaping (Ní Raghallaig og Gilligan, 2010).

6.2 Det salutogene perspektivet

I denne oppgaven har jeg særlig identifisert ungdommens ressurser, og mestringsstrategier. I et salutogenetisk perspektiv ønsker ungdommene å ta kontroll over tilværelsen. Ungdommene som venter på svar på asylsøknaden eller bosetting i kommunen gjorde det ved å benytte skoletilbudet, mens ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse gjorde det ved å planlegge å flykte (Antonovsky, 1987). Det ble likevel tydelig gjennom funnene at ungdommene ikke hadde noe ytre kontroll. En av grunnene til dette var at asylmottaket, og rammene rundt ikke var tilrettelagt for mestring og meningskaping i hverdagen. Hverdagen var preget av gjentatte brudd for ungdommene, der fire av seks ungdommer hadde opplevd å bytte mottak opptil fire ganger. De hadde gjerne opplevd å måtte flytte fra sør til nord i landet, eller motsatt. Dette så videre ut til å skape store konsekvenser for etablering av sosiale relasjoner, og skape tillitsforhold med andre. Som tidligere presentert opplevde ungdommene at bruddene førte til at de måtte starte på nytt med utviklingen deres hver gang. De opplevde videre at de fikk en forsinket læring og tilpasning til Norge, og at livene deres ble satt ytterligere på vent. Dette kan sees i sammenheng med at det ble tydelig i funnene at ungdommene ønsket stabilitet og kontinuitet i hverdagen.

Det som særlig tydeliggjøres er at ungdommenes konstruksjon av mening ikke er en tilstrekkelig beskyttelse for deres livskvalitet og velvære. En av grunnene til dette er at de faktisk bare er ungdom under utvikling. Den sosiale støtten ble sett på som avgjørende, og slik som barnekonvensjonen understreker skal ikke barn ha ansvar for egen helse og velvære alene (Barne- og familiedepartementet, 2003). I artikkel 27 er det poengtert at en hver nasjon skal sikre en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, psykiske, åndelige,

moralske og sosiale utvikling. De som har ansvar for barnet, som i denne sammenheng er UDI, og de ansatte på mottaket, skal ha det grunnleggende ansvaret for å sikre de levekår som er nødvendig for barnets utvikling (Barne- og familiedepartementet, 2003).

Det som anses å være problemet er likevel at ingen føler et tilstrekkelig ansvar for ungdommene. En av grunnene til dette var at ungdommene måtte flytte mye rundt, og relasjonen og ansvarsfølelsen for ungdommen ble begrenset. En annen grunn var at de ansatte følte at mottaket ikke var tilrettelagt for å ha ungdommer over en lengre periode.

I samtalene med de ansatte kom det frem at ungdommene på mottaket hadde store psykiske helseproblemer, deriblant med selvskading og selvmordsforsøk. En av grunnene til dette var at ungdommene med midlertidig oppholdstillatelse hadde en sterk følelse av utrygghet, og at de nedprioriterte grunnleggende behov som mat, søvn og aktiviteter (Maslow, 1943; 1954). Ungdommene prøvde aktivt å gjøre noe med situasjonen deres for å skape en bedre fremtid, men som tidligere poengtert var risikoen større enn tilgjengelige ressurser (Borge, 2010). Som Antonovsky (1987) poengterer fører mangel på begripelighet, håndterbarhet og mening til uhelse, og sådan psykiske helseproblemer.

Oppsummert kan det vitne om et system som ikke er tilrettelagt for å ha barn over en lengre periode. Det kan se ut til at de kontekstuelle rammene som er rundt de enslige mindreårige asylsøkere kommer i strid med barnekonvensjonen. Dette fører med andre ord igjen til et brudd på deres menneskerettigheter. Jeg vil derfor avslutningsvis komme med noen kommentarer på hva jeg anser som nødvendig for å sikre og styrke de enslige mindreåriges mestring og opplevelse av mening i norske mottak, og samtidig sikre disse ungdommenes rettigheter i Norge.

6.3 Veien videre

Skolen

Skolen representerer en arena for å styrke de enslige mindreårige asylsøkernes mestringsstrategier og ressurser. Det kan derfor sees som nødvendig at skolen sin betydning for ungdommene, både blir fremhevet og vektlagt i arbeidet med EMA. Dette innebærer blant annet å sikre ungdommenes skolegang, uavhengig av juridisk status. Det er likevel ikke nok at ungdommene går på skolen, det er også avgjørende at ungdommene opplever skolen som

meningsfull. Dette kan eksempelvis gjøres ved å tilrettelegge skolehverdagene for ungdommene med begrenset oppholdstillatelse, med å tilby alternativer til norsk undervisning. Dette kan se ut til å sikre ungdommenes psykiske helse uavhengig om de skal bli sendt tilbake til Afghanistan, og er sådan for barnas beste.

Det kan også settes spørsmål ved om skolegangen kunne vært bedre tilrettelagt for enslige mindreårige asylsøkere med psykiske helseproblemer. Det var flere av ungdommene som stod i fare for å miste skoleplassen på grunn av fravær, og mange av de hadde fortsatt skoleplass kun fordi de ansatte var rausere på å gi gyldig fravær. Til slutt kom det også frem at det er et ønske hos ungdommene å gå på norske ungdomsskoler/videregående, og at dette bør tilrettelegges så godt det lar seg gjøre for alle ungdommene.

Mottaket

Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) fremhever at slik mottakssystemet er bygget opp i dag, der asylankomster varierer dramatisk fra år til år, må mottakene forvente at sektoren vil bygges både opp og ned i tiden fremover. Uavhengig av dette, finnes det likevel forbedringer i hvordan mottaket er utformet på systemnivå. Gjennom presentasjon og drøfting av funn ble det tydelig at det er en nødvendighet å forbedre prosessen knyttet til nedleggelse, og flytting av ungdommene. Det å sikre stabilitet og kontinuitet for ungdommene må derfor prioriteres. Det bør også vektlegges en rask behandlingstid i mottak for ungdom, og en unngåelse av bruk av midlertidig oppholdstillatelse. Begge deler fører til en lang ventetid som er svært belastende for ungdommene. Midlertidig oppholdstillatelse var også forenlig med at ungdommene la ut på en farlig flykt til Sentral-Europa. Jeg stiller meg bak tidligere forskning sine anbefalinger om at Bufdir skal overta ansvaret for alle enslige mindreårige asylsøkere. Det er en fordel med mindre mottak, med flere personell per ungdom (Berg og Tronstad, 2015; Lidén, Stang og Eide, 2017).

Midlertidig oppholdstillatelse

Midlertidig oppholdstillatelse innebærer oppholdstillatelse frem til fylte 18 år, og at ungdommene ikke blir returnert så lenge de er mindreårige (Bufdir, 2017). I likhet med NOAS *et al.* (2017) sine funn fant jeg at tilværelsen med midlertidig oppholdstillatelse førte til en utrygg hverdag, som har resultert med forverret psykisk helse med selvskading, og selvmordsforsøk. I tillegg førte midlertidig oppholdstillatelse til at flere ungdommer la ut på

en farlig flukt, der mottaket opplevde at ungdommer forsvant hver uke. Dette så særlig ut til å bryte med barns rettigheter slik det er nedfelt i FNs barnekonvensjon, og rettigheten om at barns beste skal vektlegges (Barne- og familiedepartementet, 2003). For veien videre blir det derfor sett på som en nødvendighet at bruken av midlertidig oppholdstillatelse opphører.

Relasjonsbygging

Strukturelle utfordringer ble sett på som et hinder for å skape meningsfulle relasjoner mellom de ansatte og ungdommene. Sønsterudbåten, Tyldum, og Raundalen (2018) har pekt på at det ikke er et formelt krav til hvordan det sosiale relasjonsarbeidet skal foregå på mottaket, og at dette gjør at meningsfulle relasjoner er tilfeldig og stedsavhengig. Det kan derfor se ut til at det er en nødvendighet både fra UDI og de individuelle mottakene å ha et økt fokus på relasjonsbygging mellom de ansatte og ungdommene, da sosial støtte er svært viktig for ungdommens psykiske helse (Antonovsky, 1987). I samtalene med de ansatte opplevde jeg at de virkelig ønsket det beste for ungdommene, men at de gjerne ikke strakk til. De ansatte hadde på sin side en liten opplevelse av kontroll, med en usikkerhet knyttet til hva som skulle skje med de afghanske guttene. Ville alle ungdommene med begrenset oppholdstillatelse plutselig bli hentet av politiet en dag? Ville deres mottak også bli lagt ned?

Denne usikkerheten satt også en begrensning for relasjonsbyggingen mellom ansatt og ungdom. Det kan tilsynelatende se ut til at det å trygge de ansatte, og skape en større kontroll for dem kan være med å på skape en bedre relasjon. Avslutningsvis kom det frem at de ansatte hadde hele den psykososiale oppfølging av ungdommene, uavhengig av hvilke psykiske problemer ungdommen hadde. Dette kan tyde på at det er nødvendig å styrke den psykososiale oppfølgingen fra kommunen, der det utføres retningslinjer fra UDI om hvordan BUP skal følge opp og bistå de ansatte i oppfølgingen av enslige mindreårige asylsøkere på mottak.

LITTERATURLISTE

- Abramson, L.Y., Seligman, M.E.P., og Teasdale, J.D. (1978) Learned Helplessness in Humans: Critique and Reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87(1), s.49-74
- Antonovsky, A. (1979) *Health, Stress and Coping*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Antonovsky, A. (1987) *Untraveling the Mystery of Health: How People Manage Stress and Stay Well*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Antonovsky, A. (1996) The salutogenic model as a theory to guide health promotion. *Health promotion international* 11(1), s.11-18
- Antonovsky, A. (2012) *Helsens Mysterium: Den salutogene modellen*. Dimograf: Gyldendal Akademisk
- Argent, H. (1996) Children in need: unaccompanied refugees. *Adopting & Fostering*, 20(1), s.24-29
- Bandura, A. (1977) Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), s.191-215
- Bandura, A. (2001) Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective, *Annual Review of Psychology* 52, s.1-26
- Barne- og familiedepartementet (2003) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Lest: 3. april. 2018)
- Barneombudet (2017) *Sterk bekymring for enslige mindreårige i mottak*. Tilgjengelig på: <http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2017/04/Sterk-bekymring-for-enslige-mindre%C3%A5rige-i-mottak.pdf> (Lest: 15. april. 2017).
- Berg, B. og Tronstad, K.R. (red.) (2015) *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. Trondheim: NTNU Grafisk senter
- Borge, A.I.H. (2010) *Resiliens: Risiko og sunn utvikling*. 2.utg. Dimograf: Gyldendal Akademisk
- Brekke, J.P. (2004) *While we waiting: Uncertainty and empowerment among asylum-seekers in Sweden* Rapport 2004:10 Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Tilgjengelig på: https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2440626/R_2004_10.pdf?sequence=3 (Lest: 10. april. 2018)
- Bufdir (2017) *Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. Tilgjengelig på: https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/ (Lest: 15. september 2017)

- Bufdir (2018) *Mindreårige asylsøkere og flyktninger*. Tilgjengelig på:
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/ (Lest: 20. mars. 2018)
- Busch, T. (2013) *Akademisk skriving: For bachelor- og masterstudenter*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Carlson, B.E., Cacciatore, J., og Klimek, B. (2012) A Risk and Resilience Perspective on Unaccompanied Refugee Minors. *Social Work* 57(3), s. 259-269
- Carter, S.M. og Little, M. (2007) Justifying Knowledge, Justifying Method, Taking Action: Epistemologies, Methodologies and Methods in Qualitative Research. *Qualitative Health Research*, 17(10), s.1316-1328
- Charmaz, K. (2014) *Constructing Grounded Theory* 2.utg. London: Sage publications
- Cohen, S. (1992) Stress, Social Support, and Disorder. I: Veiel, H.O.F og Baumann, U. (red.) *The meaning and measurement of social support*. New York: Hemisphere Press, s.101-124
- Cohen, S. og Wills, T.A. (1985) Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin* 98(2), s.310-357
- Dalgard, A.B, Wiggen, K.S., og Dyrhaug, T. (2018) *Enslige mindreårige flyktninger 2015-2016: Demografi, barnevern, arbeid, utdanning og inntekt*. Rapporter 2018/3. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig på: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/enlige-mindrearige-flyktninger-2015-2016> (Lest: 5. april 2018)
- Deloitte (2014) *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet: Evaluering av omsorgsreformen for enslige mindreårige asylsøkere*. Tilgjengelig på:
<https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002724> (Lest: 18. februar 2018)
- Ehnholt, K.A. og Yule, W. (2006) Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 47(12), s. 1197-1210
- Espnes, G.A. og Smedslund, G. (2009) *Helsepsykologi*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Fremstad, M. (2017) UDI- Flere enslige mindreårige har forsøkt å ta sitt eget liv. *abcnyheter.no*, 9. februar. Tilgjengelig på:

<https://www.abcnyheter.no/nyheter/norge/2017/02/09/195276393/udi-flere-enslige-mindrearige-har-forsokt-ta-sitt-eget-liv> (Lest: 16. april 2018)

- Glaser, B.G. og Strauss, A.L. (1967) *The discovery of grounded theory*. Chicago: Aldine
- Goodman, J.H. (2004) Coping with trauma and hardship among unaccompanied refugee youths from Sudan. *Qualitative Health Research* 14, s.1177–1196
- Hennink, M., Hutter, I., og Bailey, A. (2011) *Qualitative research methods*. London: Sage Publications
- Hopkins, P. og Hill, M. (2010) The needs and strengths of unaccompanied asylum-seeking children and young people in Scotland. *Child & Family Social Work* 15, s.399-408
- Håkonsen, K.M (2009) *Innføring i psykologi*. 4.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Karademas, E.C. (2006) Self-efficacy, social support and well-being: The mediating role of optimism. *Personality and Individual Differences* 40, s.1281-1290
- Kvale, S. og Brinkmann S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. 3.utg Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Langeland, E. Og Wahl, A.K (2009) The impact of Social support on mental health service users sense of coherence: A longitudinal panel survey. *International Journal of Nursing Studies* 46, s.830-837
- Lazarus, R.S. (1999) *Stress and Emotion: A New Synthesis*. New York: Springer Publishing Company
- Lazarus, R.S og Folkman, S. (1980) An Analysis of Coping in Middle-Aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behavior* 21(3), s.219-239
- Lazarus, R.S. og Folkman, S. (1984) *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company
- Lidén, H., Eide, K., Hilde, K., Nilsen, A.C.E.N., og Wærdahl, R. (2013) *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. Rapport 2013:3 Oslo: Institutt for samfunnsforskning
Tilgjengelig på: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/forsknings-og-utviklingsrapporter/levekår-i-mottak-for-enslige-mindrearige-asylsokere-2013/> (Lest 16. september 2017).
- Lidén, H., Stang, E.G., og Eide, K. (2017) The gap between legal protection, good intentions and political restrictions: Unaccompanied minors in Norway. *Social Work and Society International Online Journal* 15(1), Tilgjengelig på:
<http://www.socwork.net/sws/article/view/497/1001> (Lest: 12. april. 2018)

- Lindström, B. og Eriksson, M. (2006) Contextualizing salutogenesis and Antonovsky in public health development. *Health Promotion International* 21(3), s.238-244
- Lindström, B. og Eriksson, M. (2015) *Haikerens guide til salutogenese: Helsefremmende arbeid i et salutogent perspektiv*. Dimograf: Gyldendal Akademisk
- Locke, L.F., Silverman, S.J. og Spirduso, W.W. (2010) *Reading and understanding research* 3.utg. Los Angeles: Sage publications
- Maslow, A.H. (1943) A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), s.370-396
- Maslow, A.H. (1954) *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row Publisher
- Masten, A.S. (2001) Ordinary Magic: Resilience Process in Development. *American Psychological Association* 56(3), s. 227-238
- Masten, A.S., og Powell, J. (2003). A Resilience Framework for Research, Policy, and Practice. I: Luthar, S. (red.), *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 1-26
- Mels, C., Derluym, I. og Broekaert, E. (2008) Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study. *Child, care, health and development*, 34(6), s.757-762
- Miller, D. (2008) Immigrants, Nations, Citizenship. *The journal of Political Philosophy* 16(4), s. 371-390
- NESH (2016) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. 4.utg. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer
- Ní Raghallaigh, M. (2011) Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An Available and Compelling Coping Resource. *British Journal of Social Work* 42, s.539-556
- Ní Raghallaigh, M. (2013) The Causes of Mistrust amongst Asylum Seekers and Refugees: Insights from Research with Unaccompanied Asylum-Seeking Minors Living in the Republic of Ireland. *Journal of Refugee Studies* 27(1), s.82-100
- Ní Raghallaigh, M. og Gilligan, R. (2010) Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child & Family Social Work*, 15, s. 226-237.
- NOAS, Redd Barna og FO (2017) *En gjennomgang av midlertidig opphold til enslige mindreårige asylsøkere*. Tilgjengelig på: https://www.noas.no/wp-content/uploads/2017/10/EMA-notat_web.pdf (Lest: 15. januar 2018)

- Olsen, M.I. og Traavik, K.M. (2010) *Resiliens i skolen: Om hvordan skolen kan bidra til livsmestring for sårbare barn og unge. Teori og tiltak*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Oppedal, B. og Idose, T. (2012) Conduct Problems and Depression among Unaccompanied Refugees: The Association with Pre-Migration Trauma and Acculturation. *Anales de psicología* 28(3), s.683-694
- Oppedal, B. og Idose, T. (2015) The role of social support in the acculturation and mental health of unaccompanied minor asylum seekers. *Scandinavian Journal of Psychology* 56(2), s.203-211
- O'Toole Thommessen, S.A., Corcoran, P., og Todd, B.K. (2015) Experiences of Arriving to Sweden From Afghanistan: An Interpretative Phenomenological Analysis. *Psychology of Violence* 5(4), s.374-383
- O'Toole Thommessen, S.A. og Todd, B.K. (2018) How do refugee children experience their new situation in England and Denmark? Implications for educational policy and practice. *Children and Youth Service Review* 85, s.228-238
- Regjeringen (2017) *Enslige mindreårige asylsøkere*. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnevern/enslige-mindrearige-asylsokere/id2465298/> (Lest 06. oktober 2017)
- Regjeringen (2018A) *Forskrift om endringer i utlendingsforskriften (oppholdstillatelse til enslige, mindreårige asylsøkere)*. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-endringer-i-utlendingsforskriften-oppholdstillatelse-til-enslige-mindrearige-asylsokere/id2587365/> (Lest: 3. februar. 2018)
- Regjeringen (2018B) *Ikrafttredelse av endringer i utlendingsforskriften §§ 8-8 og 8-8 a (oppholdstillatelse til enslige, mindreårige asylsøkere)*. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/g-032018--ikrafttredelse-av-endringer-i-utlendingsforskriften--8-8-og/id2587362/> (Lest: 3. februar. 2018)
- Ringdal, K. (2013) *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* 3.utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Rutter, M. (2006) Implications of Resilience Concepts for Scientific Understanding. *Annals New York Academy of Sciences*, s.1-12
- Rutter, M. (2013) Annual Research Review: Resilience – clinical implications. *Child Psychology and Psychiatry* 54(4), s.474-487

- Seligman, M.E.P (2006) *Learned optimism: How to Change Your Mind and Your Life*, New York: Vintage Books
- Skjetne, O.L. (2017) Full alarm om unge asylsøkere: Traumatiserte, apatiske og redde, *Verdens gang*, 28. februar. Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/asyl-debatten/full-alarm-om-unge-asylsoekere-traumatiserte-apatisk-og-redde/a/23937162/> (Hentet: 4. april. 2018)
- Strand, V.B. (2017) *Barnekonvensjonen*. Oppdatert 25. september 2017. Store Norske Leksikon Tilgjengelig på: <https://snl.no/Barnekonvensjonen> (Lest: 07. april. 2018)
- Sønsterudbåten, S., Tyldum, G., og Raundalen, M. (2018) *Et trygt sted å vente: Omsorgspraksiser på asylmottak for enslige mindrearige*. Fafo-rapport 2018:05. Oslo: Fafo. Tilgjengelig på: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/forsknings-og-utviklingsrapporter/et-trygt-sted-a-vente--omsorgspraksiser-pa-asylmottak-for-enslige-mindrearige/> (Lest: 21. mars. 2018)
- Thoits, P.A. (1995) Stress, Coping, and Social Support Processes: Where Are We? What Next? *Journal of Health and Social Behavior*, s.53-79
- Thornquist, E. (2003) *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori: For helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Thuen, F. og Aarø, L.E. (2001) Psykisk helse og forebyggende arbeid: Litteraturgjennomgang. *Tidsskrift for Norsk Psykologiforening* 5, s.410-423
- Tjernshaugen, K. og Olsen, T. (2017) Har du ikke skjont hvorfor alle snakker om «oktoberbarna»? Da bør du lese dette. *Aftenposten.no*, 14. november. Tilgjengelig på: <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/p03EV/Har-du-ikke-skjont-hvorfor-alle-snakker-om-oktoberbarna-Da-bor-du-lese-dette> (Lest: 6. desember. 2017)
- Tjora, A. (2010) *Kvalitative forskningsmetoder: I praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- UDI (2017A) *Enslige mindrearige asylsøker*. Tilgjengelig på: <https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoeker/> (Lest: 07. oktober. 2017)
- UDI (2017B) *Ny ordning for assistert retur av enslige mindrearige til Afghanistan*. Tilgjengelig på: <https://www.udi.no/viktige-meldinger/ny-ordning-for-assistert-retur-av-enslige-mindrearige-til-afghanistan/> (Lest: 16. november 2017)
- UDI (2018A) *Asylsøknader enslige mindrearige asylsøkere (2017)*. Tilgjengelig på: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asylsokere-2017/> (Lest: 15. februar 2018)

UDI (2018B) *UDI praksisnotater: Behandling av asylsaker fra enslige mindreårige søkere – særlig om aldersvurdering* Tilgjengelig på:

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-praksisnotater/pn-2012-011/#attachment> (Lest: 15. februar 2018)

Ungar, M. (2008) Resilience across Cultures. *British Journal of Social Work* 38, s.218-235

Utlendingsforskriften (2010) *FOR-2009-10-15-1286 Forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her*

Wahba, M.A. og Bridwell, L.G. (1976) Maslow Reconsidered: A Review of Research on the Need Hierarchy Theory. *Organizational Behavior and Human Performance* 15, s.212-240

Watters, C. (2008) *Refugee children: Towards the next horizon*. London: Routledge

VEDLEGG

Vedlegg 1: Behandling av personvern

Berit Berg
NTNU Samfunnsforskning AS
Dragvoll Allé 38 B
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 21.04.2017

Vår ref: 53189 / 3 / STM

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.02.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>53189</i>	<i>Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettssikkerhet, helsefremming</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU Samfunnsforskning AS, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Berit Berg</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.03.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Siri Tenden Myklebust

Kontaktperson: Siri Tenden Myklebust tlf: 55 58 22 68

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

FORMÅL

«NTNU Samfunnsforskning skal på oppdrag fra Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) undersøke enslige mindreårige asylsøkeres informasjonsbehov i ulike faser av asylprosessen. Vi vil innhente kunnskap om informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige i norske mottak og de unges erfaringer med dette. Fokus for studien vil være identifisering av gode praksiser som kan bidra til å redusere negative konsekvenser ved mottakstilværelsen og øke mestringsfølelse blant de mindreårige. Vi vil studere utfordringer i informasjonsarbeidet og belyse eventuelle behov for kompetansehevende tiltak. De mindreåriges informasjonsbehov vil bli undersøkt i relasjon til helse, omsorg og rettssikkerhet.»

ANDRE TILLATELSER

Forsker har søkt UDI om godkjenning av prosjektet. Vi forutsetter at dere ikke starter prosjektet og datainnsamlingen før dere har fått tilbakemelding fra UDI, vi ber også om at tillatelsen ettersendes til personvernombudet@nsd.no.

UTVALG OG REKRUTTERING

Utvalget omfatter forskjellige kategorier enslige mindreårige som befinner seg i ulike faser av asylprosessen, representanter/verger, fagpersoner i mottak for enslige mindreårige asylsøkere, representanter for Politiets utlendingsenhet (PU) og Utlendingsdirektoratet (UDI) som har ansvar for registrering og asylintervjuet, samt ansatte i Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS), som har ansvar for informasjon og veiledning av asylsøkere på ankomstmottaket.

Rekruttering av fagpersoner og leder/ansatte vil skje gjennom forespørsel pr epost og gjennom snøballmetoden.

Forespørsel om intervjuer av enslige mindreårige asylsøkere formidles via skriftlig informasjon og ansatte. Informasjon til personer som rekrutteres gjennom UDI/på asylmottak, må inneholde informasjon om at valget ikke har betydning for utfallet av en eventuell søknad vedkommende måtte ha til behandling hos UDI. Det må også opplyses om at UDI ikke vil få tilgang på informasjon som kan identifisere dem som samtykker.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivene er godt utformet, men riktig dato for prosjektslutt og tidspunkt for anonymisering av data (31.03.2018) må påføres alle skrивene. Vi minner ellers om at det er forskers ansvar at informasjonen gis på et språk som utvalget behersker.

Representanter samtykker for enslige mindreårige. Selv om representant samtykker, minner vi om at barnet også må gi sin aksept til deltakelse. De må få tilpasset informasjon om prosjektet, og det må sørges for at de forstår at deltakelse er frivillig og at de når som helst kan trekke seg dersom de ønsker det. Frivillighetsaspektet

må alltid vektlegges i forhold til barn, men dette hensynet forsterkes i tilfeller der barna er en del av en utsatt gruppe, og der forskningen foregår på eller i tilknytning til en institusjon som barnet står i et avhengighetsforhold til.

DATAINNSAMLING

For fagpersoner/ansatte vil data samles inn gjennom en elektronisk spørreundersøkelse, samt ved intervjuer med ansatte ved mottakene.

Hovedintensjonen med breddeundersøkelsen er å generere representativ og generaliserbar kunnskap om erfaringer i systemet. Dette vil innebære kartlegging av oppfatninger om informasjonens kvalitet og forbedringspunkter, samt å identifisere utfordringer og mulige årsaker for variasjoner i oppfatningene og forskjellene i informasjonsarbeidet.

I intervjuene med ansatte omhandler deres tanker, refleksjoner og erfaringer relatert til informasjonsarbeid. Vi minner om at de ansatte og verger/representanter har taushetsplikt, og anbefaler at prosjektleder tar dette opp med informantene i forbindelse med intervjuet. Forsker og informant har et felles ansvar for at det ikke kommer taushetsbelagte opplysninger (om asylsøkere) inn i datamaterialet.

For de mindreårige asylsøkerne blir data samlet inn gjennom intervjuer. I intervjuene blir ungdommene spurt om de opplever at de får nok informasjon mens de søker asyl, måten de får informasjon på, kontaktpunkter, og hva de trenger informasjon om for å kunne ha det best mulig i asylsøkerfasen.

Dersom det blir aktuelt å gjennomføre gruppeintervjuer med barna/ungdommene er det viktig at spørsmålene utformes slik at de kan besvares i plenum (unngå veldig personlige eller sensitive spørsmål).

Det behandles sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning og om helseforhold.

DATABEHANDLER

Det kan bli aktuelt å benytte tolk i intervjuene dersom barna/ungdommene ønsker det. Denne vil være databehandler for prosjektet. NTNU Samfunnsforskning AS skal inngå skriftlig avtale med tolken om hvordan personopplysninger skal behandles, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder: <http://www.datatilsynet.no/Sikkerhet-internkontroll/Databehandleravtale/>.

Informantene bør godkjenne tolken, før tolken får kjennskap til informantens identitet.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at dere behandler alle data og personopplysninger i tråd med NTNU Samfunnsforskning AS sine retningslinjer for innsamling og videre behandling av personopplysninger. Ettersom det skal behandles sensitive personopplysninger er det viktig at opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektlutt er 31.03.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres.

Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vi gjør oppmerksom på at også databehandler (tolken) må slette personopplysninger tilknyttet prosjektet i sine systemer.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv leder - Oktober

Infoskriv til ledere og ansatte ved asylmottaket for enslige mindreårige asylsøkere:

Angående NTNU samfunnsforsknings prosjekt *Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettsikkerhet, helsefremming.*

Jeg er tilknyttet forskningsprosjektet ved NTNU samfunnsforskning som forskningsassistent og masterstudent, og jeg tar i denne sammenheng kontakt med dere da NSD og UDI har gitt godkjenning om å intervju enslige mindreårige asylsøkere ved deres mottak.

Jeg heter Julie Sundli. Jeg er sykepleier og masterstudent i helsevitenskap ved NTNU, Trondheim. Jeg skal derfor skrive en masteroppgave, som er tilknyttet NTNU samfunnsforskning forskningsprosjekt, der prosjektleder er Berit Berg. Min masteroppgave har foreløpig tittel *Enslige mindreåriges asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*. Jeg skal i denne masteroppgaven gjennom bruk av livshistorieintervju finne ut hvordan EM konstruerer og opprettholder mening (eller ikke) på asylmottak. Det som kommer frem i intervjuene vil i tillegg til å bli fremstilt i min masteroppgave, også være supplerende data i forskningsprosjektet ved NTNU samfunnsforskning.

Jeg ønsker å utføre 6 individuelle intervjuer med enslige mindreårige asylsøkere, der prosjektledelsen håper på et utvalg som inkluderer EM med forskjellige juridisk status. Gjerne et utvalg som inkluderer 1) en som venter på svar 2) en som har fått avslag 3) en som har fått midlertidig opphold og 4) en som har fått beskyttelse/opphold som venter på bosetting. Det er også av ønske at dere rekrutterer ungdommer som snakker godt norsk. Tilslutt hadde jeg også håpet på å få intervju 1-2 ansatte hos dere, om sentrale tema fra intervjuene med ungdommene, dette er for å supplere med deres synspunkt. Se egne informasjonsskriv og samtykkeerklæring om deltagelse for ansatte/ de enslige mindreårige asylsøkerne.

Med vennlig hilsen

Julie Sundli

Tlf: 926 36 784

E-post: julie-sundli@hotmail.com

**Informasjonsskriv om å være med på NTNU samfunnsforskningsprosjekt/
masterprosjekt om enslige mindreåriges konstruksjon og opprettholdelse
av mening på asylmottak**

Jeg heter Julie Sundli. Jeg er sykepleier, og tar nå en master i helsevitenskap ved NTNU, Trondheim. Jeg er i denne sammenheng tilknyttet som forskningsassistent og masterstudent ved et forskningsprosjekt ved NTNU samfunnsforskning med tittelen *Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettssikkerhet, helsefremming*. Min masteroppgave skal handle om hvordan livshistorier og biografiske fortellinger av enslige mindreårige asylsøkere kan si noe om deres opprettholdelse og konstruksjon av mening i asylmottak. Den har tittelen *Enslige mindreåriges asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*.

I den sammenheng ønsker jeg å spørre om jeg kan komme å møte deg, og stille deg noen spørsmål om hvordan du opplever hverdagen på omsorgssenteret, men også om opplevelser i oppveksten din og reisen til Norge som kan ha hatt betydning for hvordan du skaper mening i din nåværende tilværelse på mottak. Formålet med dette prosjektet er at jeg kan bidra til å belyse hvordan det er å bo på asylmottak i Norge, og at informasjonen du kommer med kan bidra til en større forståelse for hvordan og hvorfor du tenker, og føler slik du gjør. Jeg håper derfor at du ønsker å delta i prosjektet. **Det er helt frivillig om du ønsker å delta, og du står også fritt til å trekke deg underveis om du ønsker det.** Dette prosjektet vil ikke ha noen innvirkning på din asylsøknad, og heller ikke på din situasjon på asylmottaket. Selv om de ansatte på mottakssenteret vet at vi snakker sammen, får de ikke vite noe av hva du sier i intervjuet.

Jeg vil bruke lydopptaker under intervjuet, slik at jeg kan følge bedre med på det du sier. Når jeg skriver om det du sier i oppgaven min, vil jeg forandre navnet ditt slik at ingen kan kjenne igjen at det er deg. Det du forteller vil også være nyttig i NTNU samfunnsforskningsprosjekt om informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Det er likevel kun jeg som vet hvem som har sagt hva.

Vedlegg 4: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring ansatte – Oktober

Informasjonsskriv om å være med på NTNU samfunnsforskningsprosjekt og masterprosjekt om enslige mindreåriges konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak; For deg som er ansatt på mottaket.

Jeg heter Julie Sundli. Jeg er sykepleier, og tar nå en master i helsevitenskap ved NTNU, Trondheim. Jeg er i denne sammenheng tilknyttet som forskningsassistent og masterstudent ved et forskningsprosjekt ved NTNU samfunnsforskning med tittelen *Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettssikkerhet, helsefremming*. Min masteroppgave skal handle om hvordan livshistorier og biografiske fortellinger av enslige mindreårige asylsøkere kan si noe om deres opprettholdelse og konstruksjon av mening i asylmottak. Den har tittelen *Enslige mindreåriges asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*.

Jeg ønsker i denne sammenheng å møte deg som er ansatt på asylmottaket, og jobber med enslige mindreårige asylsøkere. I min masteroppgave skal jeg blant annet intervju EM om hvordan de har det på mottaket, og hvordan de skaper mening og sammenheng i en ustabil tilværelse. Jeg ønsker derfor å intervju 1-2 ansatte om deres erfaringer og synspunkt knyttet til blant annet på EM psykiske helse, opplevelse av sammenheng og meningsskaping på mottaket. Intervjuet vil ta ca. 30 minutter.

Det er helt frivillig å delta, og det er mulig å trekke deg underveis dersom du ønsker det. Jeg kommer til å bruke lydbånd under intervjuet, slik at jeg slipper å notere underveis. All personidentifiserbar informasjon vil bli anonymisert. Når jeg leverer masteroppgaven min i mai 2018 vil all personidentifiserbar informasjon bli slettet. Det du formidler til meg vil bli videreformidlet til min kontakt i forskningsprosjektet ved NTNU samfunnsforskning, i tillegg til å bli diskutert med min veileder ved institutt for samfunnsmedisin og sykepleie. De får likevel kun vite hva som er blitt sagt, men ikke hvem som har sagt det.

Jeg håper at du har lyst til å treffe meg for en prat!

Med vennlig hilsen

Julie Sundli

**Informasjonsskriv om å være med på NTNU samfunnsforskningsprosjekt/
masterprosjekt om enslige mindreåriges konstruksjon og opprettholdelse av
mening på asylmottak**

Jeg heter Julie Sundli. Jeg er sykepleier og masterstudent i helsevitenskap ved NTNU, Trondheim. Jeg er i denne sammenheng tilknyttet som forskningsassistent og masterstudent ved et forskningsprosjekt ved NTNU samfunnsforskning med tittelen *Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettssikkerhet, helsefremming*. Min masteroppgave heter: *Enslige mindreåriges asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*. Jeg skal i oppgaven fokusere på mestringsstrategier i hverdagen.

Jeg ønsker derfor å møte deg, og stille deg noen spørsmål om hvordan du opplever hverdagen på omsorgssenteret nå, og hvordan det har vært siden du kom til mottaket. Målet med dette prosjektet er at jeg kan bidra til å belyse hvordan det er å bo på asylmottak i Norge, og hva dere gjør for å skape mening og mestring i en slik situasjonen. Jeg håper derfor at du ønsker å delta i prosjektet. **Det er helt frivillig om du ønsker å delta, og du står også fritt til å trekke deg underveis om du ønsker det.** Dette prosjektet vil ikke ha noen innvirkning på din asylsøknad, og heller ikke på din situasjon på asylmottaket. Selv om de ansatte på mottakssenteret vet at vi snakker sammen, får de ikke vite noe av hva du sier i intervjuet.

Jeg vil bruke lydopptaker under intervjuet, slik at jeg kan følge bedre med på det du sier. Når jeg skriver om det du sier i oppgaven min, vil jeg forandre navnet ditt slik at ingen kan kjenne igjen at det er deg. Det du forteller vil også være nyttig i NTNU samfunnsforskningsprosjekt om informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Det er likevel kun jeg som vet hvem som har sagt hva. Når jeg leverer masteroppgaven min i juni 2018 vil all personidentifiserbar informasjon bli slettet. Jeg håper at du har lyst til å treffe meg for en prat!

Med vennlig hilsen

Julie Sundli

Intervjuguide for intervju av enslige mindreårige asylsøkere

Hensikten med intervjuet:

Jeg heter Julie Sundli, jeg er sykepleier og tar nå en master i helsevitenskap. Jeg skal derfor skrive en masteroppgave. Den er en del av et prosjekt ved NTNU samfunnsforskning som går på informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Min masteroppgave har tittelen *Enslige mindreårige asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*. Jeg vil derfor finne ut hvordan du som enslig mindreårig asylsøker opplever mening og mestring i hverdagen. I intervjuet ønsker jeg derfor å spørre deg litt om hverdagen på senteret, men også spørre deg om tiden før du kom til Norge. Når jeg stiller deg et spørsmål, kan du fortelle så fritt og så mye som du ønsker. **Det er i stor grad du som styrer intervjuet, dersom det er noe du ikke ønsker å svare på må du ikke være redd for å si ifra.** Dersom det er noe mer du ønsker å fortelle om, så må du bare gjøre det og. Formålet med intervjuet er å belyse hvordan det er å leve i asylmottak, og hvilke konsekvenser det følger med – det kan være med å belyse hvordan det også kan bli bedre.

Anonymitetsbeskyttelse

Det er helt frivillig å delta. Du kan velge å trekke deg underveis, om du ønsker det. Personidentifiserbare opplysninger, som navnet ditt, hvor gammel du er og hvor du er fra er det kun jeg og prosjektgruppen fra NTNU samfunnsforskning som har tilgang til. Disse opplysninger vil bli slettet når oppgaven leveres mai 2018. Jeg bruker lydopptaker for å ta best vare på uttalelsene dine. Da får jeg også følge bedre med på det du sier. Det er kun jeg som kommer til å lytte på opptakene, og alle personidentifiserbare opplysninger som kan gjenkjenne deg vil bli anonymisert når intervjuene blir skrevet ut. Det vil for eksempel bety at når jeg gjengir det du har sagt her i oppgaven vil jeg forandre navnet ditt slik at ingen kan kjenne deg igjen. Når jeg stiller deg spørsmål om oppvekst og relasjoner – er det dine erfaringer og tanker rundt dette som jeg er interessert i, ikke opplysninger som gjør at familien din kan gjenkjennes. Denne samtalen vil ikke påvirke din asylsøknad i noen grad, og heller ikke oppholdet her på asylmottaket. UDI har heller ikke tilgang på opplysninger som kan gjenkjenne deg.

Bakgrunnsinformasjon:

Navn:

Alder:

Juridisk status:

Kjønn:

Hjemland:

Oppholdstid i Norge:

Har du slekt/ bekjentskap i Norge:

I intervjuet vil jeg begynne med å spørre deg litt om hverdagen din asylmottaket akkurat nå. Deretter skal vi snakke litt om din bakgrunn, og veien til Norge – før vi igjen skal snakke litt om hvordan du opplever hverdagen på mottakssenteret.

Åpningsspørsmål

- **Kanskje du vil begynne å fortelle litt om deg.**
- **Kan du videre fortelle meg om en vanlig hverdag for deg, fra du står opp til du går og legger deg. For eksempel dagen i går.**
Er dette en typisk dag for deg? Hva var det beste med dagen? Hva var det verste med dagen?

Hoveddel

Oppvekst

- **Du kan kanskje videre fortelle meg litt om din bakgrunn, og din oppvekst?**
Er det noen som har hatt en spesiell betydning for deg i oppveksten? Hva vil du si var viktige tradisjoner for familien din? På hvilken måte? Hvordan vil du si du hadde det i barndommen? Hva vil du si var din rolle i familien? Når ble du oppmerksom på at situasjonen i hjemlandet ditt ikke var optimal?
- **Kan du fortelle om en vanlig hverdag for deg og familien din**
Hva gjorde du på fritiden? Likte du deg på skolen? Hobby – Venner

- **Kan du trekke frem et godt barndomsminne du har?**

Har du flere eksempler på gode minner? Hva – Når – Reaksjon – Voksne. Hva følte du da? Hva skjedde i den episoden du nevnte? Hvordan reagerte du følelsesmessig på dette?

- **Hvis du derimot skal trekke frem en situasjon hjemme som opplevdes som mer vanskelig.**

Hva skjedde? Når skjedde dette? Hva gjorde du for å gjøre situasjonen bedre? Hvordan reagerte du på dette? Kan du forklare det litt nærmere? Hvordan reagerte de voksne rundt deg på dette? Fikk du noe støtte av familien din? Hvordan ser du på det i dag?

Reisen til Norge

- **Fortell om reisen til Norge, begynn med når det ble bestemt at du måtte reise til du kom til Norge.**

Var det noen som bestemte at du måtte dra? Forstod du hensikten med hvorfor du måtte dra? Aksepterte du dette med en gang? Reiste du med noen? Hadde du/dere et bestemt land som mål? Var det noen opplevelser underveis som var gode? - Vanskelige? Hva tror du er grunnen til at du måtte dra? Hvordan tenker du på det nå? Var det noe spesielt som hjalp deg under reisen? (Sosial støtte + ressurser)

- **Fortell om ditt første møte med mottakssenteret?**

Hva er derimot din opplevelse av mottakssentret nå? Hvordan synes du det er å bo på mottaket?

Opplevelse av sammenheng i hverdagen

- **Hvordan opplever du hverdagen din?**

Beskriv om du selv kan påvirke dagen din? Hvordan gjør du dette? Kan du gi en mer utdypende beskrivelse av hverdagen din? Hva synes du om at det er slik? Hva føler du at hverdagen på senteret gir deg?

- **Kan du trekke frem noen gode opplevelser du har i hverdagen på mottakssenteret?**

Hva kjennetegner slike dager? Er det noen spesielle aktiviteter som gir deg mestringsfølelse?

- **Dersom du derimot skal trekke frem noen mindre gode opplevelser i hverdagen?**

Kan du gi et eksempel av hvilke opplevelser det er. Hvordan reagerte du på dette? Savner du de hjemme i slike situasjoner? Hvordan opplever du at de voksne gir deg støtte når du opplever å ha det vanskelig? Hva gjør du selv for å få det bedre?

(Ressurser personen har til å løse utfordringer)

Tenker du at det er noe spesielt som vil bli utfordrende i fremtiden, og som du gruer deg til?

- **Hva skal til for å gjøre hverdagen din oppleves bra?**

Hva bidrar til å skape slike dager for deg? (Familie – Venner – Ansatte) Hva engasjerer deg i hverdagen?

- **Hvordan vil du beskrive at du har det i dag?**

Hva kunne gjort at du følte deg bedre? Hvordan har du det når du har det bra? (Livskvalitet)

- **Føler du at du mottar noen form for støtte her på mottaket?**

Kan du utdype nærmere på hvilken måte du opplever det? Opplever du at du har noen du kan snakke med og være fortrolig med på omsorgssenteret? Hvem da (ansatte, familie, venner)? I hvilke situasjoner ønsker du å snakke med noen? Hjelper de andre på omsorgssenteret, eller de ansatte at du føler at situasjonen blir bedre? Hva sier de da? Hvordan kan de andre på senteret hjelpe deg til å få det bedre? (Mestringstro)

- **Har du noen kontakt med familien din i hjemlandet?**

Hvordan opprettholder dere kontakt? Kan du beskrive en situasjon der det hjalp og snakke med de hjemme? Opplever du at det gir deg støtte å ha kontakt med de hjemme?

- **Når du ser tilbake, hva er du mest stolt av deg selv for?**

- **Til slutt, har du noe mål for fremtiden?**

Hva da? Er det noe som spesielt motiverer deg?

Avsluttende spørsmål

- **Da har jeg ikke flere spørsmål, er det noe du vil si eller spørre om før vi avsluttet intervjuet?**

- **Hvordan har det vært å snakke om det vi har gjort i dag?**

Er det noe spesielt du tenker på nå, som du har lyst til å snakke om sammen med meg og.

Tusen takk for at jeg fikk lov å snakke med deg. Det har betydd mye for meg at jeg fikk lov å snakke med deg. Det du har fortalt til meg i dag vil være til stor hjelp i oppgaven min, og jeg er takknemlig for at du ville dele din historie med meg.

Intervjuguide for intervju av ansatte ved mottaket

Hensikten med intervjuet:

Jeg heter Julie Sundli, og er masterstudent i helsevitenskap. Jeg skal derfor skrive en masteroppgave, der jeg er med på et prosjekt ved NTNU samfunnsforskning med tittelen *Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettsikkerhet, helsefremming*. Jeg skal i min masteroppgave skrive om hvordan enslige mindreårige asylsøkere konstruerer og opprettholder mening på norske mottakssentre. Masteroppgaven har den foreløpige tittelen *Enslige mindreåriges asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*. Dataene som blir samlet inn vil bli presentert i min masteroppgave som skal leveres mai 2018, samt også være supplerende data for forskningsprosjektet ved NTNU samfunnsforskning. Mitt formål er å bidra til økt informasjon om hvordan det er å bo asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere, og hvilke konsekvenser det følger med – sett i et helsefremmende perspektiv. I den anledning ønsker jeg også å få de ansattes perspektiv på temaer som angår hverdagen på mottakssenteret.

Anonymitetsbeskyttelse:

Det er helt frivillig å delta i prosjektet, og du kan velge å trekke deg underveis om du ønsker det. Alle personidentifiserbare opplysninger som kan gjenkjenne deg vil bli anonymisert i oppgaven. I intervjuet vil jeg bruke en lydopptaker for å best bevare uttalelsene. Det er kun jeg som kommer til å lytte til opptakene. Alle personidentifiserbare opplysninger som lydopptakene vil bli slettet når oppgaven leveres i mai 2018. Når jeg stiller spørsmålene til deg er jeg interessert i generelle trekk ved ungdommene, og ikke uttalelser som gjør at du kommer i konflikt med taushetsplikten din.

Bakgrunnsinformasjon

Navn:

Alder:

Utdanning:

Jobbet antall år på mottaket:

Kjønn:

Åpningsspørsmål

- **Kanskje du kan begynne med å fortelle om en vanlig hverdag på mottakssenteret for deg som ansatt på senteret. For eksempel en detaljert beskrivelse av dagen i går og dine interaksjoner med ungdommene.**
- **Fortell mer om de forskjellige hverdagsaktivitetene dere tilbyr i løpet av en uke?**
(Hva-Hvordan)
 - *Hvor mange deltar på de ulike aktivitetene?*
 - *Forstår ungdommene hvorfor dere tilbyr disse aktivitetene?*
 - *Hva tenker du disse aktivitetene bidrar med for ungdommene? (Mestring)*
 - *Opplever du at ungdommene likevel kjeder seg mye om dagen? Når kjeder de seg eventuelt mest?*
- **Hvordan får ungdommene være med å påvirke hverdagen deres?**
(Medbestemmelse)

Hoveddel

- **Når dere mottar en ny ungdom på senteret, hvordan ivaretar dere han eller hun?**
 - *Hva er prosedyren ved mottak?*
 - *Hvordan opplever du at ungdommene er ved ankomst i generelle trekk?*
 - *Hvilke behov tenker du at ungdommene har ved ankomst?*
 - *Hvilke behov tenker du derimot ungdommen har etter å ha vært på mottaket en stund? (Psykisk helse)*
- **Hvor lenge opplever du at det tar før ungdommene kommer seg til rette på mottaket? (Får tillit til dere?)**
 - *Hvordan skapes tillitsforholdet mellom ansatt og ungdom?*
 - *Hvor lange tid tar det før de åpner seg for dere?*
 - *Opplever du at ungdommene raskt får seg venner på mottaket?*
 - *Hva tenker du som avgjørende faktorer som bidrar til at ungdommene opplever trygghet (velvære)? Hvordan bidrar ansatte til dette?*
- **Kan du beskrive hvilke former for støtte dere tilbyr ungdommen?**

- **Kan du beskrive noen helsefremmende tiltak du vil si at dere har på mottaket?**
 - Tenker du ofte helsefremmende i ditt møte med ungdommene?
 - Kan du nevne en situasjon der du hadde en helsefremmende tilnærming i møte med ungdommen? Begrepet **helsefremming** blir noen ganger benyttet om all virksomhet som kan påvirke helsen positivt, enten det gjelder trivsels- og overskuddsskapende tiltak eller problemreducerende tiltak.
 - Styrke ressurser? Mestring?

- **Hvordan ivaretar dere at ungdommen opprettholder kontakt med dem hjemme?**
 - Hvor/Hvordan/Hvor ofte?
 - Hva tenker du kommer ut av at ungdommene opprettholder kontakt med dem hjemme?

- **Hovedinntrykk av forskning om enslige mindreårige asylsøkere og psykisk helse, viser at det er en økning av psykiske helseproblemer (Lidén m.fl., 2013, Berg og Tronstad, 2015).**
 - Samsvarer dette med dine erfaringer? På hvilken måte?
 - Hva tror du er grunnen til denne økningen?
 - Hvordan opplever du at det har vært en økning?
 - Hvordan fremtrer de psykiske helseproblemene hos ungdommene for dere?
 - Hvilken oppfølging har dere?
 - Hvordan preger den juridiske statuen til ungdommen hverdagen deres?

- **Hva tenker du er viktig for at ungdommen skal oppleve hverdagen forståelig?**
 - Hvordan gjør dere hverdagen mer forståelsesfull for ungdommen?
 - Språk, informasjon, struktur.

- **Opplever du at ungdommene har mye håp for fremtiden?**

- **Hva tenker du er din viktigste arbeidsoppgave i møte med ungdommene?**

Avsluttende spørsmål

- **Er det noe du ønsker å tilføye, som jeg ikke har spurt om?**

Tusen takk for at du ønsket å snakke med meg! Samtalen din har vært til stor hjelp for min oppgave – og jeg er svært takknemlig at du ønsket å ta en prat.

Vedlegg 8: Intervjuguide ungdom – Februar

Intervjuguide for intervju av enslige mindreårige asylsøkere med begrenset oppholdstillatelse: Februar

Hensikten med intervjuet:

Jeg heter Julie Sundli, jeg er sykepleier og tar nå en master i helsevitenskap. Jeg skal derfor skrive en masteroppgave. Den er en del av et prosjekt ved NTNU samfunnsforskning som går på informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Min masteroppgave har tittelen *Enslige mindreårige asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*.

Jeg vil derfor finne ut hvordan du som enslig mindreårig asylsøker opplever mestring i hverdagen. Når jeg stiller deg et spørsmål, kan du fortelle så fritt og så mye som du ønsker.

Det er i stor grad du som styrer intervjuet, dersom det er noe du ikke ønsker å svare på må du ikke være redd for å si ifra. Formålet med intervjuet er å belyse hvordan det er å leve i asylmottak, og hvilke konsekvenser det følger med – det kan være med å belyse hvordan det også kan bli bedre.

Anonymitetsbeskyttelse

Det er helt frivillig å delta. Du kan velge å trekke deg underveis, om du ønsker det.

Personidentifiserbare opplysninger, som navnet ditt, hvor gammel du er og hvor du er fra er det kun jeg og prosjektgruppen fra NTNU samfunnsforskning som har tilgang til.

Disse opplysninger vil bli slettet når oppgaven leveres juni 2018. Jeg bruker lydopptaker for å ta best vare på uttalelsene dine. Da får jeg også følge bedre med på det du sier. Det er kun jeg som kommer til å lytte på opptakene, og alle personidentifiserbare opplysninger som kan gjenkjenne deg vil bli anonymisert når intervjuene blir skrevet ut. Det vil for eksempel bety at når jeg gjengir det du har sagt her i oppgaven vil jeg forandre navnet ditt slik at ingen kan kjenne deg igjen. Denne samtalen vil ikke påvirke din asylsøknad i noen grad, og heller ikke oppholdet her på asylmottaket. UDI har heller ikke tilgang på opplysninger som kan gjenkjenne deg.

Bakgrunnsinformasjon:

Navn:

Alder:

Juridisk status:

Kjønn:

Hjemland:

Oppholdstid i Norge:

Har du slekt/ bekjentskap i Norge:

I intervjuet vil jeg begynne med å spørre deg litt om hverdagen din asylmottaket akkurat nå. Deretter jeg vil spørre deg litt om hvordan det har vært siden du kom til Norge, tiden etter du fikk midlertidig oppholdstillatelse. Jeg vil også komme inn på religion, og opplevelse av sosial støtte. Jeg avslutter med å spørre om dine tanker om veien videre, og fremtiden.

Åpningsspørsmål

- **Kanskje du vil begynne med å fortelle litt om deg?**

Hvor kommer du fra? Hva liker du å gjøre på fritiden? Hvor lenge har du vært i Norge?

- **Kan du videre fortelle meg om en vanlig hverdag for deg, fra du står opp til du går og legger deg. For eksempel dagen i går.**

Er dette en typisk dag for deg? Hva var det beste med dagen? Hva var det verste med dagen? Går du på skole? Har du gått på skole hele tiden?

Hoveddel

- **Hvordan opplever du hverdagen på mottaket?**

Hva kjennetegner gode dager? Hva kjennetegner mindre gode dager? Hvordan opplever du hverdagen nå, i forhold til når du først kom til Norge? Føler du at du har tilpasset deg norske kulturen på noen måter, i så fall hvordan? Har du tatt med deg noen tradisjoner og lærdommer fra hjemlandet ditt?

- **Hvordan opplevde du det å få midlertidig oppholdstillatelse?**

Hva tenkte du når du fikk vedtaket? Hvordan reagerte du? Hva gjorde du i tiden etterpå? Hvordan så en vanlig hverdag for deg ut da? Hva tenker du hjalp deg gjennom den vanskelige perioden? Hva har gjort situasjonen bedre? Tenkte du noe på

Gud? Fant du hjelp i gud? Opplevde du at håpet for fremtiden endret seg?

- **Har du noe gang vurdert å rømme fra mottaket? Kan du fortelle litt mer om hvorfor du har/ ikke har gjort det?**

Hva var grunnen til at du tenkte/ ikke tenkte å rømme? Hvordan planlagte du flukten? Brukte du mye tid på å planlegge flukten? Planlagte du å flukte sammen med noen eller å reise alene? Hvordan mottak du informasjon om hvor/ hvordan å flykte? Fortalte du det til det ansatte? Hva betyr den informasjonen for deg? Var det noe som gjorde at du ikke valgte å flykte?

- **Hva tenker du om de nylige endringene som kom i November der enkelte kan få revurdering av sakene sine?**

Hvordan fikk du informasjon og endringene i November? Føler du at endringene har ført til at du har blitt mer optimistisk for tiden fremover?

- **Har tro og religion vært viktig for deg?**

Hvordan praktiserer du religionen din? Når har din tro hjulpet deg? Har troen din forandret seg i løpet av tiden i Norge? Bidrar din tro til å skape gode dager for deg?

- **Føler du at du mottar noen form for støtte her på mottaket?**

Kan du utdype nærmere på hvilken måte du opplever det? Opplever du at du har noen du kan snakke med og få støtte av på mottakssenteret? Hvem da (ansatte, familie, venner)? I hvilke situasjoner ønsker du å snakke med noen? Hjelper de andre på omsorgssenteret, eller de ansatte at du føler at situasjonen blir bedre? Hva sier de da? Hvordan kan de andre på senteret hjelpe deg til å få det bedre? (Mestringstro) Har du kontakt med familien din?

- **Opplever du at du kan stole på andre?**

Hvem stoler du på? Er det noen du ikke stoler på? Har du noen nære venner på mottaket? Stoler du på de ansatte? Stoler du på den norske staten? Tar du i mot råd fra de voksne på mottaket?

- **Hva skal til for at hverdagen din skal oppleves bra?**
Hva kjennetegner slike dager? Er det noe spesielt du gjør?
- **Når du ser tilbake, hva er du mest stolt av deg selv for?**

Avsluttende spørsmål

- **Hva tenker du om veien videre nå?**
Hva er dine fremtidsplaner? Har du noe spesielt som motiverer deg? Har du noe mål for fremtiden?
- **Jeg har ikke noe flere spørsmål, er det noe du har lyst til å spørre om eller tilføye før vi avsluttet intervjuet?**
- **Hvordan har det vært å snakke om det vi har gjort i dag?**
Er det noe spesielt du tenker på nå som du har lyst til å snakke om?

Tusen takk for at jeg fikk lov å snakke med deg. Det har betydd mye for meg at jeg fikk lov å snakke med deg. Det du har fortalt til meg i dag vil være til stor hjelp i oppgaven min, og jeg er takknemlig for at du ville dele dette med meg.

Vedlegg 9: Intervjuguide ansatt – Februar

Oppfølgingsintervju av ansatt ved mottaket: Februar

Hensikten med intervjuet:

Jeg heter Julie Sundli, og er masterstudent i helsevitenskap. Jeg skal derfor skrive en masteroppgave, der jeg er med på et prosjekt ved NTNU samfunnsforskning med tittelen *Informasjonsarbeid overfor enslige mindreårige asylsøkere. Forutsigbarhet, rettssikkerhet, helsefremming*. Jeg skal i min masteroppgave skrive om hvordan enslige mindreårige asylsøkere konstruerer og opprettholder mening på norske mottakssentre. Masteroppgaven har den foreløpige tittelen *Enslige mindreåriges asylsøkeres konstruksjon og opprettholdelse av mening på asylmottak*. Dataene som blir samlet inn vil bli presentert i min masteroppgave som skal leveres juni 2018, samt også være supplerende data for forskningsprosjektet ved NTNU samfunnsforskning. Mitt formål er å bidra til økt informasjon om hvordan det er å bo asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere, og hvilke konsekvenser det følger med – sett i et helsefremmende perspektiv. I den anledning ønsker jeg også å få de ansattes perspektiv på temaer som angår hverdagen på mottakssenteret.

Anonymitetsbeskyttelse:

Det er helt frivillig å delta i prosjektet, og du kan velge å trekke deg underveis om du ønsker det. Alle personidentifiserbare opplysninger som kan gjenkjenne deg vil bli anonymisert i oppgaven. I intervjuet vil jeg bruke en lydopptaker for å best bevare uttalelsene. Det er kun jeg som kommer til å lytte til opptakene. Alle personidentifiserbare opplysninger som lydopptakene vil bli slettet når oppgaven leveres i juni 2018. Når jeg stiller spørsmålene til deg er jeg interessert i generelle trekk ved ungdommene, og ikke uttalelser som gjør at du kommer i konflikt med taushetsplikten din.

Bakgrunnsinformasjon

Navn:

Alder:

Utdanning:

Jobbet antall år på mottaket:

Kjønn:

- **Kan du fortelle litt om hvordan det har vært den siste tiden på mottaket?**

Hva ser dere som ansatte som konsekvenser av november vedtaket?

- Innvirkning på de siste månedene
- Reaksjoner fra ungdommene; Mer håp? Endring i oppførsel, humør, deltagelse på aktiviteter?
- Psykiske helsen?
- Reaksjoner fra ansatte
- Informasjon utveksling om de nylige forandringene
- Hvilken tillit opplever dere at ungdommene har til dere ansatte, og til systemet?
- Har ungdommene blitt mindre redde for uttransportering?
- Tanker om veien videre og fremtiden for mottaket?

- **Sist gang fortalte du om at det var mange ungdommer som flyktet fra mottaket og det å planlegge flukten opptok mye av ungdommenes tid – Kan du fortelle litt om hvordan dere opplever denne problemstillingen nå?**

Er det fortsatt mange ungdommer som rømmer? Hvordan opplever dere flukten?

Tenker du at november vedtaket har hatt en innvirkning på vurderingen om de skal flukte eller ikke? Er det noen som har forsvunnet, og som igjen har returnert til mottaket etter november?

- **Kunne du utdypet litt om hvilken betydning du tenker skolen har for ungdommene?**

- **Er det noe du har lyst til å tilføye, som jeg ikke har spurt om?**